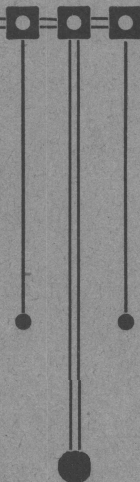

TOTUUKSIA

KAARLO LUOTO

TEKIJÄN KUSTANTAMA

Hinta 1 mk.

323.2 (480) LUOTO L

TOTUUKSIA

KAARLO LUOTO

**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

TEKIJÄN KUSTANTAMA

TOTUUKSIA

KAAHO LLOTO

MEINILINEN
TYÖVÄEN
KIRJAPAINI

Helsinki,
Työväen kirjapaino, 1909

Alkulause.

Tällä kirjasellani en ole lähtenyt yksinomaan selvittämään omia suhteitani viime vuosien ja etenkin Punaisen kaartin aikaisiin tapahtumiin, vaan olen tuntenut itselläni olevan muista laajemmista ja painavammista syistä tähän tekooni suoran velvollisuuden. Heti suurlakkoviikon jälkeen alettiin porvarillisten taholta syyttää maailmalle työväenliikettä vahingoittavia huhuja toinen toistansa ihmeellisempiä. Punaisenkaartin kasvaessa huhut lisääntyivät ja tuon vapaaehtoisen järjestysjoukon tähden nousi porvarismaailma sotajalalle. Kun porvarillisten, suorastaan työväkeä vastaan tarkoitettujen joukkojen asestamiseen ja päälliköiden palkkaamiseen tuhlattiin useita satoja tuhansia, niin siitä jo voidaan osapuille arvella missä määrässä heidän täytyi mielikuvituksissansa keksiä työväentoiminnasta yhteiskunnallisia ja valtiollisia vaaroja, niitten perusteella päästäksensä perustelemaan »suojeluskaartejaan». Kaikki mitä pahaksi voitiin nimittää ja niinä aikoina tapahtui, vieritettiin muitta mutkitta Punaisen kaartin ja muidenkin työväenjärjestöjen syyksi. Salaperäiset tapahtumat, kuten dynamiittiafäärit, pankkiryöstöt, murhat, sanalla sanoen kaikki inhoittavin roska pidettiin työväen järjestöjen säännöllisenä työnä ja työväestön keskuudesta yksinomaan yhä vieläkin etsitään syyllisiä kaikkiin noihin tapahtumiin. Päämääränä on porvarillisilla viran-

omaisilla työväen puoluehallinnon jäsenten sotkeminen näihin rikoksiin, voidaksensa venäläiselle valtiomahdille notkein kumarruksin ilmoittaa: emme me mutta nuo sosialistit, oi herra, lyö heitä ja anna meille todistuksistamme ja vaivoistamme mahdollisimman runsaat tulot. — Nykyisetkin, prokuraattorin määräyksestä toimeenpannut tutkimukset pyrkivät samaan tulokseen, tahdotaan saada todistetuksi prokuraattori Mustosen paljastukset ja väärät ilmiannot tosiksi ja sen mukaan asettaa kaikkien viimevuosien rikostapahtumien etunensä työväen »johtomiehiä»; tahdotaan todistaa puoluehallinto Viaporin kapinan alkuunpanijaksi ja välillisesti myöskin ryöstöjen johtajaksi ja suoraan sanoen tahdotaan todistaa puoluehallinnon yleisiin menoihinsa käyttävän — ryöstettyjä rahoja.

Minua on pidetty yhtenä, ehkä kaikkein suurimpana näiden rikoksien siittäjänä, ja sentähden olen saanut kestää tuskallaisen raskaan kuorman jo vuosikausia, mutta minulla ovat olleet omat syyni, määrätty tarkoitusperä minkä tähden olen alistunut kärsimään. Kun yhtiö Kock—Kurikka kokoili apureikseen kaikenlaisia epäilyttäviä aineksia, ja kun aikaisemmin tämä yhtiö oli Kurikan suulla vannonut hajoittavansa työväenpuolueen, ja minä kun havaitsin Punaista kaartia ajottavan käyttää hajoituksessa välikappaleena, ja kaiken tämän lisäksi kun otetaan huomioon edelläkertomani porvariston tekemät hyökkäykset, niin voidaan käsittää minulla olleen yllinkyllin aihetta asettautua suojelemaan Punaista kaartiä juonikkailta kosijoiltaan kuin myöskin vääristä syytöksistä. Täydellisesti en onnistunut, sillä vastasani oli moninkerroin ylivoimainen joukko. Mutta minä voin asettua tarkastamaan tuota valloitusyritystä ja sittemmin rikosvirtauksia, voidakseni tarpeen tullen torjua väärät, työ-

väen järjestöjä vastaan tähdätyt syytökset. Tässä tarkastuksessa olen onnistunut verrattain hyvin, joskin muutamissa tapauksissa tulin saamaan surullisiakin kokemuksia. Tämä jo kokolailla selvittää asemani viime vuosien tapahtumiin, tästä selviää, minkätähden ympärilläni kiertelivät lukemattomat huhut ja minkätähden jouduin kahden tulen väliin, s. o. Kockin ja hänen apulaistensa järjestämän vainon alaiseksi ja toiselta puolelta poliisin ja muiden viranomaisten epäluulojen alaiseksi.

Kirjasessani en tule tekemään täydellistä henkilökohtaista selontekoa, sillä semmoinen aiheuttaisi tuhottoman suuren sarjan ilmiantoja. Nimellisesti mainitsen ainoastaan ne henkilöt, jotka viranomaisten tutkimuksien sekä muilta tahoilta tehtyjen paljastusten kautta ovat tulleet julkisuuteen. Sittekin tulee selontekoni sisältämään yleisön tiedossa ennen olemattomia asioita suuren määrän ja toivon niiden kautta valaisevani monta epäluulon alaista ja hämärää seikkaa.

Helsingissä Elokuun 12 p. v. 1909.

Punainen kaarti ja sen kilpailijat.

Sen synty oli jo riidanalaisena, sillä sen johtoon olisi tunkeutunut tehtäväänsä tuntemattomia miehiä ja olisi se joutunut näin ollen ensi hetkistään porvarillisten käsiin, jossa tapauksessa tämä joukko ei koskaan olisi tullut saavuttamaan tunnettuja tuloksiaan suurlakkoviikolla. Riidan sai aikaan minun suunnitelmani, varsinkin päälliköitä ja opettajia koskevissa kohdissaan. Minulla kun oli tuoreessa muistissa sen vapaaehtoisen järjestysjoukon huono kuri ja täsmällisyys, joka muutamia vuosia aikaisemmin muodostettiin Helsingissä erääksi venäläisten pääsiäiseksi. Silloin tosin ei ollut mitään järjestyksen pitoakaan, mutta kovin leväperäistä oli johtokin sekä muu toiminta. Tämän vuoksi ajattelin välttämättömäksi muodostaa järjestyksenpitojoukko sotilasmalliin, sillä uskoin sen viehättävän jokaista tehtäväänsä, sekä antavan yritykselle tarpeellisen laajan kannatuksen. Tuntiessamme suurlakon olevan tulossa oli minulla suunnitelmani valmiina ja keskustelin siitä muutamien henkilöitten kanssa, jokainen sen hyväksyi, paitsi Eero Haapalainen. Hän oli välillä ennättänyt tavata joitakin porvarillisia asiaan innostuneita miehiä ja heidän esityksestään vaati Haapalainen kaiken johdon jätettäväksi eversti Gordielle ja ylioppilaille. Tästä puhuessamme olimme »Työmiehen» toimituksessa ja tapahtui se ensimmäisen lakkopäivän aamuna. Puolustin esitystäni, että entiset sotamiehet pantaisiin harjoittamaan järjestettyä liikkumista sekä teroittamaan mieliin vahtipalveluksen täsmällisyyttä. Haapalainen väitti entisiä upseereja olevan kylliksi ja niitten lisäksi yli-

oppilaita. Hän ei käsittänyt sen sielullisen siteen merkitystä mikä sittemmin havaittiin Punaisen kaartin miehiä yhteenliittämässä ja joka epäilemättä johtui siitä, että pienempäin sekä isoimpain joukko-osain päälliköt ja opettajat olivat opetettavien ulkonaisen arvon tasalla. Kaikkihan olivat tovereja ja se juuri kasvatti luottamuksen, molemminpuolisen ahkeruuden ja myöskin vapaan kurinpidon. Väitettäni puolustaessani minä selitin ettei koskaan porvarillisen kasvatuksen saaneet ja sen mukaisen katsantokannan omaavat upseerit saa tämänlaisena hetkenä työväestön luottamusta, upseerit eivät tunne työmiehen sielullista elämää niin paljon kun tämänlainen tehtävä vaatisi ja ylioppilaat taas eivät tunne joukkojärjestyksen aakkosiakaan. Tulisimme väitellessä ja kumpainenkin löimme nyrkkiä pöytään, mielipiteemme tueksi tietysti. Haapalainen sanoi minun tahtovan herättää erimielisyyttä näin tärkeänä hetkenä. Minä väitin hänen olevan porvarien asianajajana työväestön joukossa. Erosimme siitä kuitenkin. Hän lähtien kokoomaan joukkoja Gordielle, minä taas Punaista kaartiini synnyttämään.

Oli ensimmäinen kansalaiskokous Rautatientorilla. Puheiden lomassa pyysin Kurikan kutsumaan vanhoja sotamiehiä koolle asioita alulle panemaan. Kurikalla oli jo silloin nähtävästi omat tarkoitusperänsä kapteeni Kockin ympärille kehitettynä, ja siksi otti hän asian hyvin epäluuloisena vastaan, ravisteli pitkää tukkaansa ja kieltäytyi kutsumasta. Toisella puhujalavalla puhui Valpas, esitin asian hänelle ja hän puheensa loputtua ilmoitti asianomaisten halullisten tiedoksi kokoontua »torpalle» k:lo 4. Puuha oli alullaan ja kehittyi nopeasti. Seuraavana aamuna koottiin joukkoja riveihin ja harjoitukset alkoivat Kaisaniemen puistossa. Tieto tästä kaikesta levisi nopeasti työmiesten keskuudessa ja kerääntyi heitä parvi parven jälkeen tarjolle ja uteliaista katsojistakin liittyi joka päivä iso osa riveihin, niin että kolmantena harjoituspäivänä, torstaina oli harjoituksissa olleitten miesten luku 3,000.

Harjoitusten välillä kävin tuon tuostakin katsomassa

mitenkä keskusasemalla asiat sujuivat, sillä ensi käynnilläni havaitsin ison siivouksen siellä välttämättömäksi. Siellä oli järjestysmiehiksi valittu yksinomaan herrasmiehiä ja koulu-nuorisoa. He tietysti itse olivat valinneet paikkansa, saadakseen olla niinkin tärkeässä paikassa, tietysti tärkeinä tekijöinä. He laskivat esteettömästi omia puoluelaisiaan tunkeilemaan kaikkiin huoneisiin. Tästä johtui aivan sietämättöin sekasotku. Siellä keksittiin juttuja ja huhuja toinen toistansa kummempia ja juoniteltiin Gordien saamiseksi poliisimestariksi, ja työväestöä yleensä pois koko laitoksen piiristä. Kansliahuoneet täyttyivät viimein meluavista herrasmiehistä ja tämänlaisessa sekamelskassa syntyi ennestään tunnettu Kockin pakojuuttu, sekä myöskin senaattorien pieksämissuunnitelma. Haapalainenkin, joka ylioppilaittensa ja Gordien puolesta oli nyrkkiään pöytään takonut, menetti tässä myllyssä järkensä ja alkoi hieroa ominpäin kauppaa yhteisestä asiasta porvarein eduksi. Onneksi hän ei sitä ennättänyt tekemään. Suurlakkokomiteakin tunsu tämän järjestyksen puutteen, sekä myöskin välttämättömäksi puhdistaa keskusase-
 masen ensin ja sitte muut vartioasemat joutilaista herrasmiehistä. Tämän vuoksi antoi suurlakkokomitea minulle valtakirjan tehdäkseni valloituksen keskusasemalla. Vein 3,000 miehisen joukon senaatintorille, puhdistin heidän avullaan porttikäytävän ja pihan urheilevista herroista ja vein 50 miestä sisälle. Siellä oli huomattu Punaisen kaartin tulo talon edustalle, huomasivat sen muista joukoista eroavan hyvällä järjestyksellä, sekä ettei riveissä näkynyt yhtään herrasmiestä. Se näky sekä perässäni tuleva miesjoukko vaikutti sen, että huoneet puhdistuivat muutamassa silmänräpäyksessä ja ilman vähintäkään vastaväitettä. Tämän valloituksen aikana ei Kock ollut saapuvilla. Tultuansa paikalle jäi hän ihmettelemään mistä vallitseva hiljaisuus ja järjestys nyt johtui. Hän ei ollenkaan tietänyt koko Punaisen kaartin olemassaolosta mitään, ennenkun tunsu sen tällä tavoin ympärillään. Sittekin oli vielä yksi vaikeus edessä, ei tahdottu saada huonetta koko talosta kaartin kansliaksi. Kurikka oli jo ennättänyt vaikuttamaan Kockiin

ja molemmat katsoivat uutta tulokasta epäluuloisin mielin. Vihdoin saatiin kovan kinan perästä pihanperältä pieni putkanlainen huone ja siinä tehtiin kansliatehtävät koko lakon loppuun asti. Punaisen kaartin rautainen järjestys painoi pian leimansa kaikkialle, sillä samana päivänä otettiin muutkin vartioasemat työväestön käsiin. Herraspoikasien hyvät suunnitelmat jäivät sikseen. Senaattorit jäivät häpäisemättä, samoin muutkin ilkityöt tekemättä. Kockillekin oli mahdollista vallankumouksellisten lippujen alasottaminen venäläisten näkyvistä.

Suurlakon aikuisista tapahtumista en katso tarpeelliseksi kertoa tämän yhteydessä. Se innostuksen viikko sivuutettiin ja siirryttiin rauhalliseen elämään. Punainen kaarti jäi kuitenkin toistaiseksi elämään, ja mitä silloin ajattelin sen olemassaolosta ja tehtävistä, liitän tähän näytteeksi kaartin ensimmäisessä julkaisussa olleen, tosin kyllä vaillinaisen selontecon:

Punainen kaarti.

Kaartilaisista sangen monet sekä useat muut yksityisetkin ovat kyselleet: mitenkä tulín suunnitelleeksi Punasen kaartin alunpitäen tälle nykyiselle uralleen? Kaikkia kyselijöitä en ole voinut vielä tyydyttää ja koska tiedän selvitystä tähän kohtaan odotettavan hyvinkin laajoissa piireissä, kerron siitä tässä kaartin omassa lehdessä niin paljon kun elettävämme aika siihen lupaa myöntää:

Kyllin tarkkaan tunsin sen kiihkon joka valtasi mielet suurlakon alkaessa ja tuoreessa muistissa oli viime talviset aseelliset yhteentörmäykset, sekä myöskin ne, mitkä sotaväki teki muutama vuosi takaperin kaduillamme. Näin kiihkon korkealla ollessa, sekä ottaen huomioon entistä suuremmat kansanjoukot liikkeellä yleislakon aikana, olisivat seuraukset voineet tulla kerrassaan hirvittäviä. Tämä pelkohan oli

yleistä ja siksi mietin yhä enemmän tätä seikkaa. Koke-
muksesta tiesin ettei järjestymättömät joukot parhaallakaan
tahdollaan voi pysyä edes koossa suurempien kahakkain
aikana. Epäjärjestyksiä vastaanhan on järjestys tuhoisin
keino. Siis ollakseen vartiojoukotkin järjestyneinä olisi niitä
siihen harjoitettava mahdollimman suuressa määrässä. Ja
vielä kun yleensä peljättiin sotaväen sekaantumista täytyisi
järjestyksen olla sen kanssa likipitain yhdenarvoista ellei
saataisikaan yhtäkkiä yhdenlaiseksi. Joukkojen opettamisen
järjestykseen, tiesin vanhana sotamiehenä käyvän nopeimmin
samoilla ohjeilla, joita yleensä sotaväessä noudatetaan. Tä-
hän suuntaan pyrkiessä auttoi minua toimintaan vielä sekin
etu, jonka tiesin olevan vanhoista sotilaistamme opettajina
ja joita uskoin löytyvän tarpeeksi asti. Tämän suunnitel-
mani esitin useille tovereilleni, jotka sen myöskin hyväksyi-
vät ja pitivät tarpeellisena harjoitettujen joukkojen muodos-
tamisen. Vanhoja sotamiehiä kutsuttiin kokoon, kokous
pidettiin polyteknikkojen talolla tiistaina, lokakuun viimei-
senä päivänä, jolloin selitin punasenkaartin tarpeellisuuden
ja kokoonpanosuunnitelmani. Silloin oli aije, että kaartin
tulisi muodostamaan yksinomaan nuoret miehet ja opetta-
jiksi naimattomat entiset sotilaat, siitä syystä, ettei tämän
tähten tulisi suinkaan vaimoja ja lapsia kärsimään, sillä
hyvin toivottomalta näytti selviytyä ristiriidoista rauhallisesti.
Hyvä määrä toista sataa sotamiestä oli saapunut kokoukseen
ja sama innostus tuntui vallanneen joka miehen. Valittiin
järjestävä esikunta, viisi miestä, ja päätettiin ruveta seuraava
aamuna työhön. Tehtiin niin. Joukot kasvoivat päivä
päivältä. Järjestys saavutettiin joukkoihin oikein erinomainen,
katsoen harjotus ajan lyhytteen.

Se alkuvalmistuksista. Suunnitelmani tuotti odottamatoman
tuloksen siinäkin kohden, kun ensin toivoin saata-
van vaan pienempi valiojoukko, joka hätätapauksissa tur-
vaisi avuttomia kansalaisia, ja kuitenkin kasvoi kaarti niin
voimakkaaksi, että se kykeni pitämään koko suuren kylän
ääriään myöten kurissa. Heti ensimmäisenä harjoituspäivänä,
1.ä marraskuuta, näin mahdolliseksi ruveta Punasen kaartin

kanssa suorittamaan säännöllistä vahtipalvelusta, johon toimeen varsinkin tärkeimmissä paikoissa alituisen uudistuvat epäjärjestykset kipeästi kaipasivat säännöllisiä joukkoja. Sen vuoksi kaartiä yhä vaan täydennettiin ja vihdoin torstaina, 2 p. marraskuuta otettiin keskuspoliisi asema yksinomaiselle vastuullemme, samoin muutamia muut tärkeämmät paikat. Sitä ennen oltiin jo kuitenkin muutamassa tärkeässä tapahtumassa läsnä. Säännöllisen vahdin lisäksi pidettiin aina joku määrä miehiä odottamattomien tapausten varalta valmiina liikkeeseen. Sotilasmaisella järjestyksellään sai kaarti heti ensipäivinä yleisöön juurrutetuksi pelonsekaisen kunnioituksen. Kaikkialla sitä pelättiin ja niin pitikin. Kun saavutettiin tämänlainen maine, olin varma järjestyksen säilymisestä.

Punainen kaarti kun oli muodostettu näin äkkipikaa, en nättämättä tutkia lähemmin kenenkään entisyyttä, luonnetta ja tapoja, epäilivät useat sivulliset niiden luotettavuutta tärkeinä hetkinä, mutta minä tulin jo ensimmäisenä päivänä päinvastaiseen käsitykseen ja myöhemmin täytyi epäilijäinkin mukautua uskomaan nähtyään järjestyksessä suoranaisia ihmeitä. Muistan yhden ainoan miehen, joka eräässä tärkeässä tilaisuudessa näytti pelokkaalta ja jonka komppanian päällikkönsä heti vapautti tehtävästään ajamalla ainiaaksi pois.

Mitä erilaisimmat tehtävät suoritettiin harvinaisella täsmällisyydellä. Mainita ansaitsee m. m. vahdin teko kylminä sateisina öinä. Siinä herättivät joukot ihmettelyä säännöllisyydellään ympäristöönsä. Se ei tullut enää mistään satunnaisesta innostuksesta, vaan sai sen aikaan vakaumus. Ajatelkaahan 3 tunnin vahtipalvelusta ja sen jälkeen yhteen jaksoon ylimääräistä vartioimista aina 6—7 tuntiin. Usealla oli vaan pieni nuttu yllään, kengät rikkinäiset, joihin katu-likä tunki joka askeleella, ja kuitenkin pysyi täsmällisyys riveissä päivät ja yöt. Monta kertaa kävi sääliksi selittäessä, että nyt taas tarvitaan niin ja niin pitkäksi ajaksi jäädä ylimääräiseen vahtiin. Vaikka leuvat useammalla värisivät vilusta, vastattiin kuitenkin aina nurisematta: »kyllä jäädään». Monen nutussa reijät suurenivat ja moni kenkänsä hajalleen kulutti tämän »suurviikon» aikana, joka merkitsee

köyhälle työmiehelle kokonaisen omaisuuden menettämistä, vaan kenenkään en kuullut sitä surevan. Näistä kerrotuista sekä lukemattomista muista esimerkeistä tulin tuntemaan tämän *ryysyarmeijan* niin hyvin, että uskoin sillä suoritettavan tarvittaessa minkälaisia tehtäviä tahansa. Kunto nähdään muistakin tehtävistä kun tappelusta ja takaavat senkin onnistumisen. Minä ainakin opin lakkoviikon aikana luotamaan Punaseenkaartiini täydellisesti.

Odottamatointa oli sekin, että historiallinen viikkomme läpäistiin yhteentörmäyksittä aseellisten voimien kanssa. Itsensähillitseminen näkyi olleen ohjeena sotajoukoillakin, jota ei heiltä oltu opittu tuntemaan, vielä vähemmin vaatimaan. Sitä omasivat heidän johtajat nyt ihmeteltävästi, katsoen siihen, mitenkö kovasti eräiltä tahoilta heitä koetettiin kiihoittaa kaikennäköisillä valheilla. Siitä olkoon mainittuna, että sankariutta on sekin kun voittaa itsensä, varsinkin kun ei ole mitään pelättävissä intohimoinsa valloilleen laskemisesta.

Punanenkaarti suostui riemulla esitykseen, ettei se hajoa, vaan täydennettäisiin ja järjestettäisiin sitä yhä edelleen, jopa ympäri Suomen. Tämä sentähden kun Suomen kansan ja sen köyhälistön kohtaloita emme kukaan kykene edeltäpäin näkemään ja mahdollisesti vastaisuus tuo mukanaan myrskyjäkin ja silloin tarvitaan jokainen mies paikallaan valmiina. Sen vuoksi jatkettiin ja jatketaan työtä ympäri maan, se on pyhä velvollisuutemme. Sitä kirkkaampi on huomenemme koi, mitä taajemmat Punasenkaartin rivit kansamme pojista. Sen pitää olla kun Döbelnin joukko »ryysyvaattehissaan hirmuinen», ja vieläkin enemmän, monin verroin suurempi.

Kuten aikaisemmin mainitsin on edelläoleva selostus vailinainen, en nimittäin katsonut silloin vielä tarpeelliseksi julkisesti puhua siitäkään yksinkertaisesta seikasta, että pidin kaartin koossaolon erinomaisena yhteenliittymiskouluna, jonka kautta työväenyhdistykset tulisivat saamaan hyvän joukon

uusia jäseniä. Vähän jälkeenpäin joukon koossapysyttämispäätöksestä hyväksyttiin yleisesti yhdistykseen kuulumispakko.

Lähdettiin tuntemattomalle taipaleelle. Näennäinen säännöllisyys jokapäiväisessä elämässä oli sangen epävarmaa. Toiselta puolelta sitä häiritsivät muistelmät läheisestä menneisyydestä ja sieltä mieliin jäänyt kiihtymys ei tahtonut kokonaan laskeutua. Tulevaisuuteen tähysteltiin, tunnustellen mitä vastaiset päivät mukanaan tuovat. Kaikkialla liikkui ilmassa ukkospilviä, koeteltiin päätellä mihinkäpäin sen sadekuurot alkavat painua. Se huolestutti koko kansaa, eikä vaan »punakaartilaisia». — Emmehän voineet tietää miten tapahtumat idässä kehittyvät, siellähän riehui edelleenkin taistelu suurien kansajoukkojen olemassaolosta, elämästä ja kuolemasta. Emme voineet edeltäpäin tietää minkälaisia seurauksia se taistelu toisi pienelle kansallemme. Olihan syytä pelätä sangen lukuisien kokemusten perusteella, että venäläisen hallituksen »kuuliaisit ja uskolliset» päästyään ensi hämmästyksestään alkaisivat kostamaan kärsimästään nöyryytyksestä. Olihan useissa paikoin Suomessa venäläiset sotaväkosastot suorastaan »peräytyneet», ainakin olivat tunnustaneet voimattomuutensa. Helsingissäkin, kuten muistetaan, Suomen kaartin kasarmilla asustavat joukot suomalaisia peläten siirtyivät yön hiljaisuudessa turvallisempaan paikkaan. Entä kenraalikuvernööri? Hänkin etsi suojaa pantsarilaivan kanuunien takana. Ja vihdoinkin se, että hallituksen täytyi peruuttaa laittomat asetuksensa ja palata laillisuuteen. Tämä kaikki oli täydellistä perääntymistä pitkin rintamaa. Siis hyvällä syyllä voitiin, kuten jo sanoin, pelätä kosta ja takaisin pyrkimystä vasta jättämiinsä aseisiin. Ja mikäli minä tunsin silloista asemata, olivat mielet tapahtumain johdosta niin suuressa määrässä kiihtyneitä kaikissa kansan kerroksissa, että rauhallisina eivät olisi alistuneet nagaikan heilumista katselemaan, vielä vähemmin tuntemaan sitä selässään. Suomen kanssa ei olisi ilman vastusta alistunut luovuttamaan vasta voittamia oikeuksiaan. Siltä varalta, että rauha ja järjestys ulkoapäin mahdollisesti rikottaisiin, pidettiin sille

tehokkaimpana ehkäisijänä mahdollisimman laaja ja luja järjestys. Siihen tarkoitukseen ei olisi mitenkään voinut löytää sopivampaa keinoa kun Punaisen kaartin koossa pysyttämisen.

Äänioikeuskysymys sai uutta virikettä ja päätettiin vaatia sen ratkaisua. Tämän vaatimuksen tukena, mahdollisten mielenosotuskulkueiden suojana y. m. katsottiin niin ikään kaartin koossa olo tarpeelliseksi.

Nämät olivat ne todelliset syyt miksi suurlakkoviikon jälkeen Punainen kaarti päätettiin pitää edelleenkin koossa — toistaiseksi. Näiden ensimmäisten syiden lisäksi ilmaantui vielä uusia ja yhtä painavia. Suurlakon loputtua kun meillä yhdeiskuntakoneistot alkoivat entisen säännöllisen toimintansa, oli asiain laita kokonaan toinen Venäjällä. Siellä muutamista myönnytyksistä huolimatta jatkui taistelua, epätoivoista taistelua vapauden ja toiselta puolelta tyranniuden vallasta. Kumpainen puoli näistä voittaisi, sitä ei varmuudella kukaan kyennyt ratkaisemaan, katkerimpia pessimistejä lukuun ottamatta, jotka eivät koskaan tulevaisuudessa näe yhtään valopuolia. Kuitenkin kaikki tavalliset ihmiset olivat toivovalla kannalla. Kaikissa yhteiskuntakerroksissa oli iso joukko niitäkin, jotka mahdollisen ison ja kaikki hajoittavan myrskyn vallitessa olivat näkevinään Suomen pienen aluksen hylyksi heitettyinä ajelehtimassa. Mikä oli yleensä kansan mielipide tämänlaisesta sattumasta, sitä ei minun tarvitse kuvailla; eri puolueiden suhde toisiinsa ja puolueina myöskin yhteiseen asiaan on tässä tarpeen ottaa etusijalle. Tietysti se puolue, joka Suomessa on yksinoikeutenaan saanut pitää maan virkapaikat, nytkin kiirehti kaiken mahdollisen varalta suojelemaan tuota luultua etuoikeuttaan, suojelemaan virkapaikkoja itsellensä. Ruotsalainen puolue tunsikin jo etukäteen tämänlaisessa tapauksessa asemansa tulevan murtumaan. Olihan se aina osottautunut yksinvallan ihailijaksi ja vain muutamia vapaamielisemmät olivat uskaltaneet myöntää harvainvallan edellistä »käytännöllisemmäksi». Ollessaan samalla kovin mitättömänä osana muusta kansasta, pelkäsivät he työtätekevien joukkojen pakoittavan heidät äärimmäiseen

kansanvaltaisuuteen, ja sehän merkitseisi samaa kuin »germaanilaisuuden» hautajaisia Suomessa puhumattakaan virkapaikkojen menettämisestä. Tätä kaikkea peläten synnyttivät he suojeluskaarteja kaikkialle. Puhdasverisiksi puoluemiehiksi tunnetut entiset upseerinsa kokosivat he niitä harjoittamaan säännölliseen taisteluun ja myöskin kasvattamaan joukkoja henkisesti tehtävänsä tasalle.

Tämän ruotsalaisuuden aseellisen varustuksen vastapainona oli Punainen kaarti taasen paikallaan. Olenpa vakuutettu, että ellei olisi ollut työväestöllä omaa ja niinkin voimakasta, järjestettyä joukkoa, olisivat ruotsalaiset suojeluskaartinsa turvissa paljoa jyrkemmin puolustaneet entistä säätyeduskuntaansa.

Vuosien 1905—1906 vaihteessa tulin punninneeksi eri puolueiden harrastuksia ja uhraavaisuutta edellämainitunlaisen myrskyn varalta. Tämä oli minulle verrattain helppo tehtävä, sillä erikoisesti tahtomattani jouduin usein keskusteluihin eri puolueisiin kuuluvien, semmoisten henkilöitten kanssa, jotka kukin omalla tahollansa olivat suorassa varustautumis puuhassa. Toiset paljastivat itsensä vahingossa liiallisessa varovaisuudessaan, toiset kerskaillen ja jotkut taasen avomielisesti. Huomioni olivat seuraavat:

Työväenjoukot olisivat ottaneet hartioilleen, kuten tavallista, päivän kuorman ja helteen. Sieltä olisi tullut voimaa ja uskallusta päämääränä pitäen tasaisia etuja.

Suomalaiselta puolueelta olisi löytynyt runsaasti aineellista apua rahassa ja luonnossa, olisipa sieltä tullut miehiäkin. He olisivat suostuneet kansanvaltaisimpaankin ulkonaiseen muotoon kunhan olisivat saaneet olla toisten rinnalla etuja jakamassa.

Nuorsuomalaiset eivät olisi kyenneet mitään itsenäisesti toimimaan. He olisivat hajaantuneet silloisten komeiden tunnussanainsa ympäriltä muiden puolueiden mukaan, suurempi osa kuitenkin visseistä tunnetuista syistä ruotsalaisten leiriin.

Ruotsalainen puolue olisi uhrautunut aineellisesti ainoastaan oman itsensä varalta, olisi taistelleessaan itse syönyt

antimensa ja siitä palkaksi vaatinut kaikki »ohjaket». He olisivat liikkeelle laskenneet joukon »tarkastelijoita» ja johtajia pitämään silmällä, ettei missään tapauksessa loukattaisi heidän puolueensa perittyjä etuoikeuksia. Kuten muistetaan, tapahtui ruotsalaisen puolueen varustautuminen ensin aivan avoimesti kussakin kunnassa yleisillä varoilla, mutta eivät yksityisetkään asialta kokonaan kukkaroidensa suita sitoneet. He uskoivat säännöllisellä palkkauksella saavansa »suojelukaartinsa» kyllin voimakkaiksi, mutta kun riveihinsä saivat enimmäkseen veltostunutta nuorisoa ja muuten sangen epävarman näköistä väkeä, täytyi heidän silloin keksiä lujemmin sitovia järjestysmuotoja. Näin syntyi »poliisi reservi». Tämäkin yritys kohtasi sentään omat vastuksensa. Siihen ei saatu tarpeeksi asti »sivistyneellä kielellä» puhuvia, joten täytyi turvautua yleisempään värväykseen. Tietysti työttömänä vuoden aikana miehiä löytyi, mutta ne havaittiin olevan ruotsalaisuudelle kokonaan kylmiä, ja vaan hetkellisen leipänsä tähden alentuneeksi »lahtarikaartiin». Johtajat tulivat pian vakuutetuiksi, että heidän joukkonsa ensimmäisen tärkeän hetken tullessa hajoaisi. Minäkin olin siitä vakuutettu, siksi hyvin tunsin sen joukon henkisen sopusoinnun ja miehistön suhteen päälliköihinsä. Minä sain säännöllisesti tiedot sen joukon kaikesta toiminnasta. Niinpä tiesin mitä kukin päälliköistä kulloinkin miehistölleen puhui ja millä tavalla koettivat miehiä saada valmistetuksi vastaiseen tehtäväänsä. Samoin sain myöskin tietää miehistön mielialan täydellisesti.

Ruotsalaisuus ei siis saanut tarpeellista turvaa omista vapaaehtoisista joukoistaan eikä pestatuista palkkasotureistaankaan. Niitä joukkoja täytyi sentään pitää koossa. Puolueen kunnia jo kielsi niitä hajalleen laskemasta, ja sitäpaitsi mieli teki uskoa niistä jotakin apua olevan. Pääasiassa ne jäivät kansan käsitystä hämmentämään ja peittämään uutta laajempaa yritystä. Näiden julkisten »järjestysjoukkojen» pitäessä kansan huomiota itsessään, syntyi salainen »Voima» järjestö näennäisesti etäällä ruotsalaisen puolueen pääjohdosta. Itse asiassa oli »Voima» kuitenkin epätoivoinen

ponnistus työväestöä vastaan. Tämänlaisen seuran tarkoituksen kuvasivat he puhtaasti kansalliseksi, johonka näinollen suomalainenkin työväestö voisi liittyä. Sen jäsenille jakoivat he aseita ja lisää lupasivat, hyvin tietäen, että ne olivat sängen haluttua tavaraa. Tällä keinolla luulivat he saavansa työväestöstä itsestään vastustusjoukon Punaiselle kaartilille. »Voiman» puuhaajat luulivat tällä keinolla voivansa estää Punaisen kaartin peloittavan kasvamisen, mutta sekin yritys raukesi kun heidän joukkonsa jäi kitumaan miesten puutteessa. Näin ollen täytyi heidän vielä kerran uusia suunnitelmaansa. He rupesivat puuhaamaan Punaisen kaartin ja mainitun aktiivisen järjestön yhdistämistä, jossa tapauksessa kaikki ylin johto olisi tullut jäämään »Voiman» johtajain, entisten upseerien ja muiden aktiivisten miesten käsiin. Tässäkin tapauksessa toivoivat he voivansa lopullisen hyödyn korjata puolueensa eduksi siten, että olisivat lakkauttaneet johtavan koneiston toimimasta määrättyllä ja ratkaisevalla hetkellä. Tämä yhdistämisaije oli heille mahdollista Kockin avulla, sillä kuten sittemmin on selvinnyt, hän olikin ennestään aktiivisen ryhmän jäsen. Kaupan hieronta alkoi neuvotteluilla ja kuulusteluilla ensimmäisten päälliköiden kesken. Hyvin peiteltyssä muodossa esitti Kock asian minulle, hän tahtoi urkkia minun mielipiteitäni. Saatuaan kuulla minun jyrkän, yhdistymistä vastustavan kantani, jätti hän asian näennäisesti sikkseen, mutta sen sijaan alkoi toimimaan salaisesti. Suoraan tästä yhtymisestä puhuivat vielä minulle muutamat muut »Voiman» miehet. Muun muassa sanoivat Kockin suostuneen, jopa kannattavankin yhtymistä. Minulta pyysivät vaan, etten ottaisi estääkseni työmiehiä heidänkin joukkoonsa liittymästä. Heidän pyyntönsä sisälsi samalla salaisen toivomuksen, etten punakaartilaisiakaan estäisi. Minun vastaukseni oli heille selvä:

Minä en voi estää ketään teidän järjestöönne yhtymästä, mutta velvollisuuteni on kuitenkin selvittää oman puolueen vaatimukset välttämättömiksi ennen muita. En tietenkään voi kieltää ketään teidän asetarjojksianne hyväkseen käyttämästä, ja jos teillä on rehellinen tarkoitus työväestöä koh-

taan, ette silloin tietenkään vaadi vastalahjana mitään sitovia lupauksia.

Näin ollen raukesi kaupan hieronta minun kanssani hyvin lyhyeen, mutta sitä vilkkaammaksi se kävi Kockin ja hänen salaisten apulaistensa kanssa. Tämän kaupan tuloksesta selviää muutamia seikkoja, jotka, varsinkin maaseutujen punakaartilaisille, ovat tähän asti olleet arvoituksena. Tämä oli m. m. yksi painava syy saada minut pois joukkojen johdosta ja keinoilla millä hyvänsä saada minut vaarattomaksi. Tämän tähden ei Kock koskaan ruvennut antamaan täydellistä selvitystä asemasta kenellekään. Tämän tähden myöskin Punaisen kaartin edustajakokous Helluntai-päivänä 1906 oli tunnetun salaperäinen ja tulokseton. Silloin saapui maaseuduilta edustajia kuulemaan selvitystä entisestä toiminnasta ja saamaan ohjeita vastaisuuden varalta, kuitenkin he läksivät kokouksesta yhtä tietämättöminä kuin olivat tullessaankin, toisin sanoen he pettyivät täydellisesti. Kock järjesti kokouksen ohjelman sellaiseksi, että hän voi helposti peittää tarkoituksensa. Hän hankki kokouksen johdoon ainoastaan sokeasti tottelevaisia ja myöskin kaartin asioista kokonaan tietämättömiä miehiä. Tällä tavoin varustautuneena oli hänen helppo kieltäytyä antamasta tarkempaa selvitystä edellisestä toiminnasta ja varsinkin sisällisistä riidoista. Näyttääksensä ulospäin miten puhdasta ja siveellistä on hänen pyrkimyksensä, otti hän kokouksen ohjelmaan m. m. prostitution- ja raittiuskysymykset. Sen tähden hän myöskin kokouspäivien välisenä yönä muutamain uskollisimpainsa kanssa Punaisen kaartin kansliassa muodosti »esikuntansa», — »Punaisen kaartin keskustoimikunnan». Toisena kokouspäivänä hän esitti ehdokkaansa ja vahvisti itse vaalinsa, antamatta ollenkaan keskustella ehdokkaittensa kelpoisuudesta ja sopivaisuudesta tehtävänsä. Niinpä sai hän mieleisensä miehet hyväksytyiksi ja kaikki asiain todellinen järjestely jäi yksinomaan hänelle. Tällä toimikunnan vaalilla oli kaksikin tarkoitusta. Ensiksikin näyttää ulospäin kaartin johdon olevan taatusti siveellisissä käsissä. Sen tähden valitsi hän, tai oikeammin sanoen hän määräili

toimikunnan jäseniksi tohtori Voionmaan, maisterit Gyllingin ja Aulangon. Hyvin tietäen samalla, että eivät nämät miehet koskaan tulisi varsinaisiin kokouksiin, eivätkä koskaan tule pyrkimään hänen todellisten tarkoituksiensa perille ja eivätkä yleensä tule toimimaan mainitun komitean jäsenenä, että hänelle muiden valitsemainsa työmiesjäsenien kautta jäisi täydellinen toimintavapaus.

Tämä mainitsemani vaali sekä yleensä Kockin salakähmäinen menettely herätti katkeruutta sangen laajalti ei ainoastaan helsinkiläisissä vaan myöskin maaseutuedustajissa. Minun luonani kävivät tyytymättömät ja heidän lähetystönsä toinen toisensa perästä valittamassa pettymystään ja pyytämässä, että minä ottaisin »ohjaket käsiini». Minä tietysti kieltäähnyin, sillä olinhan vasta jättänyt Kockille täyden toimintavallan eroomalla joukosta. Varoitin vaan pitämään silmiä auki, ettei hän saisi koko joukkoa myydyksi, ja selitin vielä Kockin uudella ohjelmallaan paljastavan todellisen itsensä ennen pitkää.

Edustajakokouksen jälkeen alkoi Kock valmistautumaan kapinan varalta, päällikkökunnallekaan sitä selvittämättä. Hän hankki karpiini kiväärejä urheilun nimessä ja opetti niiden käyttöä hiukan. Varsinaiset harjoitukset todellisuudessa hän jätti valvomatta ja sen lisäksi hänen omituinen ja salaperäinen menettelynsä kun levisi miehistön tietoon, oli siitä seurauksena järjestyksen höltyminen ja lopuksi suuri luopuminen. Viaporin kapinan edellä ei hänellä enää ollut kuin vähän yli tuhannen miestä, niistäkin osa vasta tulleet ja järjestykseen tottumattomia; minä erotessani jätin hänelle täysinäiset rivit, kuusituhatta miestä Helsingin osastossa.

Väitteeni, jonka alussa esitin, etteivät entiset upseerit ja muut pörvaristoon kuuluvat miehet kykene johtamaan tämänlaista työläisjärjestöä, eivät tunne tarpeeksi sen sielunelämää voidaksensa pysyttää sitä koossa ja ylläpitää keskinäistä sitovaa henkeä ja kuria, tuli näin käytännössä todistetuksi.

Kock apulaisineen, tilit ja minä.

Jo suurlakkoviikolla, jolloin Kockilla ei vielä ollut päällikkyyttä Punaisessa kaartissa, jouduin minä vastakkain hänen apulaistensa kanssa ja sain torjua heidän hullutuksiaan. Kurikka, jonka toimesta Kock olikin päässyt kansalliskaartin päälliköksi, oli kuten tunnetaan Kockin sisäasiain ministerinä, kunnes mahdottomuuksiensa tähden tuli syrjään sysätyksi. Tämä samainen Kurikka, joka sittemmin aloitti lehensä palstoilla sodan minun muka anarkistista suuntaani vastaan, hän suurlakkoviikolla työväenyhdistyksen ravintolassa sangen innostuneena esitti, että on välttämätöntä räjädyttää Vantaan joen silta ilmaan ja näin estää venäläistä sotaväkeä kokoontumasta kaupunkiin. Kurikan esitys jo semmoisenaan oli kerrassaan mieletöntä rikoksellista ja täytettynä olisi varmaan tuonut katkeria seurauksia. Mieletön oli esitys myöskin esteeksi sotaväen tulolle, sillä enintään olisi silloin hävitys tehnyt vaan parin tunnin viivytyksen. Tämän Kurikan esityksen kuulivat sangen monet, sillä hän puhui sitä innoissaan miesjoukolle. Muutamia tunteja sen jälkeen tuli luokseni eräs mies ja kertoi neljä miestä menneen toteuttamaan Kurikan esitystä. Hetket olivat silloin sangen täpärällä, sillä ratsastava viesti oli tuonut tiedon Tuusulasta olevan juuri kaupunkiin tulossa tykkiväkeä suojanaan jalkaväkiosasto. Heti välähti edessäni tuon hurjan teon seuraukset, ja päätin jos suinkin mahdollista estää sen toteutumasta. Olin asiasta tiedon saatuaani keskusasemalla. Riensin tallille ja vaadin ratsuhevosta käytettäväkseni. Tallivartija neuvoi hakemaan kansliasta »lappua», ilman on muka kielletty antamasta kenellekään hevosia. Kansliassa oli silloin vain Haapalainen ja hän tiuskasi heti esitykseni kuulutuaan:

»Ei niitä jokaiselle anneta! Siellä on miehiä kylliksi hevosille».

Vai niin, vastasin minä. Menin takaisin tallipihaan ja aivan oikein, olihan siellä »miehiä» hevosten luona puuhaamassa, muutamat juuri ulos lähdössä. Mutta minkälai-

sia olivat nämä miehet? Nuoria herraspoikia, jotka nyt tilaisuuden saatuaan tahtoivat kyllikseen urheilla ratsastuksella. Useilla heistä oli ihonmukaiset kudotut housut, (trikoot) kuten ainakin herrasratsastajilla. Arvaatte kai että minua suututti nähtyäni nämät Haapalaisen ratsumiehet. Vaadin tallivahdilta uudelleen ratsua, mutta hän sanoi tallin olevan tyhjän, lukuunottamatta kahta vasta pitkältä matkalta tullutta, väsynyttä hevosta. Hän sanoi vielä: »Mutta jos joku noista ulos lähtevistä herroista luovuttaa». Käännyin silloin sen puoleen joka oli lähinnä porttia odottamassa toverinsa valmistumista. Tälläkin nuorukaisella oli mustat ihokas housut ja värkeä urheilupaita yllään, sekä hansikkaat kädessään. Kuultuaan vaatimukseni, aikoi hän tehdä tenän, että hän on mukamas ratsupoliisi ja tarvitsee hevosen. Kuitenkin nähtyään toden olevan kysymyksessä ehkäpä pelkäsi minun auttavan hänet alas, luovutti kuitenkin hevosen. Kiipesin satulaan ja annoin laukata, minkä tämä sattumalta saamani lihavuuttaan kömpelö eläin pääsi, Vanhaan kaupunkiin. Kauvan en viipynyt tällä 7 kilometrin taipaleella. Perille päästyäni löysinkin sieltä neuvotut miehet. Rauhallisina odottivat venäläisten tuloa. Avoimesti kertoivat aikomuksensa, mutta lupasivat jättää sikseen, selitettyäni sen mahdolliset seuraukset. Tultuani takaisin kaupunkiin, valtasi minut epäily, että jos ne miehet sittekin lupauksestaan huolimatta räjähdyttävät sillan. Käännyin katsomaan, mutta Hermannin kaupungissa tulikin jo venäläinen joukko-osasto vastaani. Siis silta jäi ehjäksi. Sittenmin kuulin erään toisenkin miesjoukon olleen samanlaiselle sillansärkymatkalle lähdössä. Kun muistetaan, että silloin ei vielä ollut Punainen kaarti toiminnassaan, eikä Turusta kuljeteltu dynamiittia, voidaan helposti arvata miltä taholta nämät yritykset tehtiin. Kock kuultuaan tapahtumasta, nauroi yrityksiä vaarallisina hullutuksina.

Ohimennen olkoon sanottu, että samana päivänä kun Punainen kaarti otti keskusaseaman huostaansa ja huoneet puhdistettiin joutilaasta väestä, ajoin minä Haapalaisen trikoo housuiset urheilijat pois ja sijaan tuli »miehiä».

Pieniä yhteentörmäyksiä sattui tuon tuostakin, joka oli luonnollistakin, sillä olihan Punainen kaarti syntynyt itsenäisenä joukkona vastapainoksi meluavalle herraskaiselle joukolle.

Suurlakkoviikkoa lähinnä seuraavana aikana sovimme Kock ja minä asiain järjestelyissä kokolailla hyvin ja olihan se luonnollista kun emme vielä tunteneet toistemme päämääriä. Minä kyllä katselin hiukan epäluuloisin silmin Kockin luona alituisen tapaamiani luonakävijöitä, joista muistan mainita etusijalla Kurikan ja Nikolaisen. Kurikan käynnit varsinkin näyttivät sangen epäilyttäviltä salaperäisten ja peitettyjen keskustelujen tähden. Se oli tähän samaan aikaan kun Kurikka julkisesti vannoi »puolenvuoden kuluessa hajottavansa työväenpuolueen», ja tämän uhkauksensa vuoksi minä tietysti häntä epäilinkin. Sittenmin tulin huomaamaan, että Kurikka olikin Kockin jokapäiväinen neuvonantaja. Sittenmin sain selville heidän olevan vanhoja »pöytäveikkoja» Viipurissa olonsa ajoilta asti, nyt heitä liitti toisiinsa Punaisen kaariin tulevaisuus. Kuten myöhemmin tulemme näkemään, toimi Kurikka kaartin läheisyydessä sen viimeisiin hetkiin asti.

Joukon sisäisiä asioita järjestettäessä, ei Kock ollut saannotavasti mukana, paitsi siten, että minä kerroin hänelle sen tai sen asian päätetyksi niin ja niin, vain harvoissa tilaisuuksissa voitiin sovitella tehtävistä etukäteen. Tämä johtui siitä, että Kock näytti yleensä kaikesta hyvin välinpitämättömälle. Niinpä esimerkiksi sääntöjen ja harjoituskäsikirjan laatiminen jäivät häneltä sikseen, vaikka hän ensin ottikin ne tehdäksensä. Kun näistä ei valmista kuulunut, muodostelin minä säännöt ja vasta suoranaisella pakotuksella sain hänet sääntöjen sisällöstä neuvottelemaan Puoluehallinnon kanssa. Hän oli alunpitäin Puoluehallinnon alaiseksi alistumista vastaan, arvattavasti Kurikan neuvomana. Harjoituskäsikirja oli toista kuukautta Kockin tehtävänä, kun se ei ollut vielä sittekään edes alulla ja päällikkökunta vaati yleistä, yhdellaista harjoitusopasta, tein minä sen kahdessa päivässä. Samoin kävi joukko-osastojen järjestyksen ja lippujen

y. m. merkkien suunnittelujen kanssa. Torvisoittokunta perustettiin niinikään minun esityksestäni ja valvontani alaisena. Vastaisesta menettelytavasta ja muista puoluetta koskevista seikoista piti sääntöjen mukaan neuvotella Puoluehallinnon kanssa. Kolme kertaa sain Kockin lähtemään tämänlaiseen neuvotteluun.

Taloudellisia asioita hoitamaan valitsi kaarti Kaisaniemessä pidetyssä kokouksessa johtokunnan, minut oli sitä ennen jo valittu rahastonhoitajaksi ja nyt johtokuntaan valittuna velvoitettiin se tehtävä edelleenkin minulle. Muut toimihenkilöt valitsi johtokunta keskuudestaan. Kirjallisuusvaraston hoitajaksi suositti Kock Tuoreen, hänen kun piti olla teollisuuskoulun käynyt. Tuores oli Suurlakkoviikosta alkaen ollut useita viikkoja Kockin kotona henkivartijan tehtävissä ja näin oli Kock päässyt häneen ihastumaan. Minä en lainkaan tuntenut Tuoresta. Hänen hoidettavakseen tuli sittemmin kaikki lakkimerkki- ja kirjallisuuslähettykset ja hänen tietysti tuli myöskin hoitaa kustakin lajista erikseen kirjanpito, sillä hän tavarain lähettäjänä otti myöskin jälkivaatimuksista rahat vastaan.

Muuta ei minulla ollut raha-asiaiden kanssa tekemistä kuin maksaa laskut, johon tarkoitukseen otettiin pankkiin sijoitusta pohjarahastosta ellei kirjallisuus- ja lakkimerkki lähettyksistä tulleet rahat riittäneet. Pankkikirjaa tallensi maisteri Aulanko (Högman). Hän oli kansalliskaartin aikuinen rahastonhoitaja ja selvitti lopullisesti suurlakkoviikon aikuiset raha-asiat. Milloin olin pakotettu pankissa olevia rahoja käyttämään sain niitä maisteri Aulangon kautta Kockin valtakirjalla. Koskaan en ilman yrittänyt, en liioin koskaan vaatinut pankkikirjaa haltuuni, vaikka olinkin nimellisesti rahastonhoitajana. Minulla ei siihen ollut mitään halua ja koko tämä tehtäväni oli minulle vastenmielistä, mutta alistuin siihen muiden asianhaaran pakoittamana. Tammikuun alussa minulla oli jo aije erota ja siltä varalta minun esityksestäni kuulusteltiin uutta rahastonhoitajaa. Minun eroamiseni esti kuitenkin Tuoreen menettely. Hän kun ei an-

tautunut tekemään selvää kirjoistansa eikä varastosta ja näin minun piti viivytellä tunnettuun rettelöön asti.

Kock käytti rahoja omavaltaisesti, otti pankista käyttäkönsä ilman minun suostumustani ja maksoi semmoisiakin laskuja, joita minä suorastaan vastustin. Tämä Kockin menettely oli yhtenä syynä jonka tähden olisin eronnut.

Jo ennen Joulua, Venäjän sähkölennätin virkamiesten lakon aikana hän lähetti miehiä rikkomaan Uudenkaupungin sähkösanoma kaabelia. Tätäkin yritystä minä vastustin, mutta siitä huolimatta hän käytti tarkoitukseen satoihin markkoihin nousevan summan. Joulun aikana taas otti hän pankista käytettäväksensä »satunnaisiin tarpeisiin» 2,000 markkaa. Tällä summalla aikoi hän ostaa Viaporista sotilaskiväärejä, joita sieltä piti saada muutamalla markalla kappale. Puuhan etunenässä touhusi muiden muassa Kurikka. Se asia raukesi minun lujan vastustukseni kautta. Samoin tuli Kockin välityksellä suoritetuksi sarja matka- y. m. laskuja, joista tuonnempina lähemmin.

Se että usein asetuin vastustavalle kannalle näissä laskuissa oli tietysti yksi aihe muiden lisäksi, jonka tähden minun tuli erota. Muut syyt olivat painavampia, mutta niitä ei voinut käyttää aseena minua vastaan. Sen tähden minut tehtiin tileistä ja rahoista vastuunalaiseksi, vaikka niitä käyttivät muutkin ja vastoin minun tahtoani. Kock apulaisineen luotti siihen, että minä en missään tapauksessa alennu tekemään täydellistä paljastusta ja ilmiantoja, varsinkin kun olivat saaneet minun asioihinsa tavallaan osalliseksi. Kaikki semmoiset laskut jotka eivät sisältäneet suoranaisia juoksevia menoja, kuten muutamista kivääreistä, revolvereista ampumatarpeista ja muutamista matkakustannuksista asettivat he minun vastattavikseni. Samoin Tuoreen sekavat asiat, vaikka hän oli kohdaltansa vastuunalainen koko johtokunnalle, joka hänet oli tehtävänsä valinnut. Että olisi saatu täysi selvyys kunkin hoitamista asioista, olisi pitänyt selvitys tehdä meitä kutakin kohden erikseen, jolloin Kock olisi selvittänyt omansa ja minä oman osani sekä vielä Tuoreen osa välttämättömästi erikseen. Minä vaadin tätä erittelyä,

Kock vastusti sitä ja vaati että kaikki tilit yhdistettäisiin. Hän luonnollisesti voitti, sillä toiset johtokunnan jäsenet peläten yhteistä vastuunalaisuutta Tuoreen vaillingista näkivät parhaaksi yhtyä häneen. Näin syntyi sotku, joka selvisi vasta minun ankarain vaatimusteni kautta. Umpimähkää levitti Kock Kurikan ja muiden apulaistensa avulla huhun, että minä olisin tehnyt tunnetun vaillingin. Tehtiin tarkastus moneen kertaan ja aina oli sama tulos; minulla ei ollut vaillinkia. Sehän selvisi helposti kun jokainen maksamani lasku oli merkitty kirjaan, samoin myöskin mitä olin rahaa saanut. Kaikki laskutkin olivat tarkastettavina. Minun kohdaltani kävi selville, että olin maksanut laskuja kuuden sadan markan arvosta enemmän kuin olin rahaa saanut. Tämä johtui siitä kun käytin kaartin asioihin sen alkuaikoina omiani, enkä Tuoreen viivyttelyn vuoksi voinut niitä saada pois.

Tuoreen erikoistilillä havaitsivat tarkastajat, Lempinen ja Savolainen, jokaisella tilillä olevan vajaan tavarain, siten että Tuores oli antanut ja lähetellyt kirjoja ja lakkimerkkejä merkitsemättä ollenkaan kenelle ne olivat annetut ja oliko niistä tullut rahaa vai ei. Tämä Tuoreen vajaan nousi yli 6,000 markan, mutta kun Kockin viekkaan vaatimuksen tähden tilit yhdistettiin, jäi lopullinen vaillinki vaille viisi ja puolituhatta. Päällikkökunnallekin selvisi asia ja siksi ei se vaatinut minua siitä vastuunalaiseksi. Päinvastoin paljastuivat Kockin juonet. Hän ei käynyt yhdessäkään päällikkökunnan kokouksessa koko talven aikana, mutta tuli sitte keväällä selonteon aikana minua *syyttämään tileistä*. Tällöin minä aloin luettelemaan mitkä laskut hän oli maksanut ja miten menetellyt. Silloin hän hämilleen joutuneena myönsi niin tehneensä, etten enempää kertoisi. Tässä tilaisuudessa eräs hänen uskollisimmistaan huusi minun puheeni sekaan: »*Luoto on ilmiantaja*». Minun olisi siis pitänyt vaitiollen alistua ottamaan jokaisen synnit kannettavakseni ja alistua niiden perusteella erotettavaksi. Päällikkökunta huomattuaan Kockin tarkoituksen, asettikin vaatimuksen, etten minä saa erota. Minä pysyin eroamispäätöksessäni, kunhan vaan kohdaltani sain selvän.

Että Tuores teki vajauksen hallussaan olevassa varastossa ja että hyvin aikaiseen häneltä vaadittiin selvyyttä, kuin myöskin, että hän oli tilivelvollinen koko johtokunnalle eikä suinkaan minulle, on todisteena sen aikuiset pöytäkirjat joista liitän tähän muutamia otteita:

Ote

»Pöytäkirja tehty Punasen kaartin johtokunnan kokouksessa 30 p:nä Tammikuuta v. 1906.

1 §.

Keskusteltiin Punasen kaartin taloudenhoitajan, J. Tuoreen menettelystä. Hän kuin on ollut jo viikkokauden poissa eikä ole tehnyt mitään selvää asioistaan johtokunnalle. Nyt on hän saapunut kotia, vaan on sanonut olevansa sairas. Päätettiin, että häneltä vaadittaisiin avaimet ja jos ei hän itse tule selvittämään ja antamaan tilejään y. m. papereitaan, niin otetaan kahden todistajan läsnä ollessa. Kokouksesta lähetettiin 3:me miehinen lähetystö häneltä tiedustelemaan asioita ja vaatimaan tilejä. Tähän lähetystöön tulivat Rantala, Lempinen ja Leppänen. Tuores ei antanut lähetystölle mitään asiallista selvitystä, eikä myöskään tilejään. Asiasta ei voitu näin ollen saada tälläkertaa selvää. Jätettiin asia huomeniltaiseen ylimääräisen johtokunnan kokoukseen.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Vilho Viitanen.

Otteen oikeaksi todistavat:

Väinö Virtanen.

Otto Vilenius.»

»Ote

Pöytäkirja Punasen kaartin johtokunnan kokouksesta helmikuun 11 päivältä v. 1906.

2 §.

Tuoreen selvittämättömät asiat otettiin taas esille. Pyydettiin vainajan vaimolta hänen laskujaan ja papereitaan, että saataisiin niistä vihdoinkin selvä. Hän antoi kahden todistajan läsnäollessa joina olivat Sneck ja Tanner seuraavat paperit ja laput: 3:me mustakantista kirjaa ja 2:si sinikantista vihkoa sekä 3:me nippua vastaanottokuitteja kirjallisuudesta sitojalta ja lakkimerkeistä Kalliolta ja 18 paperilappua. Valittiin ottamaan selvää näistä hänen asioistaan toverit Lempinen ja Savolainen 5 mrk päiväpalkalla.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Vilho Viitanen.

Oteen oikeaksi todistavat:

Väinö Virtanen.

Otto Vilenius.»

»Ote

Pöytäkirja Punasen kaartin johtokunnan kokouksesta 6 p. maaliskuuta v. 1906.

9 §.

Seuraava kysymys oli:

Maksetaanko Tuores vainajan leskelle hänelle kuuluva kaartin velka »Valkeat orjat» nimisestä teoksesta. Asiasta

keskusteltua toiset tahtoivat, että ei maksettaisi, koska hänen miesvainajallansa on vajeus kaartille kuuluvissa tileissä . . .

Pöytäkirjan vakuudeksi.

Vilho Viitanen.

Otteen oikeaksi todistavat:

Väinö Virtanen.

Otto Vilenius.»

»Ote

Pöytäkirja Punasen kaartin kokouksesta 8 päivältä huhtikuuta v. 1906.

1 §.

Kokous oli kutsuttu sitävarten että julaistaisiin kaartin tiliasiat ja jätetään ne sitte koko miehistön ratkaistavaksi, josko myönnetään rahastonhoitaja K. Luodolle tilivapaus. Puoluehallinnon valitsevat tilintarkastajat eivät olleet voineet tätä myöntää, syystä kuin tileissä ilmeni 5,463 mrkan ja 89 p:nin vajeus, joka tilien jälkeen on Tuores vainajan tekemä. Tuores kun oli kaartin kirjallisuuden hoitajana, ja näin ollen ilmenee tämä vajeus hävinneessä kirjallisuudessa, jota erää hän ei ole rahastonhoitajalle tilittänyt.

Viime torstaisessa päällykkökunnan kokouksessa valittiin komitea näitä asioita tutkimaan ja tuli siihen valittua 4 henkilöä Punasen kaartin päällykkökunnasta, 2 suurlakkokomiteasta, 2 puoluehallinnosta ja 2 uudesta johtokunnasta. He esittivät lausuntonsa päällykkökunnan lauantaiseen kokoukseen, joka lausunto oli muuten samanlainen kun päällykkökunnan, vaan lisäsi siihen loppuun päällykölautakuntakin puolestaan tilivapauden myöntämisen rahastonhoitajalle ja johtokunnalle — — — — —

V. Viitanen.»

»Edellisestä täysin selviää ettei vajuus ollut minun tekemäni. Siihen erään, jota ensin tahtoivat väittää minun omavaltaisesti kuluttamakseni, sisältyy aikaisemmin mainitsemani Kockin suorittamat laskut ja joista tuonnempana lähemmin.

Punaisen kaartin miehistö hyvin tuntien Kurikan »Elämä» lehdessään tekemien hälyytyksien olleen valhetta, valitsi komitean jonka tuli vastata noihin sepustuksiin. Vastaus oli »Työmiehen» N:o 83, ja oli se sanasta sanaan sisällöltään seuraava:

Ote

»Punasen kaartin johto.

Sen johdosta, että Matti Kurikka »Elämä» lehtensä viime keskiviikon numerossa on ryhtynyt ennen kuulumattomalla tavalla ja hävittömyydellä parjaamaan Helsingin Punasen kaartin päällikköä Kaarlo Luotoa ja hänen kauttaan tavallaan koko kaartin joukkoja, katsomme velvollisuudeksemme työntää tuon solvauksen perättömänä takasin. Kaikista Matti Kurikan valheista perättömin ja hävittömin on se, että hän on ruvennut lehdessään huutamaan mailmalle Luodon kaivaltaneen kaartin varoja sekä käyttäneen niitä omavaltaisesti joka on sula valhe. Valhe on sekin, että Luoto olisi kaikkivaltiaana, kuten Kurikka sanoo, johtanut tai toiminut kaartin päällikkönä. Tähän suuntaan ei Luoto ole pyrkinytkään, tai sitte toiminnut, ja eikähän näin suuri ja itse-tietoinen joukko sitä olisi sallinutkaan, se täytyy Kurikan-kin myöntää. Minkäänlaista anarkiaan vivahtavaakaan esitystä, emme ole kuulleet Luodolta, puhumattakaan, että hän olisi siihen suuntaan kaarta johtanut, päinvastoin on hän kieltänyt silloinkin, kun miehistössä mielten kuuhu on siihen suuntaan vähänkin kallistunut. Suuri yleisö jo toivottavasti ymmärtää, minkä arvoisia Kurikan Matin muut

hyökkäykset ja parjaukset ovat, kun edelläluetelluissakin kohdissa hän on alentunut suoraan valehtelemiseen.

Tämän johdosta panee kaarti mitä jyrisevimmän paheksumisensa Kurikan Matin hajoitustarkotuksessa tehtyjä parjauksia ja valheita vastaan, sillä nimenomaisella vakavalla varoituksella, että tämänsuuntainen myyräntyö vapaansanan ja samalla myöskin parhaillaan päättään nostavan byrokratian suojassa, täytyy kerrassaan loppua tähän.

Muitakin sanomalehtiä, jotka ovat alentuneet lainaamaan Kurikan »Elämästä» nämä myyrämäiset valheet, velvoitetaan ottamaan myös tämä vastalausekin.»

Vielä on tilasioista mainitsematta sangen tärkeä kohta: Kun Tuoreen jäljeltä hänen tilinsä oli saatu selväksi ja havaittu kirjallisuutta ja lakkimerkkejä jaetuksi niitä tileihin merkitsemättä, alkoi Kock kuulustella missä ja kenellä tällä tavoin annettua tavaraa mahdollisesti olisi tilittämättä. Useista paikoin maaseuduilta ja jopa muutamat hensinkiläisetkin komppanian päälliköt ilmoittivat tällöin itsellensä vielä olevan tavarat tilittämättä. Pitkin kevättä sai Kock näitä kirjoihin merkitsemättömiä maksuja yhteensä alun kolmatta tuhatta. Minä tiesin näitä rahoja Kockille jätetyn ja lähetetyn mutta tarkkaa yhteissummaa en saanut tietääkseni. Kerran kysyin sitä Kockilta, jolloin hän tunnusti rahoja saaneensa, mutta summan sanoi epätarkasti: »noin vähän yli kahden tuhannen». Tämän keskustelumme jälkeen oli hän vieläkin saanut joitakin pienempiä eritä, joiden yhteistä määrää en tiedä. Tämä kolmatta tuhatta markkaa kuului Tuoreen jättämän vaillingin täytteeksi, mutta julkisuudessa ei siitä koskaan ole mitään mainittu. Jos minkä, niin ainakin tämän rahaerän kanssa menetteli Kock »omavaltaisesti». Hän ei antanut sitä tileihin merkittäväksi, vaan käytti sen puhtaasti omien tarkoituksperiensä saavuttamiseksi. — Todellisuudessa, kun Kock on Tuoreen hävittämästä omaisuudesta perinyt näin sievosen summan, ei saisi enää pitää ennallaan silloin selvinnyttä vaillinkia, joka oli vähän vaille viisi ja puoli tuhatta, ja joka nyt on vaan noin kolme-tuhatta.

Vielä koetti Kurikka »Elämänsä» palstoilla uskotella yleisölle, että »kaartin siveellinen ja tekojansa harkitseva maltillinen päällikkö oli antanut Luodon vaan mahtaila paraadeissa ja kulkueissa». Tämänlainen selostus yleisölle tuntuu kerrassaan naurettavan uhkarohkealta, kun varmasti tiedetään ja vieläkin voidaan todistaa kuinka laajalti hyvänsä, että asia olikin päinvastainen. Koko kaartin miehistö muistaa, ettei Kock milloinkaan ollut harjoituksissa läsnä, vaan todellakin »mahtaili paraadeissa», hän oli nimittäin neljä kertaa koko joukon tekemässä kulkueessa mukana. Minuille se oikeus kuului luonnollisuutena eikä suinkaan Kockin ja Kurikan armonosoituksena, sillä minähän olin koko joukon suunnitellut ja muodostanut ilman heidän tietämättänsä ja sittemmin ollut jokaisissa harjoituksissa niitä valvomassa ja neuvomassa. Samoin, kuten aikaisemmin mainitsin, ei Kock käynyt päällikkökunnan kokouksissa kun sen yhden ainoan kerran tilien selvitysaikana, jolloin hän tuli sinne valehtelemaan. Vielä tiesi Kurikka lehdessään kertoa ettei minulla olisi ollut mitään tekemistä maaseutuosastojen kanssa. Samanlaisen valheen toimittivat Kock ja Haapalainen minun jälkeiseni johtokunnan nimessä »Työmieheenkin». Tässäkin oli asianlaita päinvastainen, jonka hyvin maaseutuosastojen päälliköt tietävät ja muistavat. Kock ei välittänyt vähääkään semmoisten pikkuasiain kulusta kuin esim. kirjeenvaihto ja se jäi kokonaan minun huolekseni. Vieläkin hallussani oleva registerikirja osoittaa minun ottaneen vastaan 532 eri kirjettä ja korttia joista 413 toimitin vastauksen. Helposti olisin voinut edellämainitut valheet todistaa perättömiksi, mutta minä tahdoin jäädä tarkastamaan kuinka pitkälle niitä riittää, ja sitäpaitsi tästä ei ollut sanottavaa vahinkoa. Useat maaseutulaiset ja helsinkiläisetkin jotka asian tunsivat ihmettelivät sitä ja usein kysyivät minulta näiden valheiden tarkoitusta. Sekin, että minä olin 200 markan kuukausipallalla hoitamassa kirjeenvaihtoa y. m. semmoisia järjestelyasioita, on todisteena, että minut oli vartavasten tarkoitettu maaseutuosastojenkin kanssa tekemisiin.

Tässä kohdassa oli Kockilla vissi tarkoitukseusa. Hän

tahtoi minun kustannuksellani säilyttää itsensä epäluuloista vapaaksi viranomaisten silmissä. Hän tahtoi osoittaa maailmalle, että mitä oli toimittu, oli se muka minun omavaltaisuuteni tulos. Hän antoi Kurikan y. m. avulla yleisön huomata, että jos jotakin salaperäistä kuuluu, on se minun ansiotani ja joita hän ei muka hyväksy. Muun muassa moitti hän minua aina liian suorasta menettelytavasta. Minun erottuani hän sitte muuttikin säännöt näöltään ahtaamiksi, luullen siten olevansa turvattu. Minä tunsin hänen menettelynsä ja olin vakuutettu sen vievän ennen pitkää karille.

* * *

Suurlakkoviikon jälkeen, jolloin ei voitu varmuudella sanoa mitä huomina päivä mukansa tuo, ja sentähden, kaiken mahdollisuuden varalta, ruvettiin tekemään tuttavuutta venäläisten sotamiesten kanssa. Hyvin tietäen, etteivät kirjaset, eikä lentolehdet yksin tee toivottua vaikutusta kestittiin sotamiehiä. Se tapahtui etupäässä Heikinkadun 13:ta olevassa kahvilassa. Minäkin kävin katsomassa miten tuttavuuden teko sujuu ja näin parhaaksi silloin tällöin antautua sotamiesten seuraan. Kock, kuuluen »sotilasagitatsioni komiteaan» kehoitti käyttämään tähän tarkoitukseeni rahojani, vakuuttaen niiden tulevan takaisin maksetuksi. Tällätavoin kulutin noin kolmen neljän kuukauden aikana yhteensä 464 markkaa omista varoistani ja sittemmin vaatiessani niitä takaisin juoksutettiin minua yhden ja toisen luona ja vihdoin sanottiin ettei niitä ollenkaan makseta. Viime kesänä sentään sain vahingossa tuosta summasta pienen osan, isompi osa oli kädestä käteen kulkiessaan tullut juoduksi. Sotamiehille kokouksiaan varten ei tahdottu saada mistään huoneita. Vihdoin minä annoin heidän käydä asunnossani niitä pitämässä. Ja saadakseni sotamiehet uskomaan ystävyyden olevan todellista ja etteivät suomalaiset heitä vihaa, vaikka upseerinsa sitä vakuuttavat, kävin minä heidän luonsa, kävin laivoilla ja kasarmeissa. Tästä kaikesta seu-

rauksena sattui usein, että kadulla kulkiessani sotamiehet tervehtivät minua kuten omia päälliköitään, tekivät jo kunniaa Punasen kaartin lipullekin. Nämät seikat herättivät arassa Kockissa pelkoa, mutta hän myöskin kadehti minua; sen antoi hyvin usein puheissaan huomata, jopa sivulistenkin kuullen. Näitä asioita käytettiin yhtenä syynä minua vastaan ja jonka synnin mielelläni otin niskaani. Kurikan lehdessä oli tämän johdosta kerran uutinen, jossa kerrottiin miten eräs valpaslainen on nähty sotilaan puvussa ja viranomaisten pitäisi ottaa se huomioon. Tämä osoittaa Kurikan ja Kockin kavalaa menettelyä saadaksensa minut pois tieltänsä. Samalla tahtoivat he minun kauttani nälviä Puoluehallintoakin »valpaslaisuudellani». Tietysti he niin sanoivat, koskapa en alistunut olemaan kurikkalainen. Tähän nimitykseen antoi myöskin aiheutta seuraava tapaus: Päälikkökunta eräessä kokouksessa teki päätöksen, ettei kurikkalaisia saa olla päällikkökunnassa, kun he toimivat työväenpuolueen hajoittamiseksi. Minä en osaltani vaikuttanut tuon päätöksen syntyyn muuten kuin että puheenjohtajana hoidin puhevuorot ja kopautin vasaralla pöytään. Se oli kuitenkin paha tai varomaton päätös, sillä Kurikkaa lukuunottamatta oli Kock rouvineen täysiverisimpiä kurikkalaisia. Päälikkökunnassakin oli heitä kolme miestä. Tällä päätöksellä luuli Kock tarkoitetavan suoraan itseään ja että minä lopultakin työnnän hänet sivuun. Hän katsoi sen minulle mahdolliseksi tietäessään, että minulla oli joukkoihin vaikutusvalta, ja tiesi joukkojen paremmin luottavan minuun kuin itseensä, sillä hän todellisuudessa oli melkein vieras. Minulla kuitenkin ei ollut minkäänlaisia vallankaappaus-tarkoituksia häntä kohtaan. Hän oli joukon hyväksymä tehtävänsä ja semmoisena hän sai olla minun puolestani.

Edellä kerrotut syyt kun Kockin ja Kurikan käsityksen mukaan, eivät olleet kyllin riittäviä, minun raivaamiseksi täytyi heidän turvautua vieläkin likaisempiin keinoihin. Heidän apulaisensa levittivät mitä ilkeimpiä valheita, käyden muun muassa Puoluehallinnon miehille niitä uskottelemassa.

Minä tiesin tuon kaiken, mutta olin kylliksi ylpeä lähteäkseni valheita selvittelemään.

Kevätkesällä 1906 nostin, kuten muistettanee, kanteen Kurikkata vastaan hänen levittämistään vääristä syytöksistä ja valheista. Minä jätin tämän jutun loppuun ajamatta, vaikka tiesinkin sen varmasti voittavani. Useat kyllä jo silloin käsittivät minun perääntymiseni johtuneen muista syistä, eikä syyllisyyden tunnosta. Isommalle osalle asia jäi hämäräksi ja Kurikka samoin kuin jotkut muutkin todistelivat edelleen tällä menettelylläni minua syylliseksi. Menettelylläni oli kuitenkin muut vakavat perusteensa.

Pitkin edellistä talvea sain maaseuduilta pienempiä rahalähetyksiä pyynnöllä, että toimittaisin lähettäjiille kelle yhden kelle kaksi — revolveria ja toisille taas kivääriin. Nämät lähetykset toimitin, paitsi kolmea, jotka jäivät lähettämättä sivulta tulleiden voittamattomien esteiden tähden. Näiden vastaan ottamieni rahalähetyksen luku oli kaikkiaan 29. Nämät lähetykset, kuten luonnollistakin, eivät kuuluneet Punaiselle kaartille, sillä eihän tällä järjestöllä ollut aseita itselläänkään vielä vähemmin myytäväksi. Tilauksien tekijät ostivat aseita itsellensä, muutamissa tapauksissa pari, jopa kolmekin hyvää toverusta yhdessä. Näin ollen en voinut, enkä saanutkaan näitä rahaeriä merkitä joukon tileihin, vaan pidin niistä selvää taskukirjassani. Useimmat näistä lähetyksistä tulivat suoraan minun osoitteellani, mutta hyvin useita myöskin, arvattavasti lähettäjiin käsittämättömyydestä, Punaisen kaartin kanslian osoitteella, jossa tapauksessa ne myöskin tulivat minun käsiini.

Sittenmin raastuvanoikeudessa kun Kurikka ei voinut muuten yrittääkään valheitaan puolustamaan, selitti hän minun kantaneen maaseuduilta tulleita rahoja, niitä tileihin merkitsemättä. Hyvin tietäen muut lähetykset tulleen tileihin, paitsi nämät edellämainitut, väitin hyökkäyksen perättömäksi. Näistä lähetyksistä en kuitenkaan voinut puhua niiden luonteen ja tarkoituksen vuoksi. Kurikka hankki postilaitoksesta luettelon näistä lähetyksistä, ja jos niistä olisi ruvettu raastuvassa selvää tekemään, olisi niiden lähettäjätkin tulleet julki-

suuteen. Tähän aikaan, jolloin huhuja lenteli kaartin aseista toinen toistaan suurempia, ja jolloin maaseuduilla useissa kohdissa työpaikoista erotettiin miehiä vaan puoluekantansa vuoksi ja sentähden, että kuuluivat Punaiseen kaartiin, katsoin minä velvollisuudekseni pitää nämät tilaajani salassa. Tähän olin pakoitettukin, sillä monet heistä olivat vaitioloa nimenomaan pyytäneet. Persoonallisen etuni vuoksi en tahtonut ketään saattaa työttömäksi, en yhtään perhettä leivättömänä kiertelemään työn haussa. Tämän siveellisen pakon alaisena minä peräännyin ja jätin jutun kesken. Mahdollisesti Kurikka luulotteli itsellään olleen useimpiakin tällanlaisia todistusaiheita, mutta kaikkeen muuhun minulla oli ja on vieläkin todisteena hallussani olevat kirjat joista ei Kurikka eikä Kock tienneet mitään. Sitäpaitsi olisi jutun yhteydessä voinut sukeutua kysymys muistakin semmoisista asioista, jotka silloin olivat liian »arkaluontoisia», vaan joista tässä kirjassani teen selvää.

Sitä seikkaa, että kerrotulla tavalla tein pyynnöstä näitä aseostoksia, ei voida mitenkään pitää, eikä tulkita »joukkojen asestamiseksi». Olinhan entuudestaan työväestölle tunnettu ja varsinkin kun kyseessä olevana aikana olin muutenkin sangen laajassa kirjevaihdossa, on helposti käsittävissä miksi minua pyysivät toimittamaan ostoksiaan. Ne aseita haluavat, joilla oli läheisempiä tuttavuuksia Helsingissä eivät luonnollisestikaan kääntyneet minun puoleeni. Tämä aseiden ostaminen oli aivan yleinen, joten siitä ei voi mitenkään työväestöä syyttää. Päinvastoin ostivat varakkaammat luokat suhteellisesti paljon enemmän ampuma-aseita kuin työväestö, joka ei siihen kyennyt vähävaraisena halunsa mukaisesti. Porvaristo se oli, joka tyhjensi asekaupat ostoksillaan. En pidä rikoksena, vaikka punakaartilaisilla ja yleensä työmiehillä olisi ollut kuinka hyvät aseet tahansa, sillä varustautuivathan varakkaat vastustajansa aivan julkisesti kuntien yleisilläkin varoilla puhumattakaan mieskohtaisista aseostoista.

Viaporin kapina.

Jo yksistään se, että muistaa ja mainitsee tämän surullisen tapahtuman, herää sielussa halveksiva tunne sitä petollista ja raukkamaista menettelyä kohtaan jolla tämän liikkeen johtajat syöksivät suuren ihmisjoukon turmioon, toiset enenaikaiseen kuolemaan ja toiset vankiloihin ja Siperiaan. Olen vakuutettu, että jos yrityksen kaikki johtomiehet olisivat olleet punakaartilaisilla tiedossa, ei Viaporiin olisi mennyt yhtäkään miestä. Tämän väitän sillä perusteella, kun hyvin tiedän millä mielipiteillä työväestö ja varsinkin punakaartilaiset katselivat aktiivisten toimintaa. Olivathan miehistö- ja päällikkökunta monta kertaa vakuuttaneet, että asiain johtoon ei saa tulla sivullisia ja tuntemattomia, eikä ketään porvarispuolueisiin lukeutuvia. Oli vallalla luja käsitys, etteivät joukkoon tunkeilevat herrat pelaa rehellistä peliä, vaan on heillä kauniiden lupaustensa takana puolueensa pyyteet ajettavina. Siltävaralta, ettei pääsisi joukolle vieraat ja vastenmieliset henkilöt johtoon käsiksi, oli säännöissä nimenomaan mainittu, että miehistö vahvistaa hyväksymisellään päälliköt tehtäviinsä. Ennen kapinaa Kockin aktiiviset liittolaiset ja muut hyväksymättömät apulaiset eivät uskaltaneet näyttäytyä julkisuudessa, sillä siinä tapauksessa olisi tullut ilmi Kockin petollinen kauppa porvariryhmien kanssa.

Muuten oli Kockilla jo talvella 1906 hiljainen toivo päästä »Viaporin herraksi». Se on unelma, joka voi viehättää sängen useita. Mutta se että Kock liittoontui työväestöä vastustavan puolueen kanssa auttaaksensa heitä viemään lippuansa Viaporin patterille on anteeksi antamaton teko. Saman tuomion alaiseksi, jopa kovemmankin, jää hänen tekonsa, kun huomataan hänen palkintona odottaneen vähintään maaherran tuolia ja ehkäpä toivoi ensin työmiesten avulla yksinvaltiaaksi päästyään helposti saavansa valtion peräsimen käsiinsä. Muita pienempiä tähän suuntaan tähtääviä viittauksia mainitsematta, todistaa hänen unelmiaan

hillityllä ilolla, mutta vakuuttavalla sävyllä minulle kerran, ilmaisevansa seuraava ajatus:

»Se onkin maassa ensimmäinen herra, joka seisoo Viaporin vallilla voittajana».

Mies parka, uneksi paljon, mutta kykeni vähän.

Kock tahtoi myöskin itsellensä ratkaisevan ottelun alkajalle tulevan kunnian, voidaksensa sen perusteella enemmän vaatia. Tästä johtui kapinaa jouduttava yllytys mutta yllytettyjen hillitseminen oli hänelle tuntematon välttämättömyys. Tämänlaiseksi muokattu maaperä oli sangen kiitollinen hallituksen provokaattoreille, jotka tekivätkin sitte tehtävänsä ja saivat kapinan puhkeamaan ennen aikojaan, ennen tarpeellista valmistelua. Mutta tähän alkamiseenkin oli Kock tavallaan syypää ajattelemattomuudessaan. Hän oli nimittäin antanut Viaporin vallankumouksellisille puolestansa vakuuttaa, että kunhan he alottavat, hän sitte toimittaa riittävästi apua. Näin oli myöskin selitetty merisotilaille. Tästä johtuikin, että pienen kahakan sattuessa kapina levisi yleiseksi koko linnoituksessa. Ilman Kockin lupauksia ei kapinaa olisi puhjennut, siitä olen vakuutettu.

Avunlupausta en pidä vääränä, jos todellakin sitte olisi lupaus täytetty. En tuomitseisi yllytyksestä, jos olisi yllytetty harkitsevammin. Olihan mieletöntä laskea kumousliike täältä alulle, kun ei ollut mitään varmuutta onko se muuallakin alotettu yleisemmin ja minkälaiseksi on asema muodostunut. Olisin minäkin hyväksynyt täällä kapinan puhkeamisen jos vallankumouksen täydellisyys olisi enää Viaporista riippunut. Sittekin olisin menetellyt toisin kuin Kock. Minä olisin vienyt taisteluun vähintään kaksi eli kolme tuhatta miestä, johtanut heitä persoonallisesti, läsnäollen asemien ja muiden tarpeiden mukaisesti. Venäläisten joukkojen ollessa osapuulleen tasaväkisiä, kuten tässä kahakassa olivat, olisi sivulta tullut parin tuhannen suuruinen ja toimekas joukko varmasti ratkaissut pelin. Tämä sama mahdollisuus olisi ollut Kockillakin, ellei hän olisi pitänyt omaa henkeänsä kaikkea muuta kalliimpana.

Jo talvella 1906, jolloin luovuin Punaisesta kaartista ja

Kock sai lopullisesti kaupat tehdyksi aktiivisten kanssa, havaitsin hänellä pääpyrkimyksenä olevan Viaporiin pääsyn. Tämän tähden myös Kockin puuhasta Punainen kaarti ei hajonnut, vaikka Puoluehallinnon ja minunkin mielipiteen mukaan se oli tehtävänsä suorittanut.

Olihan äänioikeuskysymys ratkaistu ja suuret mielenosotuskulkeet toistaiseksi lopetetut. Sisäinen asema Venäjällä oli vakaantunut, hallitus lujitti asemiaan joka puolella. Äärimmäisyyteen ponnistettu agitationikaan ei voinut sitä estää. Pitihän olla selvillä, ettei sotilaskumouksellisten tuntuva vähemmistö voi sanottavaa saada aikaan, kun muussa väestössä ei liike ollut uudelleen tarpeeksi levinnyt viimeksi kärsittyjen iskujen jälkeen. Kumouksen onnistuminen tämänlaisissa oloissa oli kerrassaan toivotonta, ja että Kock tätä varten säilytteli Punaista kaarta koossa, oli jo huono laskelma. Oli tarpeetonta ja väärinkin tämän tähden pitää yllä jännitystä ja kasvattaa sitä äärimmilleen, kun hänellä ei ollut voimia laskea sitä takaisin vahinkoa tekemättä. Koko se rikosten suuri sarja, mikä seurasi Viaporin kapinata, oli vaan luonnollinen laukeama liiallisesta jännityksestä. Kockille itselleenkin se kävi ylivoimien: Hän ei kyennyt voiton ja kunnianhimossaan asemata punnitsemaan, puhumattakaan itseänsä ympäröivien joukkojen sielullisen elämän tuntemisesta. Hän itsekin herpoutui tästä jännityksestään ja alentui halvaksi rosvokoplien kokoonpanijaksi.

Sen jälkeen kun Kock sai kaupat tehdyksi aktiivisten kanssa, ei hän enää kertaakaan käynyt aikomuksistaan puhumassa Puoluehallinnon kanssa. Olisi luullut hänen ainakin keväällä punakaartilaisten edustajakokouksen aikana pitäneen sen ensimmäisenä velvollisuutenaan ja myöskin myöhemmin kesällä. Sanon velvollisuudeksensa sen tähden, kun hänen ohjauksensa alaisena oli niinkin iso työväen puolueen kirjoissa oleva ihmisjoukko. Tämä seikka on pätevä todiste siitä, että hän tahtoi toimia ominpäin, ja vielä enemmän: hän tahtoi toimia vastoin Puoluehallinnon mielipidettä ja vastoin yleisesti hyväksyttyä menettelytapaa. Sitäpaitsi hän oli jo pettänyt sen joukon, jonka ylipäällikkyy-

den oli keinotellut itselleen ilman ansioita, mutta joka joukko luotti häneen. Hän aikoi anastaa Puoluehallinnolta sen oikeudet työväenjärjestöihin ja tämän kaiken tähden hän ei voinut lähestyä näitä esimiehiään; hänellä ei ollut heidän kanssaan enää mitään yhteistä. Kock luuli Punaisen kaartin kautta saaneensa työväestön keskuudessa auktoriteetin aseman ja menipä tässä luulottelussaan niin pitkälle, että uskoi saavansa suurlakon syntymään yhdellä julistuksellaan. Mikä suuruusvimma!

Tuskin alkoivat kapinan puhjettua kanuunat soida kamalaa säveltänsä, kun jo Kockilla oli suurlakkojulistuksensa kirjoitettu. Käsikirjoituksineen riensi hän »Työmiehen» toimitukseen vaatien sitä painettavaksi. Toimituksessa oli silloin saapuvilla vain Emil Elo. Hän kieltäytyi täyttämästä Kockin vaatimusta, kun tämä ei voinut esittää Elon vaatimaa Puoluehallinnon suostumusta. Kock, nähtyään tämän kautta yrityksensä tyhjäksi, meni lehden latomoon ja vaati siellä julistuksensa painettavaksi. Hän saikin sen valmiiksi, mutta se oli väkisin saatu. Puoluehallinnon jäsenet eivät tietäneet tästä, ennenkun näkivät paperin valmiina. Julistuksen levittyä seisattui työ Helsingissä melkein kokonaan. Se ei kuitenkaan seisattunut Kockin käskystä, vaan enimmäkseen halusta saada omin silmin seurata tapahtumia. Puoluehallintokin kokoontui neuvotteluun ja ilmoitti kuten oli luonnollistakin, ettei sillä ole päivän tapahtumain kanssa mitään tekemistä ja kielsi sillä tavoin kannatuksensa tältä vieraalta yritykseltä.

Tällä välin teki Kock ensimmäisen naurettavan sankarillisen »liikkeensä», kokosi joukon miehiä ympärilleen ja asetui istuksimaan Eläintarhaan. Tekonsa kanssa täydellisessä sopusoinnussa oli hänen lähin silloinen seuransa: rutihullu Boldt, järkevyydestään pahasti epäluulonalainen Mannerstam ja muutamia muita yhtä kyvykkäitä aseman arvostelijoita. Nyt vasta Kock nähtyään suurlakkokäskynsä kaikuneen hukkaan, alkoi lähetteläittensä kautta vaatimaan Puoluehallinnon kannatusta yritykselleen. Taisipa käydä itsekin, muka omalla persoonallaan vaikuttamassa, vaan kaikki turhaan. Nähtyään

sanan voiman kovin vähäiseksi, keksi hän mielestään nerokkaan aikeen, hän nimittäin lähetti pyynnön Viaporin kapinallisille, että he kanuunoillaan pommittamalla pakottaisivat kaupungin yhtymään »suurlakkoon». Mutta luutnantti Kahansky, joka todellisuudessa johti Viaporin vallankumouksellisia, vastasi semmoisen menettelyn olevan epämoraalista ja, että se herättäisi paheksumista sivistyskansain keskuudessa. — Tässä yrityksessä puhkesi siis Kockin siveellinen pohja auttamattoman pahasti. Sen lisäksi, että hänen esityksensä oli ihmisyyden kannalta katsoen halpa, oli se samalla sangen epäviisas yritys kapinan levittämiseksi. Tyrannimainen hallitus siten kohtelee alaisiaan, mutta ei vapautistelija. Ja tämänlaisella julmalla pakoituksella nousee myötätuntoisinkin jyrkästi vastustamaan. — Kahanskyn vastaus sisälsi ylevän halveksumisen esitystä vastaan, ja samalla oli se myöskin huomautus Kockille, että hän oli paljon pienempi ja paljon alapuolella tehtäväänsä.

Tästä kolauksesta ei Kock sentään viisastunut, vaan teki toisen melkein edellisen arvoisen yrityksen. Hän lähetti yhden salaisista apulaisistaan, ratsuväen luutnantti Lindqvistille (Laukin) suorastaan pakoittamaan Puoluehallintoa antamaan suurlakkojulistusta. Tämä aktiivistien uros, tietysti Kockin kanssa tehdystä yhteisestä sopimuksesta, kun käsketty sanansa ei tehnyt vaikutustaan, veti esille revolverinsa ja ojentaen sen aseettomia Puoluehallinnon jäseniä kohden, uudisti vaatimuksensa uhaten muuten ampua. Silloin nousi Valpas tämän sankarin eteen ja ominaisella tyyneydellään väitti uhkauksen tehottomaksi. Valppaan rauhallisuus oli masentava näky Lindqvistille. Brouvningia koholla pitävä käsi painui alas. Ja häpeissään luikki mies tiehensä. Näin raukesi viimeinenkin Puoluehallinnon taivuttamiseksi tehty yritys.

Näyttääksensä, että hän kykenee jotakin harkitsemaan ja ratkaisemaan, lähetti Kock jo kapinan alussa retkikuntia rikkomaan rautateitä. Tämäkin teko oli erinomainen todiste Kockin ajatus- ja käsityskyvyn kehnoudesta. Hän toimitti radan rikotuksi muka estääksensä venäläisen sotaväen tuloa kuitenkin ei

hänellä ollut vielä silloin vähintäkään tietoa milloinka sitä tulee ja tuleeko ollenkaan, yks' kaikki kunhan tie tuli rikotuksi. Sitäpaitse pitihän hänen upseerikokemuksensa perusteella tietää ettei semmoinen este montakaan tuntia sotaväkeä viivytä, jos se kerran todenteolla on tulossa. Tämä radanrepiminen oli aivan yhdenarvoinen kuin Kurikan puuha Vantaan sillan kanssa suurlakkoviikolla.

Samoin aikoihin lähetti hän miehiä murtautumaan Espooseen Mäkkylän dynamiittikellariin. Joka puuha osittain onnistuikin, mutta näyttäytyi sittemmin aivan suotta tehdyksi.

Pääliike tässä Kockin sodassa oli hänen mieslähetyksensä Viaporiin. Lähetettyjen yhteinen lukumäärä lienee ollut noin kolmensadan vaiheilla ja vietiin ne linnoitukseen kolmella eri kerralla. Tässä on ratkaistavana arvoitus: Miten Kock mahtoi käsittää näiden lähetyksiensä tarkoituksen ja miesten tehtävän linnoituksessa? Mahtoiko hän luulla auttaneensa Viaporin kapinallisia lähettäessään heidän sekaansa tämän johtamansa joukon? Vai lähettikö hän nämä miehet aikaisemman lupauksensa näennäiseksi täytteeksi Viaporiin?

Edellisessä tapauksessa se kuvastaisi hänen päällikkö- ja arvostelukykynsä puutetta. Jälkimmäisessä tapauksessa olisi hän ainoastaan sanansäilytyksen asemasta pelastuaksensa tehnyt näin suuren uhrin. Joka tapauksessa on Kockin tämä menettely anteeksiantamaton. »Lieventäviä asianhaaroja» ei tästä teosta löydy.

Toiset punakaartilaisista arvattavasti olivat jo lähtiesään tietoisia matkan päämäärästä, mutta toiset eivät olleet. Olivatpa kuljettajat suorastaan valehdelleetkin ja siten eksyttäneet uhrejaan. Innokkain miesten kokooja oli ollut ylioppilas Mannerstam. Vesimatkalla oli päällikkönä esiintynyt kornetti Lindqvist (Laukki). Mutta ei hänenkään urhoutensa sallinut nousta linnoitukseen miesten mukana, vaan palasi takaisin. Näin yksin jätettynä ilman minkäänlaista johtoa jäivät suomalaiset Viaporissa kerrassaan tuuliajolle. Päälliköitten nimisinä ehkä lienevät olleet Rantala ja Pohjantähti, mutta heihin soveltuu erinomaisen sattuvasti

tunnettu sananlasku sokeasta, jonka piti toista sokeata taluttaa. Jos todellakin voidaan otaksua tässä Kockilla olleen tosi tarkoituksena, niin näiden kahden asettaminen päälliköiksi näin tärkeälle retkelle, on taasen todistus hänen arvostelukykynsä puuttuvaisuudesta. Kyvyttömyytensä tähden oli Rantala jo talvella joutua pois kokonaan päällikkökunnasta. Myöhemmin hän itse erosi, mutta palasi takaisin ja Kock asetti hänet ensimmäiseksi miehekseen, ilman miehistön hyväksymistä; tämän suosion voitti Rantala itsellensä ehdottomalla alistuvaisuudellaan ja kurikkalaisuudellaan.

Sen arvaa, että tällä tavoin yksin jätettynä, oli punakaartilaiden toiminta sangen vähäistä. He pysyivät ryhmissä ja samoilla paikoilla melkein koko ajan. Tyytyivät ampuilemaan summamutikassa, enemmän harjoittelakseen kuin tarpeen vuoksi. Täyttivät kuularuiskun patroonavöitä ja kokeilivat miltä tuntui sitä laukoa. Vielä lienevät toimittelleet joitakin pienempiä apulaistöitä, mutta joka tapauksessa jäi suomalaisten toiminta vaikutuksettomaksi.

Nähtyään hallituksen joukkojen lopulta pääsevän voitolle ja kun laivat alkoivat tehdä tuhoaan vallankumouksellisten hallussa olevissa linnoituksen osissa, alkoivat suomalaiset pyrkimään pois pinteestä. Peräytyminen tapahtui motorija soutuveneillä, tulipa osa uimallakin pois. Ne, jotka eivät ennättäneet hyvissä ajoissa poistua, jäivät vangiksi ja ovat näihin asti saaneet virua vankiloissa. Toisia joutui kiinni veneissä kaupunkiin tullessaan, jolloin muutamia haavoittui jopa muutamia kuolikin. Kuninkaan saaren ruutikellarin räjähdyksessä lienee niinikään kuollut suomalaisia, mutta kuinka monta, sitä ei tiedetä. Yrittäessään uimalla pelastua uhkaavasta vaarasta, lienee niinikään muutama hukkunut. Eräskin uimalla pelastunut kertoi minulle heitä läheneen kaksi miestä, vaan toverinsa hukkui. Kertoja itse oli uintimatallaan vilustunut ja sen vuoksi sairastunut keuhkokuumeeseen, josta vasta kahdeksan viikon kuluttua toipui työhön kykeneväksi. Kerrottuaan tuon seikkailunsa sanoi hän: Muistan sangen elävästi tuon matkani vielä, ja enkä toista kertaa ottaisi sitä tehdäkseni; minulla ei olisi

siihen enää uskallusta. Sittenmin kuultuani miten Kock menetteli Alppilassa ja suojeli vaan itseään, on minussa herännyt sammumaton viha häntä kohtaan ja kosta vannon ja huudan hänelle, en itseni vuoksi, sillä pelastuinhan, vaan hukkuneen toverini, muiden kuolleiden ja vankiloihin joutuneitten toverien puolesta, sillä hänen raukkamaisuutensa hyödyttömiä uhreja he ovat kaikki. Tämän saman kirouksen olen kuullut monen hänen peräänsä lähettävän. —

Se oli Viaporista pelastuneen arvostelu.

Onhan aivan luonnollista, että vallankumouksellisten täytyi hävitä Viaporissa. Heiltähän puuttui päälliköitä, johtajia, kun sitävastoin hallituksen puolueella niitä oli tarpeeksi. Muitakin seikkoja vielä löytyi, jotka tekivät taistelun epätasaiseksi jo alusta alkaen, mutta päällikköjen puute oli niistä painavin. Muita päälliköitä ei ollut koko laajalla taistelualueella kun luutnantit Kahansky ja Jemiljanoff. He ponnistelivat miesten lailla, mutta eivät mitenkään ennättäneet joka kohtaan. Oli kolmaskin vallankumouksellinen upseeri olevinaan, mutta hän omasi Kockin urhouden ja tyytyi senvuoksi niin vähän neroa kysyvään työhön kuin ruokakorien kuljetukseen kaupungista ja näin ollen voi hän pitää silmällä milloin oli paras jäädä leipäkorinensa Viaporiin menemättä ja päästä käpälämäkeen. Tämän nimi oli Cyon ja oli hän alikapteeni, mies, josta Kock edellisenä talvena paljon puhui ja paljon toivoi. Tämän luokse aikoeessaan sanoi hän lähtevänsä puhuttelemaan erästä viaporilaista »suurta herraa». Se oli Kockilta selvä huomautus minulle, että hänkin on suuri herra, kas kun molemmat olivat alikapteeneja ja minulla on vaan aliupseerin valtakirja.

Suurin huoli Kockilla tämän kapinan aikana oli omasta persoonastaan. Itsensä suojelukseen pidätti hän parhaan osan joukosta, m. m. vanhoista sotamiehistä kokoonpannun komppanian. Muuten hänen suojelusväkensä oli toisinaan isompi kuin se osa, jonka hän Viaporiin lähetti. Puna-kaartilaiset lopulta kyllästyivät tämänlaiseen turhaan päällikön paimentamiseen ja vähitellen jättivät hänet. Näin oli

lopulla hänen vartiojoukkonsa huvennut kovin vähään. Olihan selvää, etteivät miehet viitsineet maata Alppilan kalliolla suotta, he tahtoivat edes seurata tapahtumain kulkua vähän lähempänä. Tuntuu kovin hullunkuriselta ajatella Kockin leiriytymistä näin etäälle, noin puolen peninkulman päähän varsinaisesta ottelupaikasta. Viaporissa oli miesten ja päällikköjen puute, hän kuitenkin asettuu pitkän matkan päähän makuulle, ja mitä tukalammaksi kävi vallankumouksellisten asema linnoituksessa, sitä etäämmäksi siirtyi Kock. Hän vähän välitti niidenkään miesten kohtalosta, jotka itse oli vaaraan lähettänyt. Hän tietysti puolustautuu upseerikasvatuksellaan, että yleinen sotateknikka velvoittaa ylipäällikön näin leiriytymään. Tämä on kuitenkin sangen keho hätäpuolustus jänismäisyytensä ja kyvyttömyytensä peittämiseksi. Tavallisessa sodassa, jossa on vaan täysin harjoitetut joukot liikkeellä ja toisistaan vähän matkan päässä, tehtäväänsä kouluutettuja upseereja miehiä neuvomassa, voi ylipäällikkö jänistellessään pysyä vähän syrjemmässäkin, mutta joka tapauksessa pitää hänen sittekin olla niin lähellä, että voi täydellisesti arvostella liikunnot. Kockilla oli kokonaan toinen suhde joukkoihinsa. Hänellä ei ollut tehtäväänsä kykeneviä alipäälliköitä, jossa tapauksessa, kun hän kerran leikin aloitti, oli velvollinen persoonallisesti olemaan läsnä tärkeimmässä kohdassa. Eikä muutenkaan akatemioiden suunnittelema menettelytapa mitenkään sovi vapaustaistelijain joukoille. Ne ovat vapaaehtoista väkeä, jotka antautuvat vaaraan uhrautuvaisuudesta. Tällöin kilpaillaan ennätyksistä ja pakkoa ei tunnetakkaan. Tämä henki kun vallitsee miehistössä, pitää se päälliköillä olla vieläkin lujempi. Heidän pitää esimerkillisesti vaikuttaa miehiin ja olla näin ollen joka kohdassa ensimmäisenä. Joka ei tätä uskalla henkeänsä peläten, hän ei myöskään enää ansaitse mukanaolokunniaa.

Katsellaan Kockin menettelyä missä valossa tahansa, on se aina yhtä halpaa ja kunniatonta. Jos joukot olisivat olleet lujemmin järjestetyt ja sisäinen kuri olisi ollut joukon tehtävän tasalla, olisi varmasti Kock jänismäisine apulaisineen tullut jo ensimmäisen päivän illalla hirtetyksi. Nytkin

oli se ollut jo lähellä. Viimeisenä kapinapäivänä oli häntä vartioinut jonkun aikaa pari miestä, Kockin luulon mukaan »henkivartioina», mutta todellisuudessa maksaaksensa palkan hänen petoksestaan ja raukkamaisuudestaan. Ne kaksi miestä eivät omin päin ryhtyneet rankaisemaan, vaan heidän vartioidessaan kävivät toiset kuulustelemassa joukon yleistä mielipidettä. Minultakin kysyttiin mitä toivoin tehtäväksi hänelle. Minä katsoin itseni jääviksi häntä tuomitsemaan ja annoin kysyjälle neuvon: Antakaa raukan mennä.

Kapinan viimeisinä hetkinä, jolloin Kock jo järjesteli pakoaan, oli jo ajanut pois pitkät viiksensä ja pukeutunut tuntemattomaksi, saapui hänen luokseen vieläkin yksi neuvonhakija kysyen: Mitä tehdään kun kaartin kanslia on ryöstetty, Viaporissa ja kaupungissa on miehiä vangittu? Kock teki kädellään kärsimättömän liikkeen ja tiuskasi: »Mitä se minulle kuuluu? Minä vähät heistä enää välitän». Tämä vastaus täydellisesti kuvaa Kockin rakkauden lämpöisyyttä työväenjoukkoja kohtaan, eikä enää sen parempia selityksiä kaipaa.

Omaa vapauttansa peläten menetti Kock viimeisenkin ryhtinsä. Toisinaan hän lähenteli ihan naurettavuuden rajoja. Muutaman päivän ajan harhaili hän paikasta toiseen muutaman uskollisensa saattelemana. Minulle oli hän kielittänyt olinpaikkojansa ilmoittamasta, en tiedä mitä peläten. Kuitenkin sattumalta kerran jouduin niinkin lähelle, että kuulin hänen rukoilevan valituksensa: »Jumalan tähden, koettakaa nyt auttaa minua pakenemaan, muuten olen kerrassaan hukassa». Itsensä hän yhä muisti, mutta ei niitä satoja jotka hän oli petoksellaan saattanut »hukkaan». Nekin jotka häntä täällä viimeisinä pakoiluhetkinään vartioivat, ovat myöhemmin joutuneet useiksi vuosiksi vankiloihin, jopa elinkaudeksi.

Kockin kintereillä kiiruhtivat maasta pois ne jotka suinkin ennättivät, m. m. Lindqvist (Laukki), Mannerström, Cyon ja moni muu. Minä en paheksu kaikkien pakoa, mutta ainoastaan heidän, jotka olivat työväen pettämispuuhassa mukana ja muutenkin menettelivät raukkamaisesti.

Hakasalmen surullinen yhteentörmäys oli seurauksena molemminpuolisesta tahdittomuudesta, se on minun käsitykseni siitä. — Toiselta puolelta tahdotaan väittää »suojelusosaston» menetelleen oikein. Joka tapauksessa oli sentään heidän tarpeeton tulla paukuttelemaan naisten ja lasten seassa ja jossa olisi voinut muutenkin selviytyä. Kun toiselta puolelta pidetään heidän esiintymistään välttämättömänä, voidaan toiselta puolelta pitää asian ratkaisseena kymmenmiehisen joukon tekoa koko kapinan ainoana valopilkuna. Näin ollen seisotaan vieläkin vastakkain, kunnes yhteinen vihollinen kuristuksillaan nämä heimohaavat parantaa.

Oli viimeinen kapinapäivä. Kiihoittuneet väkijoukot täyttivät Työväenyhdistyksen pihan sekä Yrjönkadun siltä kohdalta. Kurikka ja Kock apureineen koettivat yrityksen epäonnistumisen vierittää Puoluehallinnon syyksi, kun se ei antanut suurlakkojulistusta. Paremmiin onnistuaksensa he suoraan valehtelivat Puoluehallinnon taholta aikaisemmin luvatus kannatusta mahdollisesti puhkeavaan kapinaan. Kapinan epäonnistumisesta ja muusta ryhdittömyydestä kiihtyneenä joukot helposti uskoivat näitä valeita. Olihan selvää, että vika oli jossakin ja se tahdottiin saada ilmi. Tätä sekasortoa tahtoi Kurikka käyttää mahdollisimman paljon edukseen ja niissä aikeissa saapui työväenyhdistyksen pihalle oikein persoonallisesti puhumaan. Oli luonnollista, että hän asettui Kockin menettelyä puolustamaan ja Puoluehallintoa parjaamaan. Hänenkin valheidensa mukaan Puoluehallinto oli yksin syypää ja Kock muka tehnyt kaiken minkä ihmisnero voi. Vielä yllytti Kurikka suoraan luopumaan Puoluehallinnosta, eli ajamaan se pois tehtävistään ja valitsemaan uuden; ei sentään antanut suoraa määräystä itsensä valitsemisesta. Isompi osa joukosta eksytettynä hyväksyi Kurikan esityksen ja jopa alkoivat vaatia syytettyjä esiin, muka rangaistakseen. Asemata hämmensi vielä Haapalaisen esiintyminen, hän kun toi »Kockin terveisiä» ja asettui siten tavallaan hänen puolelleen. Ne taasen jotka yrittivät puhua Kockia ja Kurikkaa vastaan puolustaaksensa Puolue-

hallintoa, tulivat vedetyksi puhujalavalta alas. Tämänlainen oli asema kun minä astuin esiin.

Heti kapinan alettua kävi luonani useita punakaartilaisia, ja sittemmin joka päivä, pyytämässä, että ottaisin päällikkyyden ja että koolla sekä vielä hajallaan olevat joukot sitä odottavat. Oli kuitenkin luonnollista, etten minä voinut tarttua tähän Kockin keittämään soppaan. Mutta edelläkerrotun sekasorron aikana kun näitä pyyntöjä uudistettiin nimenomaisella pyynnöllä, että selvittäisin sotkun ja pelastaisin jällellä olevat joukot, sitäpaitsi voihan vaara uhata kiihtyneen joukon kautta työväenyhdistyksen taloa, Emil Perttiläkin, yksi vainotuista, pyysi minua »tavalla taikka toisella hajoittamaan väkijoukon». Hän vielä lisäsi: »Muut sitä eivät voi tehdä kuin sinä». Minä myönsin voivani, mutta epäilin vielä sen tähden, että väliintuloni kuitenkin tulkitaan väärin. Hetken kuluttua, peläten vaaran suurenevan yhdistykselle ja harmistuneena Kurikan onnistuneesta hyökkäyksestä, päätin ottaa päällikkyyden siksi kun myrsky olisi ohi. Tuumasta toimeen. Asetuin taistelua jatkamaan vaativan joukon kannalle ja sitä tukenani käyttäen aloin puhumaan. Selitin, ettei kaikki vielä liene mahdollisesti menetettynä jos toimitaan. Tätä ei kuitenkaan saa vaatia Puoluehallinnolta, jolla ei ole ollut kapinan kanssa mitään tekemistä. Selitin Kockin menetelleen petollisesti ja nyt tahtoo hän ja Kurikka anastaa valhesyillä työväenjohton käsiinsä. Jos tahdotaan jatkaa taistelua on se tehtävä ilman Puoluehallinnon suostumusta ja julistetaan siitä huolimatta suurlakko yli maan. Kuitenkin tässä yhdessä kasassa meluten kun vaan pilaamme asemata, täytyy meidän hajota. — Pyysin vielä päälliköitä saapumaan yhteiseen kokoukseen neuvottelemaan. — Sain yleisen hyväksymisen osakseni ja heti huomattiin väkijoukossa rauhoittuminen. Vähän aikaa jälkeenpäin oli katu tyhjä ihmisistä ja pihallakin vaan muutamia. Minun keinoni auttoi. Sittekin laskeutuessani pois puhumasta sanoi Haapalainen minua päin silmiä provokaattoriksi. Tämän kohtauksemme muistavat vielä sangen monet. Haapalainen kiirehti toimitukseen ja pani laajan selostuksen lehteen ot-

sakkeella: »Luoto vallan anastajana». Porvarislehdet seurasivat esimerkkiä hälyyttäen hätäkellojaan, tietämättä ollenkaan mitä olen tehnyt ja mitä aijon tehdä.

Päälliköitä kokoontui määrätyllä ajalla ja yhdessä päätettiin pitää isompi neuvottelu Eläintarhassa. Kokoonnuttiin siellä isommassa joukossa ja toimia varten päätettiin saapua illalla yhdistyksen talon pihalle. Näin olin viivytelyilläni voittanut jo puolenpäivää. Illalla oli yhdistyksen molemmat pihat miehiä täynnä valmiina uusiin yrityksiin. Nyt selitin aivan avoimesti kaiken mahdollisuuden kapinan jatkamiseen olevan kadotetun. Kerroin satamassa ankkuroivan neljättäkymmentä sotalaivaa ja että jalkaväkijoukoilta ei voida enää odottaa kannatusta asian mentyä näin pitkältä pilalle.

Päivällinen innostus oli jo ohi, miehet kuuntelivat tyytenä selitystäni ja myönsivät sen todeksi. Yksimielisesti päätettiin palata koteihin, vaikkakin rinnoissa myllersi tukahutetun myrskyn mainingit.

Kockin ja Kurikan kiukku oli rajatoin. Olinhan valloittanut heidän viimeisen tukensa. Tosin Kurikka lähinnä seuraavina päivinä koetteli vielä tunkeilla, mutta turhaan. Työväenyhdistyksen pihalle hän ei uskaltanut tulla enää puhumaan, vaan koetteli Kaisaniemessä menestystään. Sattumalta sivukulkijoista jäivät jotkut kuuntelemaan, mutta lopulta nauroivat puhujalle vasten silmiä ja hän näki yrityksensä turhaksi.

Heti kapinan loputtua havaitsin Punaisen kaartin köössaolon nimellisestikin mahdottomaksi, ja samana päivänä kun Senaatissa tekivät päätöksen hajoituksesta, piti kaartin jätteet kokouksen, jossa päätettiin hajotus tehtäväksi ilman virallista käskyä. Sääntöjen mukaan veloitettiin omaisuus jätettäväksi työväenyhdistykselle. Maaseutuostot seurasivat esimerkkiä, mutta useat vasta käskyn saatuaan ja melkein poikkeuksetta kaikki sillä nimenomaisella vakuutuksella, että tarpeen tullessa joukot uudelleen kootaan. Oulun kokouksessa joukkojen hajoitus sai puolueen virallisen vahvistuksen. Kuitenkin oli siellä, kuulemani mukaan, huudettu sille

eläköön. Tätä on porvarillisten taholta tulkittu väärin. He ovat selittäneet eläköön huudoilla vahvistetun joukkojen salaiseksi muodostumisen. Minä käsittän noilla huudoilla tarkoitetun kaartin entisyyden ja muistojen säilyttämistä; olihan se täysin tehnyt ne tehtävänsä, joita varten se oli perustetukin. Ja miksi eivät ne huudot olisi saaneet tarkoittaa vastaisuutta? Jos työväestö näkee tarpeelliseksi joukon kokoamisen, tekee se sen välttämättömänä hetkenä, jolloin vastustus on turha. Ja voihan sattua, että Suomen porvaristo yhtyy eläköön huutoon. — Se ei ole ollenkaan mahdollointa.

Oulun kokouksen aikana pidetystä »nuorsosialistisen» järjestön perustamiskokouksesta ovat porvarilliset koettaneet vierittää edesvastuun koko puolueen osalle, mutta se on väärin. Sillä tuon salaisen kokouksen pito juuri osoittaa puolueen enemmistön olleen toisin ajattelevia. Minun käsitykseni mukaan se salainen kokous oli vaan yksi niistä jälkinäytöksistä jotka seurasivat epäonnistunutta kapinayritystä ja näyteltiin Kockin ja aktiivisten ohjelman mukaan. Koko »nuorsosialistinen» aate tuli tänne vakavammissa muodossaan Ruotsista heti kapinan jälkeen. Oleksihan Kock siellä vähän aikaa, kunnes tukholmalaiset ajoivat hänet mielipuolena sieltä pois. Kuitenkin kävi hänen luonaan siellä asioista sopimassa muutamia hänen uskollisiaan ja siellä ovat he sopineet mainitun järjestön perustamisesta. Sen järjestön perustaminen osoittaa muuten huonoa asian tuntemusta, sillä sanalla sanoen semmoinen järjestö suomalaisissa oloissa on kerrassaan mahdotoin. Se tuli silloin perustetuksi, mutta missä se on nyt?

Tästä järjestöstä ja Oulun salaisesta kokouksesta kuulin ensikerran Alanteelta. Hän pyysi sen järjestön eduksi minua luopumaan päällikkyydestä ja lupaamaan, että he saisivat ottaa kaartin omaisuuden käytettäväkseen. Hän huomautti vielä, että heillä on päälliköiksi tiedossa »ammattimiehiä», upseereja. Tämä todistaa myös kohdaltaan minun väitteeni aktiivistien pitäneen sormiansa pelissä. Minä vastasin Alanteelle päällikkövaltuudet saneeni miehistöltä ja

heittäväni ne heille kunhan omaisuus sääntöjen mukaisesti tulee yhdistykselle luovutetuksi. Riitaannuimme silloin. Hän uhkasi ja minä vastasin samalla mitalla. Sittemmin emme ole toisiamme tavanneet.

Vaikka olin kieltäytynyt luovuttamasta kaartin omaisuutta »nuorsosialisteille», yrittivät he sitä kuitenkin haltuunsa, mutta minulta salaa. Heidän aikeistaan kertoi minulle kirkvesmies Nurmela ja kysyi, voiko hän ilmoittaa asian johdosta kokousta. Minä kehoitin ilmoittamaan, ja kokous pidettiin. Heti sen alussa tahtoivat salaiset anastajat saada tietoonsa kuka mukamas oli uskaltanut kokouksen kutsua ilman johtokunnan tietämättä. Asia selvisi siitä viimein ja pitkän väittelyn jälkeen tuli entinen päätös uusittua omaisuuden luovuttamisesta. Sen perusteella jäikin sitte torvet, telefooniosake ja muu kalusto yhdistykselle. Rahaa oli silloin jällellä 4,000. Sitä summaa ei yhdistys tullut saamaan. Minä jouduin samoihin aikoihin vangituksi ja jällelle jääneistä ei kukaan välittänyt asiata huolehtia. Työväenyhdistyksen johtokunta ei liioin tiennyt muuta omaisuutta vastaan ottaessaan vaatia rahoja. Olen koettanut ottaa selvää mihin ne joutuivat, mutta en ole onnistunut täydellisesti. Toiset väittävät Alanteen ne saaneen kirjapainohommiinsa, mutta sitä minä epäilen. Todenmukaisemmalta tuntuu otaksuma, että niillä rahoilla tehtiin tunnetut Kockin luona käynnit ulkomailla, Ruotsissa ja Englannissa ja kustannettiin paljon puhutut rosvojulistukset.

Kapinaan eivät aktiiviset persoonallisesti ottaneet laajemmalti osaa, lukuunottamatta muutamaa miestänsä, jotka olivat mukaan lähetetyt. Hehän olivat todellisuudessa piilossa-oleva toimeenpaneva senaatti ja Kock se välinivel jonka kautta heidän johtonsa yletyi työväestöön. Lindqvist (Laukki) seurasi toimeenpanijain puolesta tapahtumia. Aktiivisten avusta voidaan mainita kapsäkillinen revolvereja sekä pieni määrä ruokaa Viaporiin. Nämä annit olivat vaan lupauksien ja kauppasopimuksien täytteitä. Pääasiassa olivat he onnistuneet: kapinan huonosti loppuessa vierittämään syy koko liikkeestä työväen järjestöjen niskoille. Voi-

tonvaralta oli heillä jo lippu valmiina, mikä viedä Viaporin patterille todistukseksi heidän voitostaan ja isännyydestään. Siinä tapauksessa olisivat he vielä voittonsa perusteella käyneet kokoomaan etuja puolueellensa.

Jos Viaporissa vallankumoukselliset olisivat voittaneet, ei se kauvan olisi voinut pysyä heidän hallussaan, mutta olisihan suomalaisten kunnia ollut pelastettu. Todellisuudessa epäonnistuminen ei ole miehistön omilla tunnoilla, vaan kehnojen porvarispäälliköitten.

Rikokset.

Jos ajotaan saada jonkinlainen käsitys viime vuosien niistä rikostapahtumista, joita on pidetty »valtiollisina», täydymme palata ajassa taaksepäin lähes kymmenen vuotta. Siellä etäisyydessä, venäläisen pakkovallan sumuisimpina vuosina juurtuivat tämänlutoiset rikokset suomalaiseen maaperään. Sieltä ovat ne jatkuneet okaisina orjantappuraköynnöksinä ja kietoneet silmukoihinsa vuoden toisensa jälkeen. Kovin suuri on se ihmisjoukko ja mitä erilaisimissa yhteiskuntaoloissa elänyt, joka tuon rikosköynnöksen okaissa on itsensä haavoittanut. Toiset heistä ovat tulleet huomatuiksi, mutta toisia on suojellut yhteiskunnallinen asemansa, ovatpa muutamat voineet kohota toisten tovereinsa tuomareiksi ja syyttäjiksi.

Venäläisen mahtivallan rehennellessä Suomessa ja tuhotessa paikallisia oikeuksiamme, heräsi myöskin siitä luonnollisena seurauksena järjestetty vastustus. Näin puhtaana ja enempiä selityksiä sille tuhlaamatta, voidaan liikettä pitää kaiken myötätunnon ansainneena isänmaallisena ilmauksena. En tiedä minkään tahranneenkaan toimintakauden alkupuoleista osaa, mutta myöhäisempää aikaa ei voida niin puhtaana muistella. Isänmaallisuus tahraantui halvoissa pyy-

teissä. Yhteiset edut muuttuivat ruotsalaisen puolueen taisteluksi menettämistään virkapaikoista.

Heidän tulisemmat miehensä ryhmittivät vastustusliikkeen johtajiksi ja nimittivät itseänsä aktiivisiksi. Varsinaiseksi »työkäsikseen» valikoivat he joukon rohkeita työläisnuorukaisia, jotka voimakkaan toimintahalunsa ja levottomuutensa vuoksi eivät saaneet henkiselle ihmisellensä tyydytystä työväen puolueen muka laimeasta toiminnasta. Edellä mainitut sivistyneet aktiiviset suunnittelivat toimintaohjelman ja määrailivät useimmat yksityiset teotkin ja antoivat varovaisuussyistä käskynsä useampien välikäsien kautta »työmiesjäsenillensä» toimeenpantavaksi. Vielä muodostui eri ryhmäkuntia eri tehtäviä varten. Toiminta oli joltisenkin laaja ja tarvitsi runsaasti rahaa, mutta olihan sitä, olipa liikaakin. Merkille pantava seikka onkin juuri tämä rahojen runsaus. Sitä kun oli helposti saatavissa, käyttivät monet hyvää tilaisuutta eduksensa ja seurauksena siitä oli veltoistuminen. Lopulta se johti pikku kolttoisiin ja valheisiin järjestön rahamiehille. Rahan tarpeessa olijat keksivät kaikenlaisia »tärkeitä tehtäviä», ja useimmiten onnistuivat pelkillä tekosyillä lunastamaan itsellensä oikein kunnioitettavia summia. Rahaa runsaasti saatuaan viettivät »kädet» juhlaa, kunnes taas rahat olivat kaikki. Ei ollut mikään harvinaisen tapahtuma, että pari kolme miestä kuluttivat juhliessaan tuhannen jopa parikin viikon ajalla. Luonnollisesti heille sattui semmoisiakin aikoja, että saivat hyvinkin lujalle kiristää suolivyötä. Tämänlaiset ajat eivät olleet pitkiä, sillä pääjohdossa suunniteltiin uusia ja yhä uusia tehtäviä, semmoisiakin, jotka olivat suurien rahasummien arvoisia. Se, että »työtätekevät» jäsenet usein puijasivat itsellensä vaan rahaa, tekemättä sen vastineeksi mitään sanottavaa, johtui heidän mielestään oikeutetuista syistä. He olivat huomanneet, että pääjohdossa, johon yksinomaan kuului »ruotsalaisia», toimivat etupäässä omien puolue-etujensa vuoksi ja joka toiminta vain sivumennen vaikutti yleisemmin. Nämä työläisnuorukaiset, jotka ennen olivat eläneet kovasta työstä saaduilla niukoilla palkoilla, olivat nyt aktiivistien toimita-

oppineet elämään helpolla, kulkemaan aina siisteissä vaatteissa ja saamaan tuon tuostakin hyvän setelitupun käyttäksensä, eivät enää hennoneet heittää hyviä päiviänsä, vaan jatkoivat käskyläistehtäviään välittämättä siitä olivatko ne joka kohdassaan siveellisyyden rajain sisäpuolella. Huomattavampia tehtäviänsä varten saivat he pitkiä harjoitusaikoja ja tarpeelliset »työvälineet». Muutamia polkupyöriäkin oli heille ostettu. Niihin oli hankittu useita numeroita, joita muuttelivat huomiota välttääksensä.

Suurin huoli oli tietysti kiinnitetty Suomessa olevaan venäläisen tyrannivallan pääpylvääseen. Aniharva lienee ollutkin, joka ei hänelle olisi suonut töistään ansaittua palkkaansa, joten siltä kannalta katsoen asiassa ei olisikaan mitään tämän yhteydessä mainittavaa, mutta se tapa, jolla tuota isoa otusta koettivat metsästää, sietää tulla mainituksi. Kukaan niistä miehistä, jotka näitä yrityksiä tekivät, ei ollut tehtävänsä tasalla. He yrittivät vaan »muodin» vuoksi ja myöskin näyttääksensä, että he todellakin olivat toiminnassa. Tästä johtuneena sai koko puuha leikin ja pilan sekaisen luonteen. Eräälläkin urholla, jonka tehtävänä mainittu työ oli pitemmän ajan, ja hän tekikin hyvin tiheään yrityksiä jotka kaikki päättyivät — sangen hauskasti. Tulokset näistä yrityksistä tulivat koko laajalti tunnetuiksi ja milloin mies vakuuttaen kehui lähtevänsä tekemään ratkaisevan teon tiedettiin siitä mitä tuli varmasti tapahtumaan. Ei siinä ollut pelättävissä yhdenkään ihmisolion hengen hukka jospa ei pahasti — lisääntyminenkään. Pommeina ja muina aseina nähtiin miehellä likööri- ja viinipulloja korissa, ja sitte hän kera kaunokaisensa astui veneeseen, soutelivat yksinäiselle kukkaisrannalle nauttimaan vallankumouksen tarjoomista sankariteoista ja — aurinkokylvyistä.

Useimmat sen aikaisista »hyökkäyksistä» päättyivät jotenkin edelläkerrottuun tapaan. Kaiken näurettavuisuutensa ohella on asialla vakavampikin puolensa: Tämänlaisen kasvatuksen alaisena, tämänlaisissa oloissa veltostui ja hämmeni siveellisyyksitteet olemattomiin ja johti lopulta, ei ainoas-

taan puustavillisen lain, mutta myöskin siveellisen käsityksen vastaisiin tekoihin.

Edellä kerrotut yritykset eroavat kuin musta valkoisesta sen teon rinnalla, jonka sittemmin suoritti Eugen Schau-
man. On tavallaan väärin tämänlaisessa selostuksessa mainita hänen kunniakasta nimeänsä ja hänen todellista sankaristyötänsä, josta nyt jo, kun mikään »pakko» ei kiellä sisintä ajatustamme ilmaisemasta, koko kansa antaa ihailevan kunnioituksensa: *).

On suurta, pyhää sekä ihanaa
näin kuoloon käydä vapain rinnoin,
kun kansan eestä elon tarjoaa
sun laillas puhtain, jaloin innoin.

Tää lempes sulle urhon nimen toi
ja työhön kauniin kaijun antaa,
se mieliin vielä uskon nousta soi
ja vapauden lipun kantaa.

Sinulle siunaustaan huokajaa
tää kansa, muistaa taistelosi:
nyt nuku sulo unta rauhaisaa
sylissä armaan morsiosi.

Jos milloin sankareista laulellaan
ja aatos silmää muistoin vyötä,
niin siellä aina nimes mainitaan
ja kuoloas ja urhon työtä.

Kun ajat heittää maihin varjojaan
ja unhon lumiansa yhä,
et unholaan jää sinä kuitenkin,
on meille muistos' aina pyhä.

*) *Sankari: runokokoelmassani Ristikon takana.*

Toista edellisen arvoista työtä ei löydy koko toiminnasta, sillä muihin tunnettuihin saman suuntaisiin tekoihin sekoittuu paljon halpaa ja tahraa ne. Myönnän täydellisesti Viipurissa surmatun santarmi everstin ansaineen semmoisen koh-talon samoin Viipurin silloisen kuvernöörin ja myöskin Hämeenläänin kuvernöörin, jotka kaksi viimeainittua yri-tystä epäonnistuivat. Hohendahlin tekoa, jolla hän riisti hengen Soisalan-Soiniselta, minä inhoan. Tulkittakoon asiata miten hyvänsä ruotsalaisissa piireissä, ei se sittekään estä tätä tekoa olemasta heille häpeänä.

Yhtenä vaikuttavana johteena näihin viimeisiin murhiin ja yrityksiin oli vaan se ajatus, että »joku taas pitäisi sur-mata, sillä liian kauvan on kestänyt hiljaisuutta». Semmoi-silla perusteilla tehtyinä nämä teot olivat täydellistä provo-kationia. Näillä rikoksilla hankkivat tekijänsä vielä suos-iuksia itsellensä. Heitä oli joko enemmän tai vähemmän ruvettu epäilemään olevan venäläisen poliisin ja santarmien kanssa tekemisissä. Ja myöskin heistä toiset peläten enti-syytensä mahdollisesti voivan paljastua, tahtoivat näillä rikoksillaan vakuuttaa ehdottoman perustuslaillisen kantansa. Samanlainen tapaus oli poliisi Forsgrenin murha Helsingin Kaivopuistossa. Senkin tekijä, eräs nuorukainen, oli yleisen epäluulon alainen. Hänen tuttavapiirinsä ei huolinut häntä seuraansa, vaikkakin hän alituisen tunkeili. Saadaksensa tepsivän suosituksen hän ampui »santarmi urkkijan», ja niin löysi hänkin armon valittujen joukossa. Sitävastoin suora tarkoitus näyttää olleen Sanaatintorilla Deudrichia vastaan tehdyllä pommiyrityksellä, ainakin heittäjän persoo-nasta päättäen, vaikka tulos muistuttaakin provokationia. Ne kaksi santarmeja vastaan tehtyä murhayritystä, jotka myöskin niihin aikoihin tapahtuivat, olivat myöskin puh-taita herrasnuorukaisten urheilukokeita. Samoin oli laita Erikinkadulla, poliisiasemata vastaan tarkoitettulla pommilla. Sillä teolla vahvisti sankarimainettansa silloinen koululainen Arvi Nikolainen. Hän heitti pomminsa poliisiaseman vas-tapäättä olevan talon yläkerroksen ikkunasta.

Bobrikoffin kuoleman jälkeen alkoi toivo taasen elpyä,

toiminta sai ikään kuin uutta virikettä, mutta valitettavasti liike ei pysynyt puhtaana vielääkään halpamaisuuksista. Tässä pari esimerkkiä:

Hyvin muistettanee ne kuuluiset katukahakat Helsingissä, jolloin väkijoukot kiertelivät kaupungilla ja tulivat silloin m. m. Suomettaren ikkunat rikotuksi, somoin sirkuksen ja muutamien kapakoiden, mutta ei — »Hubladen». Nämät katu mielenosoitukset olivat täydellisesti kauttaaltaan aktivistien toimeenpanemat. Muistetaan vaan miten ruotsinkielinen nuoriso alkoi päivän tapahtumat laulelemalla m. m. Aleksanderin patsaalla ja jossa tilaisuudessa K. G. K. Nyman oli tulla pieksetyksi sen tähden kun uskalsi väittää patsaan mallin eläissään olleen yksi maailman huomatuimista tyranneista. Illemmällä töistään palaavia työmiehiä liittyi kulkueeseen pelkästä uteliaisuudesta ja nuoret poikaviikarit kokoontuivat sitävastoin »toimintahalustaan. Olihan se muka hauskaa kun kerran sai mielin määrin kaduilla meluta. Patsaalla olleet ruotsinkieliset laulajat intoilivat ylinnä muita, häärsipä joukossa eräs tuntemani »Hubladerin» toimittajakin. Ja olipa joukossa myös *Hokkanenkin*, hänen työnsä tunnetaan. Erään Vilho Itkosen (»Mooseksen») kädessä liehui punanen lippu lyhyessä varressa, ja oli mies parka huutanut, äänensä käheäksi. Siitä huolimatta sähisi hän: »tännepäin tännepäin!» Siihen aikaan tämä »Moosek» oli varmasti aktivistien, mutta muutamia kuu-kausia myöhemmin komisarius Pekosen palveluksessa.

Alkupuolella meteliä, olin minäkin sivulla katselemassa tapahtumain kulkua, mutta näkemäni ja kuulemani tekivät niin vastenmielisen vaikutuksen, että poistuin näyttämöltä kotiini, vaikka sanomalehtimiehenä olisi ollut velvollisuuteni loppuun asti seurata.

Metelipäivä siirtyi jällelle päin. Ruotsalaiset luulivat muka kostaneensa Suomettarelle. Vähitellen kuitenkin taisi ruveta se teko hävettämään. Taisivat huomata, että maailmaa on vielä Suomen rajain ulkopuolellakin ja siellä voidaan tekoa pitää puhtaana puoluehyökkäyksenä. He rupe-sivat etsimään syyllisiä ja *miksi ei etsimällä* löytäisi? Syyl-

lisiksi määrättiin ryssäläisen laittoman poliisikunnan pari komisariusta. Tämä oli viisaasti keksitty juoni pimittämään maailmatta. Samalla kun sai puhdistautua roskastaan tuli siinä myöskin annetuksi isku ryssän poliisille. Poliittisena temppuna minäkin hyväksyn sen tähän asti, vaikka tämäkin jo on siveellisesti väärin tehty; olihan siinä puhdistaminen kysymyksessä toisten lurjuksien ja toisten suomisyöjien kustannuksella.

Jutun rumempi puoli on sentään vielä järeällä ja tuli se suoritetuksi Helsingin raastuvanoikeudessa. Kaupungin vanhempi viskaali Otto Romillo Fredrik Albrecht nosti kanteen, en tiedä kenen neuvomana, komisarius Androssoffia ja Paulutzkia vastaan siitä, että nämä laittomuuden ritarit muka olisivat olleet meteli-iltana väkijoukkoja yllyttämässä ja varsinkin jälkimäinen potkinut Suomettaren ikkunat rikki! Ne ihmiset jotka sivulta olivat tapausta katselleet puistivat päättänsä arvellen, miksi mahtanee se kakku paistua. Ne jotka olivat olleet mukana meluamassa ja *varmasti* nähneet ikkunainkin rikkojat, paria heistä minä jälestäpäin puhutelin, naurahtelivat ihmeissään asian käänteestä. Mutta tosi siitä sittekin tuli, Albrechtilla oli todistajia jotka valallaan vakuuttivat syytöksien todenperäisyyden. Vaikuttavimmat todistajat olivat aktiivistien palveluksessa olevia nuorukaisia ja tulivat puhjaasti antaneeksi väärät todistukset, eli kuten kansan kielellä sanotaan tekivät väärän valan. Näistäkin huomattavimmat olivat myöhemmin esiintulevat dynamiitin hankkijat ja eräs maalari Tapola. Tämä viime mainittu itse, kerrankin minun kuullen, kehui miten hän raastuvassa näytti komisariuksen potkineen ikkunoita ja muuta semmoista. Samoin hän sekä toisetkin toverinsa ovat teostaan puhuneet kehuen hyvin useille ja on asian tuntijoita vieläkin tavattavissa. Tietysti Albrecht voitti jutussa. Häntä heimolaisensa kukilla tervehtivät ja kunnioittivat »päivän sankarina». Näin iloittiin pinnalla, vaan miten lienee ollut elämä sisemmällä, miten omantunnon laita? Mutta kyllä varmaan viskaali Albrecht ratkaisevan päivän iltana Seura-

huoneella tyhjensi muutaman konjakkilasini enemmän kuin tavallisesti.

Älköön tulkittako tässä minua väärin. Minä en asetu noita venäläisiä nousukkaita puolustamaan. He olivat jokataapauksessa laittomasti, mahtikäskyllä viroissaan, tiedän heidän menetelleen toimissaan väkivaltaisesti ja rikollisesti. Minä toivoin heille samoin kuin muillekin Venäjän tyrannivallan käytyreille silloisena aikana ja vielä nykyisenäkin, suorimman tien »Moskovan tuolle puolelle», mutta olisi se pitänyt tapahtua suomalaisen arvoa paremmin vastaavalla tavalla. — Anteeksi, unhotin, tässähän olikin vaan ruotsalaisen kulttuurin kunnia kyseessä ja sehän onkin kuuleman mukaan kaikkennäköisissä vaiheissa koskematon. —

Minä pidän semmoiset miehet, kuin nekin syytetyt, siksi vähäpätöisinä, ettei heidän vuoksensa olisi kannattanut tahrata maan oikeuslaitosta. Kepittämään heitä olisin ollut valmis, mutta väärin todistamaan en! Pidän sen liian suurena uhrina muiltakin.

Edellä mainitsin jo näistä todistajista, mutta on vielä henkilöitä joita oli silloin pyytämällä pyydetty todistamaan, mutta he eivät siihen alentuneet. Näistä mainitsen K. G. K. Nymanin. Hän oli myöskin pyytäjälle suoraan vastannut ei rupeavansa väärin todistamaan. Vielä sanoi nähneensä Paulutskin muualla, eikä ikkunoita rikkomassa. — Näistä asioista puhelimme tänä kesänä hänen vapaaksi päästyään.

Mikä oli viskaali Albrechtin suhde tähän kuuluisaan juttuun? Tiesikö hän todistuksiansa laadun ja vaikuttiko hän niiden hankintaan? Jos tähän voidaan vastata myöntävästi, niin minkälaisen nimityksen hän on siinä tapauksessa ansainnut virkamiehenä, lainvartijana ja ihmisenä? Tähän minä en uskalla vastata! Jos taasen voidaan olettaa, ettei hän tuntenut asian todellisuutta niin totta varmaan hän siinä tapauksessa on tavallista tyhmyriä tyhmempi ja siinäkin tapauksessa on hän arvoton virkaansa hoitamaan.

Oliko tästä manööveristä hyötyä Suomelle? Tätä minä uskallan epäillä. Tottakaiketi venäläiset viranomaiset tunsi-

vat asian ja lisäsivät väkivaltaisuuksiensa lukua. Ainoa etu jota tästä voidaan merkitä, on kansan vastenmielisyyden lisääntyminen venäläisiä riistäjiä kohtaan, mutta sen lunastushinta oli liian kallis.

Toisen, edellisen arvoa lähentelevän provokatsioni jutun muodostavat silloiset salaiset kotitarkastukset. Niiden toimeenpanijoina olivat Asarias Hjort, Kekäläinen ja Tapola. Näihinkin olivat he saaneet käskyn »ylhäältä». Tässä kun on tiedossa salaiset yökävijät, tulee ehdottomasti ajatelleeksi, että tekonsa he sopivat asianomaisten tarkastettavien kanssa edeltäpäin. Toisten kanssa voi olla sopimus, mutta toisten kanssa ei ollut; jälkimmäisestä olen tullut vakuutetuksi myöhemmin. Tämäkin oli siveellisesti ala-arvoista menettelyä josta tulokset eivät vastanneet itse tekoa.

Työläisnuorukaisista kootun laajemman »työtätekevän» joukon ohella oli vielä muita pienempiä ryhmiä, joista etupäässä ansaitsee mainita niin sanotut »verikoirat». Tämä joukko oli kokoonpantu koululaisista ja lukeutui siihen hyvin kunnioitettavia nimiä kantavia nuorukaisia ja — neitoseja. Joukon liitonimi kuvaa selvästi ulospäin tarkoitettua toimintaa, mutta oli se samalla muistuttamassa jäsenilensä pettäjän kohtaloa. Heidän toimeliaimpia jäseniänsä oli edellä mainittu Nikolainen, jolla vastaisuudessa sittemmin tuli olemaan hyvin laaja ansioluettelo. Omien varsinaisten tehtäviensä ohella avustivat »verikoirat» muiden ryhmien jäseniä aina tarvittaessa ja erittäinkin dynamiitti afääreissä. Olihan heidän kotinsa sangen edullisia säilytyspaikkoja.

Ensimmäinen salainen dynamiittikauppa tapahtui Hämeenlinnassa. Asiasta sanomalehdet paljon höhisivät, toiset eivät tietäneet asian todellista laitaa ja nekin jotka mahdollisesti tiesivät, sotkivat sitä kykynsä mukaan. Yleensä nimitettiin tapahtumaa silloin varkaudeksi, mutta ihmettä vaan miksi ei varkaita kytketty kiini, syytetty ja tuomittu, vaikka vähitellen sitte selvisikin ketä asiassa oli mukana ollut. Muun muassa löytyi kellarin luota puukkosaha ja sorkkarauta, jotka työkalut tunnettiin Helsingissä Tallbergin kaupasta

ostetuiksi ja myöskin tunnettiin ostajat. Siitä huolimatta ei heitä syytetty, vaan kulkivat vapaina sen jälkeen kuten ennenkin. Ohi mennen mainittakoon, että puukkosahan omistaja oli ennen mainittu Nikolainen. Ettei asiasta tullut julkisuudessa mitään vakavampia seurauksia, johtui luonnollisesti seuraavista selville tulleista seikoista: Tapahtuma ei ollut mikään varkaus, vaan hiljaisuudessa sovittu kauppa, jossa tavarán vastaanotto oli järjestetty eksyttävän salaperäiseksi. Puuhan etunenässä olivat aktivistien johtajat ja itse teon järjestivät heidän hämeenlinnalaisen osaston päämiehet. Niinpä olikin sitte kaupan varsinaisina valvojina dynamiittikellarin omistajan veli, eräs lääninsairaalan lääkäri ja silloinen luutnantti Bruno Jalander, joka nykyään on kapteenin arvolla Helsingin poliisimestarin apulaisena. Huomatavampia osallisia teossa oli myöskin Kouvolan ryöstömurhasta elinkautiseksi tuomittu Härmäläinen, silloinen nimensä Helander. Härmäläinen olikin pitemmän ajan ollut aktivistien puuhissa ja silloisista ansioistaan muistettuna tuli hän kutsutuksi Helsingin poliisilaitoksen palvelukseen. Se tapahtui siten, että kapteeni Jalander toimitti paikan ja sitte suorastaan kutsui Härmäläisen Helsinkiin. Tunnettujen poliisirettelöjen aikana sai hän eronsa laitoksesta. Se kirje, jolla Jalander kutsui Härmäläisen Helsinkiin, tunnetaan. Härmäläinen nimittäin näytteli sitä hyvin monelle eronsa perästä. Sitäpaitsi on semmoisia henkilöitä vielä vapaana-kin, jotka tuntevat tarkkaan hämeenlinnalaiset aktivistit ja heidän työnsä, ja jotka myöhemmin ovat »ylön antaneet» silloisen »kutsumuksensa» ja nyt voivat tarvittaessa esiintyä vaikka todistajina.

Suurin dyaamiitti kauppa tuli tehdyksi myöhemmällä ajalla Viipurissa. Siellä möi asianomainen kauppias kellarinsa tyhjäksi *kuusi eri kertaa ja oli tavarán yhteenlaskettu määrä yhteensä yli 2,000 kiloa.* Tästä kaupasta eivät sanomalehdet tienneet mitään mainita. Pienempiä kauppvoja tapahtui Kouvolassa kaksi eri kertaa ja Lahdessa yhden kerran. Näistäkään tapahtumista ei luonnollisesti ketään poliisi vainonnut syyllisiksi.

Vielä tapahtui talvella 1906 pari pienempää anastusta, mutta ne olivat näköjään yksityistä laatua. Tyrväällä olivat muutamat nuorukaiset ottaneet sikäläisen pienen varaston ja upottaneet koskeen. Näillä nuorukaisilla oli ollut luulo, että dynamiitti oli siellä herrojen tarpeeksi ja sen vuoksi sitte hävittivät. Toinen tapaus sattui Valkeakoskella. Siellä olivat dynamiidien tallettaneet ja sitte jälkeenpäin toimittaneet aktiivisille, kuten olen kuullut väitettävän. Tässä anastuksessa oli ollut päämiehenä eräs vähäjärkinen poika, joka dynamiittien pois vietyä hävitti vielä kellarinkin. Hän meni päreellä pistämään tulen kellarissa olevaan ruutinelikkoon, käsittämättä, että siinä on silmänsä vaarassa. Räjähdyks tapahtui, jolloin kellari hajosi ja tulen pistäjä lennähti pahoin palaneena pitkän matkan päähän. Omin voiminsa oli hän kuitenkin kulkenut Tampereelle sairaalaan, jossa joutui haavoistaan tunnettuna kiinni.

Vielä on sentään mainitsematta muutama »ylhäällä harkittu» salainen kauppa. Sillä tavalla tyhjeni eräs Helsingin lähistöllä oleva varasto, samoin Kotkassa. Nämät tapahtuivat suurimmassa hiljaisuudessa; sanomalehdet eivät tainneet nähdä untakaan näistä kaupoista.

Hankoniemessä kerrotaan jonkun kivimiehen luvanneen hankkia pienillä säästöillä tätä muotitavaraa. Tämän jutun todenperäisyys lienee kuitenkin niin ja näin, en ainakaan minä ole siitä tahtomallakaan saanut mitään varmuutta.

Suurinta melua on ollut, Turussa tapahtuneesta kaupasta ja on se tapahtuma vieläkin päiväjärjestyksessä. Ehdottomasti tämä roska kuuluu kuitenkin varsinaiseen suureen kauppasarjaan. Ensimmäisinä vastaanottajina tässä olivat samat miehet kuin Viipurissa, Kouvolassa, Lahdessa, Kotkassa, Helsingissä ja Hämeenlinnassakin. Tämä seikka on selvinnyt tutkimuksien kautta ja myöskin asianomaisten tunnustuksien kautta. Heitä oli vaan kaksi miestä, jotka sitte kuhunkin kauppaan valitsivat apulaisensa. Niinpä Turun dynamiittijutussa syytetyt ovat olleet vaan apumiehiä ja aktiivisille johtajillekin vähemmin tunnettuja. Mutta kun mainitaan nimet Asarias Hjort ja Alpo Kekäläinen,

niin silloin täyttää kunnioittava tunne ylhäisemmässäkin yhteiskunnallisessa asemassa olevan ahtiivistin rinnan. Vaikka nämät, miehet toimivat muillakin aloilla, oli dynamiitti kaupat heidän erikoisalansa. Turkulaisen kaupan ovat he itse ilmoittaneet tehneensä. Sikäläisen kellarin omistajan väitetään saaneen käsirahana 1,800 mrk. kuitenkin tämä kauppias, joka pelkäsi jäävänsä varsinaista kauppasummaa vaille taikka myöskin varovaisuussyistä varastossaan olleiden ja luovuttamiensa pikatykin patroonien vuoksi antoi asian tulla ilmi. On vakuutettu hänen perästäpäin katuneen ja sanoneen olleensa liian hätäilevä ja varomaton. Katuminen oli kuitenkin myöhäistä, sillä tapahtuman sivuseikoista kävi poliisi tekemään selvää ja sentähden, että on sivuseikkoja vaan pengottu ja kierretty asian keskustaa, on se myöskin ollut mahdotoin selvittää. Eihän syytetyt, apulaisia ollen ole voineet asian todellisuutta paljastaa. Heille eivät ole lähimmät päämiehensä ilmaisseet tietojansa. Sen lisäksi on juttuun jollakin tavoin, ja läheisestikin sekaantuneiden ihmisten luku —, »legio». Vaikka joku arkki-enkeleistä tulisi tutkintoja pitämään, ei sittenkään tähän vyyhteen sekaantuneet tulisi ilmi. Siinä on kansalaisia kaikista yhteiskuntakerroksista, virkamiehiä, työmiehiä, neitoisia, nuorukaisia, äitejä ja isiä. Minä toivon joistakuista »syyllisistä» itsenäisiä ja kunnollisia virkamiehiä, sillä itsenäisyys nuorukaisella on hyvä enne. Eikö niin, te harmaantuneet isät? — Muutamia »syyllisiä» minä onnittelen tulevaisen Suomen suurmiehille äideiksi, sillä vapauden rakkaus ja uskallus ovat huomattavia hyveitä neitosilla.

Punaista kaartia ovat viranomaiset koettaneet saada pääsyylliseksi turkulaiseen juttuun juuri muutamien sivuseikkojen kautta ja myöskin tietämättömien arvelujen perusteella. Ne miehet, joiden kautta epäily lankesi punakaartilaisiin, olivat Kock ja Rissanen. Näistä edellinen, joka nyt tiedetään olleen monivuotinen aktiivisti ja semmoisena susi lamasten vaatteissa työläisjärjestön päällikkönä, tuntui olleen jo ennen Turun tapahtumaa dynamiittivarastojen ylihoitaja. Ainakin omat puheensa sen osoittavat. Hän kertoi kerran

antaneensa venäläisille valtakirjan ottaaksensa Viipurissa olevasta varastosta 50 kiloa dynamiittia, mutta siellä olikin annettu 500 kiloa. Muutamat muutkin puheensa vahvistavat näiden tietojen todenperäisyyden. Ylioppilas August Rissanen oli jo »passiivisina vuosina» liikkeessä ja siitä lähtien alinomaa kaikenlaisissa touhuissa mukana. Muun muassa oli hän Hjortin ja Kekäläisen ja heidän apulaisensa lähin päällikkö. Nämä kolme kävivät monta sotaa keskenään oikeuksista ja velvollisuuksista, varsinkin palkkioista oli kova kahkina. Ei milloinkaan Rissanen ole ollut sosialidemokraatti, mutta täysverinen aktiivisti. Juotuaan ja mässäyttäen suotta, vastaavia palveluksia tekemättä, aktiiviset kuristivat rahapussinsa suuta hänen nenänsä edessä ja niin tuli hänestä näennäinen työväen mies, — pelkän leivän tähden. Kuitenkin aika-ajoin hän toimi aktiivistinakin, kunnes lopulta näyttää tulleen kokonaan »ylönannetuksi». Hänen ja Kockin salakähmäisen menettelyn kautta sotkeutui punakaartilaisia Turun dynamiittijuttuun. Tuores-vainaja, ollen Kockin uskottu, oli saanut käskyn maksaa muutamia pienempiä laskuja, hän ei silloin vielä tietänyt maksamainsa tavarain laatua, sillä ne olivat talletetut Kockin neuvomana porvarispiireissä. Punaisen kaartin kansliassa ei ollut koskaan dynamiittia, eikä sinne olisi voinut tuodakkaan, olihan se aivan yleinen ja avoin kulkupaikka. Kerran tuli Rissanen minun luokseni ja sanoi Hjortin ja Kekäläisen olleen asioillaan, sekä pyysi minua maksamaan näiden matkalaskun, lisäten vielä, että hän »pitää huolta tallettamisesta». R. ei sanonut mitä hänellä on talletettavana ja luullen sen olevan John Grafton revolvereja, joista, sekä kivääreistä hän oli jo usein puhunut, — olin aikonut ottaa jonkun määrän revolvereja satunnaisten tarpeiden varalle ja siksi lupasin maksaa laskun. Rissanen tulikin itse samana päivänä myöhemmällä tuoden laskunsa, joka ei ollut iso, muutama kymmenkunta markkaa. Annettuani rahan aloin kysellä, montako revolveria niitä on ja missä niitä säilytetään? Minä vaadin niihin oikeutta koska olin rahaakin luovuttanut. Rissanen naurahti kysymykselleni ja sanoi sen olevan

— dynamiittia. Hämmästykseni ei ollut vähäinen, mutta sain tyytyä selitykseen: »Onhan se rahanalaista tavaraa ja kyllähän aika sen tasaa.» Tämä tapahtui ennen asiasta syntynyttä oikeudenkäyntiä ja jolloin en minäkään vielä tietänyt kutka sen johdossa olivat. Mitä tulee Sandellin ja Karin juttuihin Punaisen kaartin »lentävästä osastosta», ei semmoista ole koskaan ollutkaan, sen vastineeksi annan vaikka elämäni. Otaksuttavalta näyttää, että se on hetkellinen keskuudessa käytetty korunimitys, mahdollisesti myöskin keksitty saamaan paikkakunnalla laajempi kannatus, tai muussa tapauksessa on sitä käytetty eksytysnimenä, siis provokatsioonitarkoituksessa. Tämä viimeinen otaksuminen ei ole mahdoton, sillä onhan Atte Kari sitä nimitystä käyttänyt, mies, jolla Punaisessa kaartissa minun aikanani ei ollut mitään tekemistä.

Kului muutamia viikkoja tapahtumasta lukien. Minä en vielä ennättänyt tällä ajalla nähdä tästä kuuluisasta tavarasta yhtään kiloa ja luulin asian menneen ohi ja päässeeni siitä muutaman kymmenmarkkasen tappiolla, mutta mitä vielä. Yhtäkkiä selviää, että Tuores on tehnyt ilmiannon Majaenmäkeä kohtaan. Tämän käsitin minäkin ensin aivan hölynpölyksi, mutta olihan asialla sittekin vakavat puolensa. Majaenmäki oli ottanut Kockin pyynnöstä talteensa noin 150 kiloa ja Tuores oli ollut sitä hänen luokseen viemässä. Varmana asiastaan menikin sitte Tuores poliisimestarin puheille ja kertoi asian paljo laajempaan kuin mitä se olikaan. Hänellä oli jo silloin raha-asiansa sekaisin ja toivoi tällä tempullaan pääsevänsä tiliensä selvityksestä. Mutta kun dynamiitti ei ollut punaselle kaartille tarkoitettukaan, hävisi se piilostaan sangen romanttisella tavalla: Poliisimestari oli antanut määräyksen kotitarkastuksen pitämiseen ja tuli se viskaali Mestertonin huoleksi. Tämä kunnon virkamieheksi tunnettu isä kehui suuresta tehtävästään jollekin tuttavalleen. Olipa hän m. m. sanonut: »Saa ne muutkin välistä hyviä bislaakeja eikä vaan viskaali Albrecht.» Hän tarkoitti tällä, että kyllähän se leivästä kilpaileva virkaveli kuuluisassa Androsoff—Paulutzki-jutussaan sai kukkia, mutta minä saan

Punaisen kaartin dynamiittivarkauteen syylliseksi ja se on jotakin se. Tässä hän »nuolasi ennenkuin tipahti». Mester-tonilla oli lyseon viimeisillä luokilla oleva poika, joka kuului ennenmainittuihin »verikoiriin». Hänet oli seuransa velvoittanut urkkimaan isäänsä kaikkien sattumien varalta ja sen vuoksi oli hän myöskin porannut reijän seinän läpi isänsä työhuoneeseen. Tämän reijän kautta oli hänellä tapana kuunnella mitä toisella puolella puhuttiin. Niinpä hän kuuli myöskin isänsä äsken mainitun kehumisen. Lupauksensa muistaen riensi hän asiasta kertomaan tovereilleen. Asiasta neuvoteltuaan päättivät he hakea tavarat pois vaaranalaisesta paikasta. He valikoivat muutamia joukostaan, myöskin neitosia, koulutyttyjä ja menivät ilakoimaan kyseenalaisen talon pihaan, hankkivat siellä kukin nipun kainaloonsa ja veivät kotiinsa. Poliisi kyllä oli jo taloa vartioinut, mutta eihän sen silmä huomannut mitään epäilyttävää näissä lapsekkaissa tytöissä ja pojissa. Sitte kun kotietsintä alkoi, ei ollut mitään löydettävissä. Tämän tempun tulon saamaan selville useimmilta eri tahoilta, m. m. neljältä leikkiin osaa ottaneelta.

Isomman hälinän mentyä antoi Kock koota tavarat ja lähetti ne Viipuriin omien puheidensa mukaan, lisäten vielä ettei ollut saanut siitä vastinetta.

Muuten edelläkerrottu tapaus on yksi todiste siitä, ettei dynamiitti ollut Punaiselle kaartille hankittua. Perästäpäin puhuessani tästä Majaenmäen kanssa sanoi hän: »En minä rupea varastelemaan enkä varastettuja tavaroita tallentamaan. Sopikoot herrat asiansa keskenään.» Majaenmäellä, samoin kuin muillakin asiaan sotkeutuneilla oli se vahva käsitys, ettei se tavara ollut varastettua. Sen käsityksen ollessa yleisen, voidaan ymmärtää kuinka niin suuret ihmisjoukot ovat asiaan sekaantuneet.

Hälinätä jatkui ja asia sai kehittyessään yhä uusia muotoja. Viranomaiset alkoivat juttua penkoa ja vetivät raastupaan. Mutta kuten muistetaan, ei se sielläkään selvinnyt, sekottui vain. Yksi syytetyistä, joka oli myöskin puuhassa ollut vaan apulaisena, sai muutaman kuukauden tuomion.

Muut syytetyt pääsivät vapaaksi. Turun raastuvanoikeus kyseli viskaali Albrechtilta josko hän tuntee Hjorttia ja Kekäläistä. Tähän vastasi Albrecht, että ne miehet tunnetaan, mutta ovat he kuuleman mukaan Kouvolan, Uudenkirkon ja Terijoen välillä kuljettamassa tavaroitaan Venäjälle.

Tässä on taasen yksi kysymys ratkaistavana: Mistä Albrecht sai edellämainitut tietonsa? Koettiko hän kenenkään avulla saada selvää näistä miehistä, vaiko omasta päästään keksi koko jutun? Asian laita oli todellisuudessa kuitenkin niin, että nuo kaksi miestä oleskelivat kaikessa rauhassaan Helsingissä kyseenalaisena aikana ja pari viikkoa sen jälkeenkinpäin. He liikkuiivat niin vapaasti kuin ei olisi mitään tapahtunutkaan. Jos poliisi olisi halunnut heidät pidättää ei siinä olisi suurta vaivaa ollut, tavattavissa kun olivat. Miksi heitä ei vangittu, vaikka syyllisyytensä oli tiedossa? Miksi Albrecht antoi semmoisen eksyttävän ja valheellisen tiedon näistä miehistä Turun raastuvanoikeudelle? Osoittiko Albrecht kiitollisuuttaan näille miehille heidän antamistaan vääristä todistuksista Androsoff—Paulutzki-jutussa, vai pelkäsikö hän näiden mahdollisesti syytettyjen penkille jouduttuaan paljastavan suhteensa Albrechtiinkin? Nämä kysymykset odottavat vastausta! Se on kuitenkin selvä, että näitä miehiä Albrecht sekä muutkin viranomaiset suojelivat välinpitämättömyydellään, joka tietysti johtui näiden miesten aikaisemmista ansioista muissa asioissa sekä myöskin, että he liikkeessaan dynamiittifääreissä toimivat sen puolueen miesten ohjaamina, johonka kuuluivat syyttäjäviranomaisetkin. Siitä huolimatta, vaikka viranomaiset aivan hyvin tietävät miltä taholta tämäkin dynamiittikauppa on tehty, syyttävät he vaan työmiessyylisiä mielin määrin.

Hälinän käydessä kovin kiivaaksi alkoivat aktiiviset lopulta hoputtaa Hjorttia ja Kekäläistä pois Suomesta. He tulivat varustetuiksi runsailla matkaraheilla, mutta pojatpa eivät kiirehtineetkään matkalle vaan ryypäsivät rahat suihin. Nyt kävivät Kock ja Rissanen asiaan käsiksi. He selittivät miten tärkeitä on saada miehet matkalle m. m. sen vuoksi kun punakaartilaisia syytetään, mutta näiden mentyä

muka hälinä hälvenee. Minä havaitsin kyllä mistä tuuli kävi. Kock ja Rissanenkin pelkäsivät omia varpaitaan ei ainoastaan Turun jutun vuoksi vaan monen muunkin. Minä kun en ollut lainkaan innostunut koko dynamiittifääreihin ja päinvastoin väsyksiin asti kyllästynyt niistä sätimistä mitä porvariston taholta sateli punakaartilaisia kohtaan, suostuin heidän esitykseensä ja Kockin käskystä annoin matkarahoiksi 300 mk. ja myöskin Kockin käskystä maksoin heidän räätäililaskunsa. Luulin nyt asian tältä taholta raukeevan, mutta mitä vielä. Rissanen tuli noin viikon kuluttua luokseni ja sanoi ettei »pojat» ole vielääkään lähteneet, lisäten vielä, että he nylkevät nylkemistään rahaa ja ettei heitä millään täytä. Minä en enää ollut tietääkseniäkään koko miesten matkasta, sillä enhän minä ollut heidän kanssaan missään asioissa ja enkä näin ollen huolivelvollinen. Kockin toimesta saivat he sentään toisen kerran matkarahat 300 mk. Punaisen kaartin varoista. Parin viikon kuluttua sain taas kuulla, etteivät vielääkään olleet lähteneet ja että Kock Mannerstamin kautta toimitti heille kolmannet matkarahat, tällä kerralla 500 mk. Tähän kului siis Punaisen kaartin rahoja jo toista tuhatta ja joka kulutus ei ollut minun tahdostani tapahtunut.

Kului kuukauden päivät edellä kerrotusta. Tiedettiin Hjortin ja Kekäläisen lähteneen Mannerstamin saattamana ja kiertäneen Pohjanlahden ympäri Tuhkolmaan. Sieltä olivat he nyt kirjoittaneet esimiehillensä vaatien vielä uusia matkarahoja eteenpäin päästäksensä. Satuina menemään näihin aikoihin Kockin luo muiden asiain vuoksi. Siellä oli Rissanen jo mentyni. Tällöin Kock esitti, että Rissanen pyytää matkavastusta mennäkseen Tukholmaan toimittamaan Hjorttia ja Kekäläistä Ameriikkaan. Aktiiviset olivat antaneet millä ostaa Ameriikka-liput sekä tarvittavat taskurahatkin näille lähetettävälle. — Minä käsitin heti miten asian laita oikeastaan taas oli. Olin varma, että Rissanenkin oli saanut aktiivisilta Tukholman matkaa varten rahat, mutta tiesin myös, että hänellekään eivät vähäiset riitä, ja nyt oli hän lisää hankkimassa. Minä kielsin jyrkästi rahainannon puhuttuun

tarkoitukseen, sillä eihän Punaisella kaartilla ollut siihen velvollisuutta. Kock antoi väitteistäni huolimatta Rissaselle 150 mk. Samana päivänä otti Kock vielä minulta 75 mk. jotka myöskin oli antanut Rissaselle, koskapa siitäkin summasta annettiin minulle hänen allekirjoittamansa kuitti. Nämät molemmat summat tulivat kuittajan nimelle kaartin tileihin.

Tammikuun lopulla tulin täydellisesti selville Kockin juonista. Havaitsin myös, että hän aikoo minut saada tili-velvolliseksi semmoistakin maksueristä joita minä en ollut suorittanut. Kockin kieräily lisääntyi huomattavasti sen jälkeen kun hän oli viimeiset mainitut rahaerät suorittanut. Silloin minä katsoin parhaakseni ottaa valvontani alaiseksi ne tavaramäärät, jotka suinkin sain tietooni. Tässä minun täytyi käyttää »sotajuonta», mutta onnistuinhan minä. Olin varma, että jollakin tavoin tulee kysymys mihin rahoja on käytetty ja silloin minä en voisi tyydyttävää vastausta antaa ilman ellei olisi vastinetta tiedossani. Ja aivan oikein arvasinkin. Tileistä tehtiin kahakka ja minulta vaadittiin selvitys kaikesta rahain käytöstä. Mutta kuten toisessa luvussa jo kerroin, onnistuin saamaan selville sen, etten ollut yksin niitä käyttänyt. Muuten oli asemani sangen kriitillinen. En voinut julkisesti selvittää miehistöllekään asian todellista laitaa, sen tiesivät vastustajani ja käyttivät sitä hyväkseen. Lukijat voinevat kuvailla sen tuskan, jota silloin kärsin. Toiselta puolen syytettiin ja parjattiin saadakseni minut väistymään tieltään ja näin arkaluontoisten asiain keskellä minä en voinut, en saanut tehdä täydellistä selvitystä. Sitä en voinut kaartin maineen vuoksi, sillä joka tapauksessa asia silloin olisi tullut vielä enemmän väärin tulkituksi kuin nyt. Sen lisäksi olisi minun selostukseni antanut viranomaisille aihetta käydä monen miehen niskaan ja tällöin minulla olisi ollut ehdottomasti yleisön mielipide vastassani ja ilmiantajan kuorma hartioillani. Nyt on asema toinen. Poliisi on muita teitä urkinut asiat tietoonsa ja minä olen velvollinen selittämään asiasta sen puolen, jota poliisi ei tahdo selvittääkään.

Kun edellä kerrottu kahakka oli kiihkeimmillään, olin sen tavattoman sielullisen tuskan ja muun painostuksen kautta menettää malttini. Katselinpa jo toimittaa itseni päiviltä pois, mutta sillä hetkellä ei ollut minulla revolveria ja hallussani olevaan John-Grafton kiväärirämään ei ollut patrooneja. Samassa tuli aikeeni muutenkin sivulta päin häirityksi. Sittemmin lähemmin punnittuani asiata, havaitsin sen hyödyttömäksi ja sitäpaitsi olisivat vastustajani päässeet liiaksi siitä iloitsemaan. Päätin jäädä tarkastelemaan asiain kehittymistä, ollen varmana, että vuodet tullessansa tuovat selvityksen ja tuovat myöskin minun oikeuteni.

Turun kaupassa mukana seuranneista pikatykin patrooneista en ole vielä puhunut tarpeeksi. Niistä on virallisesti kerrottu seuraavaa: »Eräs dorpeetovene oli telakalla korjattavana ja sen patroonavarasto annettu kauppias Roslinin dynamiittiliiteriin siksi aikaa tallettavaksi.» Minulla on tästäkin oma käsitykseni ja omat *tietoni*. Uskallan epäillä, tokkohan Roslinin liiterissä aina olisi säilytetty telakoille nostettujen laivojen tarpeita? Minun tietääkseni laivoja korjaavat tehtaas säilyttävät myöskin irtaimen varaston. — Olkootpa nämä patroonat keinoteltu sinne Roslinin liiteriin tavalla tai toisella, olivat ne siellä kuitenkin siinä vississä tarkoituksessa, että ne vietäisiin sinne missä niitä tarvitaan. Suomen puolella lähellä Venäjän rajaa oli vallankumouksellisilla säilytettävänä pikatykki ilman patrooneja odottamassa Roslinin liiterissä olleita »*amissuoneja*». Tämäkin seikka täydentää väitettäni, että mainitut tavarat tulivat otetuksi vaan salaisella tukkukaupalla samoin kuin kaikkien muidenkin kellarien, joissa Hjort ja Kekäläinen kävivät; vahvistaa myöskin väitettäni, että puuhan takana olivat sittekin aktiiviset, samaa täydentää myös aktiivistien rahaläheyykset näille miehille. Eivät he olisi semmoisia uhrauksia tehneet elleivät olisi olleet siihen velvolliset. Se taasen, että Kock ja Rissanen toimittivat heille Punaisen kaartin rahoja, johtui yksinkertaisesti siitä kun he kumpainenkin olivat aktiivisteja.

Kuten muistetaan, talvella 1907 syytettiin minua Helsingin raastuvanoikeudessa pääsyyllisenä Turun dynamiittijuttuun. Syyttäjäni väitti sen tavarankäytön hankituksi Punaiselle kaartilalle. Juttu oli ollut jo ennenkin porvarispuolueilla aseena työväestöä vastaan, mutta nyt sen omisti tähän tarkoitukseen ruotsalainen puolue. Sittekään en minä ruvennut paljastamaan asian todellista puolta, vaan tyydyin pintapuolisiin väitteisiin. Viskaali Mestertonkin oli todistamassa muka tutkimuksissaan selvinneillä seikoilla. Muun muassa vakuutti hän, että Majaenmäen luota olivat »tuntemattomat henkilöt» tavarankorjanneet. Hänenkin lepertelyjensä jälkeen vielä vaikenin. Hän ei osannut aavistaa, että kädesäni oli kirves hänenkin niskaansa varten, se vaan etten lyönyt. Varmaan olisi hän saanut halvauksen jos olisin kertonut hänen poikansa olleen isänsä toimien urkkija sekä tavarain pois viejä ja tallentaja monien muiden joukossa. Kaikkiaan olisin voinut luetella 32 perustuslaillis-ruotsalaisen miehen ja naisen nimiä, jotka olivat syyllisiä tähän juttuun. Minä katsoin heidät kaikessa syyllisyydessään rehellisemmiksi ja kunnollisemmiksi ihmisiksi kun mitä olivat syyttäjäni. Ja vaikka viranomaisten taholta vieläkin käydään sotaa asiassa työmiehiä ja tavallaan minuakin vastaan, en kuitenkaan alennu käyttämään tietojani heidän puolueensa jäsenten vahingoksi. Se olisi minulle nyt helppo tehtävä, sillä minä voisin syytökseni myös todistaa.

Kesällä 1906 ei tapahtunut mitään huomattavampaa ennen Viaporin kapinaa, lukuunottamatta Muolassa tapahtunutta verityötä, joka oli aivan yksityistä laatua. Viaporin kapina näyttää olleen se sulku, jonka takana sarja mitä erilaisimpia rikoksia odotteli esille pääsyä. Kapinan epäonnistuminen ja suurien ihmisjoukkojen turmaan joutuminen sen kautta oli liian raskas isku. Se jätti levottomuutta kaikkialle ja vasta äskettäin tuntuu se tyyntyneen.

Rikosten sarja alkoi Viipurissa rautatiekassojen ryöstöllä ja mauserpistoolien anastuksella. Sivulta katsellessa näyttää ikäänkuin työmiehiä vaan olisi niissä osallisina, mutta todellisuus on kuitenkin toinen. Melkein jokainen näihin rikok-

siin osaa ottaneista kuului sikäläiseen aktiiviseen taistelujärjestöön, jonka johtajina oli herrasmiehiä. Tämä liitto oli syntynyt jo suurlakkoviikon jälkeen, eli oikeammin se vaan vahvistui entisestään, sillä sen juuret todellisuudessa ovat löydettävissä »routavuosilta». Sen aikaisia aktiivisteja olivat työmiesjäsenet sekä ylimmässä johdossakin olevat henkilöt. Viipurissa olevan pääliiton alainen oli Savinaisenkin järjestö. Haaraosastoja oli muuallakin, mutta eivät ennättäneet sanottavasti vaikuttaa. Toisten, nopeampien osaksi tullut kohtalo kai laimensi toimintaa. Muuten sikäläinen liike vaikutti pelkästään provoseeraavasti; ehkä se lienee ollut pääjohdon tarkoituskin.

Helsingin lähellä olevalta Mosabyn asemalta anastettu mauserkarpiini-lähetys oli tällä puolella ensimmäinen huomattavampi teko. Se oli kuitenkin yksityinen teko. Pari kolme kappaletta taisi jäädä niistä Helsinkiin, mutta muut oli anastaja myynyt maaseuduille »hivipyssyiksi».

Toinen tapaus oli Hakaniemen pankin ryöstö. Itse tapaus ei ole niin ihmeteltävä kun se, että sitä on väkisin tahdottu sysätä minun järjestämäkseni. Asian selvittää kuitenkin täydellisesti kun tiedämme Arvi Nikolaisen ja Ville Karin olleen puuhassa. Edellisen nimi on jo usein tullut mainituksi aktiivistien joukossa. Mitä taas jälkimäiseen tulee, on hän elänyt asevelvollisuusagitationipäivistä asti perustuslaillis-ruotsalaisten rikoksien tekijänä. Itse on hän kehunut ei viiteen vuoteen tehneensä työtä. Meillä kahdella ei koskaan ollut keskenämme mitään tekemistä. Minä vierosin häntä ja hän kartteli minua. Nikolainen oli puuhan järjestäjä ja korjasi myöskin tulokset.

Seuraavat tapahtumat olivat räjähdykset poliisitalossa Punanotkon kadulla ja Siltasaarella Albrechtin asunnolla. Näitä kumpaakaan minä en voi pitää muuna kuin provokationitemppuina. Jos todellakin ne olisivat tehdyt vahingon tarkoituksella, mikä olisi estänyt niitä vaikuttamamaksi järjestämästä. Aikaisemmin olen jo kertonut miten ruotsalaisten virkamiesten ja poliisien eduksi siltä taholta keinoteltiin väärillä todistuksilla ja muilla provoseeraavilla

tempuilla, joten ei ollenkaan ole ihmettä vaikka nämät kaksi tapausta olikin jatkoa entiselle likaiselle itsepuolustukselle. Näitäkin räjähdyksiä yritti sitte Albrecht sovitella raastuvan-oikeudessa minun järjestämikseni! Minä olin näiden tapaus-ten aikana jo vangittuna, joten vasta monien kuukausien perästä sain niistä kuulla.

Seuraava lienee ollut järjestyksessään Kouvolan pankin ryöstöyritys. Sen tapahtuessa olin ollut vangittuna jo noin kahdeksan kuukautta. Atte Kari on siitä huolimatta selittänyt senkin minun järjestämäkseni! Tätä nyt ei tyhminkään uskone.

Viimeinen ja huomattavin kaikista on Kymin tehtaan rahojen anastus verisyytensä kautta ja myöskin sen vuoksi, kun siitä joutui niin monta tuomitukseksi.

Onkohan aktiiviset koskaan laskeneet kuinka monta heidän miehistänsä on näistä rikoksista tuomittu ja kuinka monta niihin osallisena. Minä luulen, etteivät he ole kärsineet sitä tehdä. Työväenliikettä ja järjestöjä syyttävät he sokeasti, mutta asian todellisesta puolesta, rikoksellisten kasvatuksesta ja opettajista eivät puhu sanaakaan. Tarkastetaan lähemmin mihinkä joukkoon kuuluneita näiden rikoksien tekijät ovat: Turun dynamiittijutussa syyllisiksi tiedettyjä ja julkisuudessa jo mainittuja aktiivisteja ovat Hjortin veljekset, Kekäläinen, Nikolainen, Mesterton, Atte Kari, Sandell, Lindgrén, Rissanen ja Kock. Näiden lisäksi on vielä ne ennen mainitsemani 32 porvarishenkilöä ja muutamia varmasti aktiivisia työmiehiä, jotka eivät ole tulleet julkisuuteen. En kiellä ettei joitakuista työväenpuolueenkin jäseniä olisi asiaan sekaantunut, mutta heidän osallisuutensa on vähäinen yllälueteltuihin verrattuna. Tästä saa jo täyden käsityksen aikaisemman selostuksen kanssa, mitä puoluetta Turun tapahtumasta on syytettävä. Tämän lisäksi kun muistamme ne 13 kellarin tyhjennystä, jotka jo aikaisemmin suorittivat samat aktiivien miehet, niin eipä liene enää kiistan alaisena mikä puolue on »dynamiittipuolue». Yksi ainoa ryöstö, nimittäin Mäkkylän, on semmoinen joka voidaan jakaa puoliksi tehdyksi. Viaporin kapinakin oli aktiivistien johtajain käsissä,

joten tämäkin teko oikeastaan kuuluu pääjohtajain mukana sille herraspuolelle.

Hakasalmen pankin ryöstössä jo mainitsin olleen Nikolaisen ja V. Karin. Molemmat kamartuneita herraspuolueen veteraaneja.

Kouvolan pankin ryöstöyrytyksestä tuomitut Peltonen ja Molander ovat niinikään olleet aktiivistien toimissa. Kymin-tehtaan ryöstössä tavataan tällä kilahtavalla nimellä kaunistettuja koko sarja: Niitä ovat Nikolainen, Aro, Sandell, Hämäläinen, Harju ja Ville Hjort. — Uskallatteko väittää, aktiivistien johtajat, ettette olisi näitä miehiä jo monta vuotta kasvattaneet rikoksiin? Kaikki näistä rikoksista edellä luetellut miehet ovat teidän johdollanne ja teidän määräykseltänne tehneet paljon rikoksia jotka ovat täydellisesti tässä mainittujen vertaisia! Voitteko kieltää, ettette olisi suurilla rahamäärillänne houkuttelleet heitä vähä kerrassaan sille tielle missä nyt ovat? Te olette ryöstäneet näiden ihmisyiden ja elämän ja heidän kauttaan muiltakin! Kysykää itseltänne, vieläkö kykenette heitä tuomitsemaan? Nyt heidän tuskansa ja heidän menetetty elämänsä on teille kirouksena!

* * *

Olen jättänyt viimeisiksi Venäläisen Valtiopankin ryöstön, syystä, kun siinä oli osanottajina suuri joukko vieraita kansalaisia. On selvää, etteivät lätiläiset yksin olisi kyenneet tekoa suorittamaan, vaan täytyi heillä olla paikkakuntalaisia avustajina. Näiksi avustajiksi on, kuten tavallista, viranomaisten taholta koetettu väittää työväenliikkeen johtomiehiä. Se on ja tulee olemaan narrin yritys. Jo se seikka, että viidestätoista ryöstön tekijästä *kymmenen* hävisi kuin tuhka tuuleen, osoittaa aivan toista. Heillä täytyi olla vaikuttavampia suojelijoita kuin työmiehet ja parempia piilopaikkoja kuin työmieskodit. Täydellistä selvyyttä tästä asiasta en ole onnistunut saamaan, ehkä senkin tähden, kun tapahuma-aikana en siitä erikoisesti välittänyt eikä minulla ei ollut siihen tarvistakaan kuten oli myöhempiin tapahtumiin.

Siitä tulin kuitenkin vakuutetuksi, että yritys on saanut kannatuksen — aktiivisilta. Nymania on syytetty julkisuudessa, mutta hänen osallisuuttaan en tiedä; mikä ei ole minulla varmana siitä en lähde puhumaankaan. Nikolainen sitävastoin on ollut omien puheidensa mukaan osallinen ja sen vakuuttivat todeksi minulle pari muuta hänen puoluetoveriaan, jotka myöskin olivat olleet jollakin tavoin mukana. Siihen aikaan kun ryöstö tapahtui ei Nikolainen seurustellut työmiesjoukoissa, eikä tunkeillut työväen luotamusmiesten läheisyyteen kuten teki myöhemmin. En kuitenkaan usko aktiivistien pääjohdon olevan tähän tekoon syyllisen, vaan puolueen yksityiset jäsenet ottivat avustaaksensa lättiläisiä. Avustus oli vaillinainen ja senvuoksi joutuivat muutamat harhailemaan yksikseen ja joutuivat kiinni.

On väitetty työväenmiehillä olleen näitä rahoja, kuten Perttilä-veljeksillä ja Perdenillä. Senkin huhun laita on niin ja näin. Mitään varmuutta minulla ei ole tässä puolteen eikä toiseen. Jos heillä olisi ollutkin, eivät he siihen ole saaneet oikeutta puoluehallinnolta, vaan ovat toimineet vastoin tarkoitusta ja määräyksiä. Onpa jotkut niinkin huhunneet, että minullakin olisi niitä rahoja ollut. Kuitenkaan ei ole käsieni kautta kulkenut ruplaakaan, enkä liioin nähnyt kysymyksen alaisia ainoatakaan. Perttilän ja Perdenin kanssa en myöskään ole ollut koskaan raha-asioissa, vaikka sitäkin on huhuttu, Atte Kari viimeiseksi. Hän on myöskin kertonut minun sanoneen kauttani käytetyn näistä rahoista osan »yhteisiin asioihin». Sitä en ole voinut mitenkään sanoa, mutta arvellut olen, että mahdollisesti joku osa on voinut tulla venäläisten vallankumouksellisten käytettäväksi.

Tietooni tulleista rauvenneista yrityksistä ja suunnitelmista en ole maininnut, vaan jätin nekin eri sarjaksi:

Näistä on ensin tapahtunut Valkeakosken tehtaan rahojen ryöstöyritys. Se olisi pitänyt tapahtua jo kesällä 1906,

lähemmin en aikaa tiedä. Oman tunnustuksensa mukaan olisivat matkalla olleet maalari Tapola, Atte Kari, Suomi, Liukkonen ja Korhonen. Jos mikään, on tämä tapahtuma verhottu ihmeellisyyden hunnulla. Talvella 1907 ollessani raastuvanoikeudessa syytteenalaisena muista valhehuhuista teki syyttäjäni tästäkin minua vastaan kysymyksen. Voinette arvata, ettei hämmästykseni silloin ollut vähäinen, sillä siinä tilaisuudessa kuulin tapahtumasta ensi kerran mainittavan. Eikähän sillä mitään merkitystä myös ollutkaan. Asia kiinnitti kuitenkin huomiotani, olinhan siihen jollakin tavalla sotkettu. Aloin siis ottamaan siitä selvää. Alulle pääsin jo lääninvankilassa, sillä yksi yrityksessä mukana olleista, Liukkonen, tuotiin Wjästnikovin murhasta syytettynä lähellä minua olevaan koppiin. Kyselin häneltä miten sen jutun laita oikeastaan on ja ovatko he semmoista yritystä todellisuudessa tehneetkään vai onko se syyttäjäni mielikuvituksen tuote. Hän myönsi semmoisen ryöstöpuuhan heillä olleen ja että Tapola oli siinä päämiehenä ja alkuunpanijana. Vielä kertoi hän, että yritys jäi sikseen kun rahain kuljetajalla oli useita poliiseja mukanaan, josta huomasivat ilmiannon tapahtuneeksi ja lankesi heidän epäluulonsa Korhoseen. — Enempää en häneltä selvinnyt. Sitte vapaaksi päästyäni ja tavattuani Atte Karin panin hänetkin lujalle saadakseni tietää mitenkä minä olin siihen saatu liitettyksi. Selvitystä en vieläkään saanut siitä, sillä hän kertoi saman minkä Liukkonenkin, että Tapolan aloitteesta he sen tekivät ja keskeytymisestä epäilivät Korhosta. Silloin tein johtopäätöksen, että syyttäjäni ilman aikojaan oli ottanut asian puheeksi raastuvassa.

Olin ollut vapaana jo vuoden, kun taasen kuulin samaa juttua sovittettavan itseäni, mutta sillä lisäyksellä, että Rissanen sen oli oman tunnustuksensa mukaan ilmiannollaan estänyt. Aloin uudelleen tekemään tutkimuksia asiassa ja sain useammalta kuulla Rissasen käyttäneen tätä juttua minua vastaan jonkinlaisena todisteena.

Mutta vielä sai asia uuden käänteen ja selvisi minulle lopullisesti. Se tapahtui nyt kesällä, elokuun alussa olles-

sani tutkittavana »Mustos-jutuista». Tutkijatuomari Söderholm otti sen puheeksi. Väitettiin siinä puoleen ja toiseen, kunnes mainitsin Rissasen kehuneensa olevan ilmiantaja. Siihen sanoi tuomari Söderholm *ilmiannon olevan Tapolan työtä*. Minä jäin ihmettelemään tätä uutista, mutta kun minulle vakuutettiin jopa luvattiin todistaakin, täytyi minun uskoa. Sitte sain kuulla tutkijani pöytäkirjoista Tapolan kertomuksen, jossa hän seikkaperäisesti selvittää missä hän minut tapasi ja kuinka minä häntä pyysin yritykseen ja kuinka hän rupesi katumaan j. n. e. — Mitä tästä sanotaan? Mies on ensin pannut yrityksen alulle, käy tekemässä siitä poliisille ilmiannon, mutta menee kuitenkin sovitulle paikalle toisten kanssa ja antaa toisten epäillä syytöntä ilmiannosta. Ellei tämä jo ole provokationia, niin mikä sitte. Ketä kohtaan? Minulle asianosaiset ovat vakuuttaneet Tapolan olleen heille päämiehenä. Viranomaisille kertovat minun olevan puuhan alkuunpanijan Tapolan kautta, ja Rissanen kehuu muualla, m. m. Puoluehallinnolle, että hän on estänyt minulta semmoisen teon. *Siis alunpitäin on koko paraadi pantu toimeen minua vastaan, josta pääsin selville vasta kolmen vuoden perästä*.

Tämä Valkeakosken paraadi oli vaan yksi niistä monista keinoista joilla Kock apulaisineen tahtoi saada minut — »kyvyttömäksi».

Kaksi hyvin huomattavaa yritystä minä estin Viaporin kapinan jälkeen ennen Tukholmaan menoani. Ne eivät kuitenkaan ansaitse tässä mainita.

Nyt kuulin tuomari Söderholmilta, että jotkut ovat puhuneet Sörnäisten puuseppätehtaan rahojen ryöstöyrityksestä, sekä erään pankin haarakonttorin kassan niinikään. En ole niistä ennen kuullut puhuttavankaan ja luulen niiden olevan vaan mielikuvituksissa keksittyjä ettähän olisi tarvittaessa jotakin puhumista.

Yksi yritys on vielä mainitsematta. Olin unhoittaa kun se kuuluu kokonaan porvarien puolelle. Talvella 1906 vähää ennen isoa äänioikeusmielenosotusta sattui eräs tapaus tulemaan ilmi, joka hyvin kuvaa porvarien keinojen valin-

taa: Kruununhaan kaupunginosassa oli erään saunatalon vintissä kolme ylioppilasta laittelemassa pommeja. Kävi kuitenkin niin hullusti, että tekele räjähti haavoittaen luojiaan. Yksi heistä sai vatsaansa haavoja, toiset pääsivät vähän vähemmällä. Räjähdys oli kuitenkin ankara. Pyykkiä kuivamaan laittelemassa oleva talonmiehen vaimo putosi telineiltään ja hänen miehensäkin sai hyvän sysäyksen. He molemmat olivat samassa vintissä.

Haavottuneet vietiin kirurgiin sidottavaksi. Talonmiehen vaimo sai ylioppilaitten äidin käskemänä viedä järeällä olevan dynamiitin mereen.

Räjähdys pirstosi ikkunat vintistä, joita kiireen kaupalla rupesivat laittamaan, ettei ennättäisi huomiota herättää. Poikien äiti oli tapauksesta kertonut eräälle sivulliselle, että ne nuoret herrat aikoivat tehdä pommeja työväen mielenosoitusta varten, ja että aikomus oli ne pikkupojilla sikaari-laatikoissa heittää väkijoukkoon. — Tästä katalasta yrityksestään saivat pojat itse.

Tämänlaisia aikeita oli silloin Thesleffin kaartilaisilla enemmänkin, mutta Punaisen kaartin tavaton suuruus, rauhtainen järjestys ja herättämänsä pelko pani poikien housut vapisemaan ja jättämään aikeensa sikseen.

* * *

Julkisuudessa ja varsinkin viranomaisten taholla on paljon puhuttu salaisista järjestöistä, mutta todellisuudessa niitä ei ole ollut aiheeksikaan asti niin suurelle hälinälle. Helsingissä ei ole ollut kerrassaan mitään muita sitä lajiansa kun »Voima» ja sitte Viaporin kapinan jälkeen syyskuulla muodostunut salainen Kockin valtuutettujen järjestö, johon myöskin kuului Severi Alanne. Tätä on myöskin nimetty Alanteen järjestöksi. Sen toiminta oli jo alkuhetkinään sangen sekava ja raukesi vähitellen olemattomiin. Se oli nuor-sosialistien järjestö, jonka syntysanat kuuleman mukaan lausuttiin Oulussa. Järjestön johtomiesten kirjavuus jo teki yri-

tyksen mahdolliseksi. Alannetta on pidetty julkisuudessa päämiehenä, mutta todellisuudessa oli Kock yrityksen takana aikeissa sen avulla parsia haihtunutta suuruuttaan. Alanne oli ihanteellinen mies ja näki kaikki asiat paremmalta puolelta. Semmoisena hän oli herkkä uskomaan kaiken semmoisenkin joka oli tarkoitettu häntä pimittämään. Hän ei hyväksynyt ryöstöjä ja murhia välikeinoina ja kun hänen ympärilleen sittemmin kokoontui melkein yksinomaan sen hengen miehiä, näki hän parhaaksi luopua. Voin kuvailla mielessäni hänen pettymyksensä katkeruuden nähdessään kauniimpiinkin aatteisiin sotkettavan likaa siinä määrin, että alkuperäinen suunnitelma siihen hukkuu. Hänen kirjapainopuuhaansa en pidä rikoksellisena. Se päin vastoin osoittaa mihin suuntaan hänen pyrkimyksensä kävivät. Väitetään hänen painossaan painetuksi Kockin tunnetut rosvojulistukset. Se on väärä otaksuma kerrassaan ja suora valhe. Minä tiedän niiden julistuksien tuodun Suomeen valmiiksi painettuna ja yksi osa tuli vasta sen jälkeen kun Alanteen paino jo oli takavarikossa.

Jo ennen Alanteen luopumista ja myöskin samana aikana erosi »nuorsosialistien» joukosta pois kaikki ajattelevammat miehet nähdessään kaiken siveellisellä pohjalla olevan toiminnan mahdolliseksi. Näin jäi jällelle Kockin valiojoukko, ja kuului siihen melkein yksinomaan monivuotisia aktiivistien oppilaita. Tämä joukko ei ollut enää mikään kumousjärjestö, vaan joukko miehiä jotka kumouksen varjolla aikoivat korjata taloudellisen asemansa. Minä en näitä miehiä tuomitse, sillä huomaamattaan ovat he luisineet nykyisyyteensä. He ovat alotellessaan luulleet toimivansa isänmaan etujen puolesta, vaikka todellisuudessa tukivat vaan ruotsalaisen puolueen pyyteitä. He kehittyivät vuosien kuluessa niin eteviksi, että mestarinsa heitä pelkäsivät ja lopulta eivät uskaltaneet tunnustaa omiksensa. He olivat kuitenkin niin tottuneet mestareinsa opettamaan kumoustyöhön, etteivät voineet siitä luopua. Samalla tunsivat he saaneensa kiittämättömyyttä osakseen, ainakin he sitä väittävät ja uskottavaa se onkin. Tottumuksen ohjaamina

liittyivät he ryhmiin, saaden sivulta muutamia heikkoja avuksensa ja alkoivat toimia ominpäin. Vankiloihin ja pakolaisuuteen ovat he tulleet luonnollisen kehityksen kautta jota on ohjannut »meidän intelligenssimme».

Minullakin on väitetty olleen jonkinlainen salainen järjestö. Minä itse en ole sitä nähnyt, enkä tietänyt olevan. Sen on alkuansa synnyttänyt Kockin pelokkuus asemansa vuoksi. Sen lisäksi näillä huhuilla aikoivat saada minut kilpailukyvyttömäksi, vaikka itse asiassa en kilpailemaan pyrkinytkään. Tahdoin vaan seurata sitä petollista toimintaa, jolla eksyttivät suuria työmiesjoukkoja ja minä tahdoin saada nämä petokset todistetuksi. Myöskin keksittiin huhuja minun vahingokseni visseissä piireissä itsensä suojelemiseksi. Luulivat paremmin säilyvänsä minua syyttämällä kaikkeen osalliseksi. Tästä kaikesta johtui se »yleinen käsitys, että Luoto on kaikkien senaikaisten väkivaltaisuuksien toimeenpanija.» Onkos kummaa jos huhut tulivat äärimmäisyyksiin asti kehitytyksi ja harjoittivat provokationiakin, kun vieläkin tehokkaampia keinoja hakivat ja yrittivät täytäntöön. Etsiväthän he jo minun kuolemaani. Jos minä olisin ollut siihen kaikkeen syyllinen mihin he huhusivat ja maailmaan levittivät, olisin silloin ollut heidän sankarinsa enkä suinkaan vainottava. Myöskin tiesivät Kock ja hänen apulaisensa, että minä yksin kykenen täydellisesti selvittämään heidän juonittelunsa ja petoksensa ja olen oikeutettu myöskin vaatimaan heidät töistään tilille. Kaikista näistä syistä, ja kun huhut eivät auttaneet, määräisivät he minut surmatavaksi. Minä tiesin sen ja olin varuillani, mutta en antanut heidän päästä tuntemaan tietoani. Tässä yksi syy minkätähden en karkoittanut tunkeilijoita ympäriltäni.

Täällä kun eivät onnistuneet aikeissaan, sopivat sen toimeenpantavaksi Tuhkolmassa, johon menin yksityisten asiaini vuoksi, mutta he vaikuttivat lähtööni antamalla minulle vääriä tietoja. Täällä kun teosta ei näyttänyt tulevan sen valmiimpaa, oli Rissanen jo itse tarjoutunut sen suorittajaksi; tämä on todistettavissa. Vangitsemiseni kääntyi niin muodoin minulle eduksi, minä säilyin heiltä hengissä. Oi-

keudenkäyntiaikanakin koettivat he vaikeuttaa asiaani edelleenkin huhuillaan. Ne olen torjunut ja eivätkä voi koskaan tarttua. Tukholmassa käyntini on väitetty niinikään olleen yhteydessä sikäläisten pankinryöstöyhtymien kanssa. Tämän jutun olen saanut selville juuriaan myöten, mutta henkilökohtaista paljastusta en rupea siitä tekemään, sillä se voitaisiin tulkita persoonallisesta kostosta lähteneeksi ilmiannoksi.

Samaan huhusarjaan kuuluvat myöskin äskeiset sanomalehdissä kierrelleet tarinat.

Itsepuolustukseksensa, hämmentääksensä todellisuutta ja sotkeaksensa käsitteitä levittivät salaisten töiden miehet itsepintaisesti huhua »suomalaisen puolueen taistelujärjestöstä» ja toiset sanoivat siihen kuuluvansakin. Järjestön päämiehenä piti mukamas olla eversti Enehjelm. Kuitenkin oli koko järjestö vaan mielikuvituksissa.

Samoin ovat Kymintehtaan ryöstön määrääjiksi maininneet Leo Mechelinin ja kapteeni Jalanderin. Tämäkin on kouraan tuntuvaa pötyä »asian kaunistukseksi».

Nämä pari viimeistä esimerkkiä osoittavat mitenkä kärkeä näiden rikoksien tekijät ovat olleet huhuja tekemään, asiatansa puolustaaksensa. Minua kohtaan se on ollut helppoa heille. Hyvin voidaan sanoa siinä suhteessa minun kohdaltani aidan olleen matalimman. Osan yleisöstä saivat varmaan uskotelluksi jutuillaan ja viranomaisiin ne »valuivat kuin rasva».

Kumma {meteoriitti vallankumouksen taivaalla oli se Mustonen Kuopiosta. Minä en miestä tunne, mutta onnitelen häntä nerottomuudestaan, kun ei kyennyt sen enempää valehtelemaan vaikka hyvillä lupauksilla alkoi. Jokataapauksessa hän näyttää olleen niitä miehiä, joilla on joka päivä uudet ihanteet ja niiden vuoksi myöskin uudet ohjelmat. Siksipä ennätti hän niin vähässä ajassa paljon matkaan saattaa.

Kuopiolaisen »järjestönsä» on hän itse muodostanut usein puhutun Nikolaisen alotteesta. Mitään laajempaa merkitystä ei heidän liitollaan ole ollut. Minä en tunne laajalti kuopiolaisia oloja, mutta tunnen muutamia Mustosen mainitsemia ja juttuunsa sotkemia miehiä ja voin vakuuttaa asian heidän kohdaltaan puhtaaksi valheeksi. Mustonen on lähtenyt pelkästä koston himosta luettelemaan ison sarjan nimiä asiainsa yhteydessä, luullen siten saavansa teoilleen oikeudellisuuden leiman. Muutamanpäiväiseltä puoluemieheltä ei pidä paljon vaatia, ei ainakaan vakuutta. Ja sehän näkyy Mustoseltakin puuttuvan. Kannaton ihminen aina turvaa toisiin ja ratsastaa toisten kustannuksella silloin kun huomaa karille ajaneensa. Mustonenkin, saadakseen teoilleen tukea, aikoi piiloutua tunnettujen puoluemiesten selän taakse. Muuten hänen valttinsa näyttävät olevan *perustuslaillisen puolueen provokaattorin Arvi Nikolaisen tietoja*. Siis heistä kahdesta voidaan hyvällä syyllä sanca »vakka kantensa valitsi». Mutta myöhemmin kun Nikolainen petti Mustosenkin ja luikki omille teilleen, löytyi tälle kuopiolaiselle sankarille uusi ystävä Kockissa, joka vuorostaan taas auttoi valheita kokoon pannessa. Kun lähteet tunnetaan mistä Mustonen nerokkuutensa ammensi, voidaan tarkalleen laskea niiden arvo.

Sanoin Nikolaista perustuslaillisten provokaattoriksi. Jo se, että hän oli aktiivinen »verikoira» todistaa hänen perustuslaillisuutensa. Entä provokaattorisuus? Tuomari Söderholm sanoi minulle viime tutkinnon aikana, että *Nikolainen näiden rikoksien tapahtumisaikana juoksi ehtimiseen etsivässä osastossa vakuuttamassa syyttömyyttään*. Kun Nikolainen sitä on tehnyt, on hän myöskin ehdottomasti osoittanut ketkä ovat muka syyllisiä ja itse oli mies joka heilauksessa mukana.

Nikolainen, ollen itse pääosakas Hakasalmen pankkiyhtiössä, ei tietenkään Mustoselle kertonut asian todellisuutta, vaan osoitti syyn semmoiselle taholle, jossa häntä oli enimmäin ylenkatsottu, ja varmasti hän sitä oli työväen luottamusmiehiltä.

Jäävi tietojen antaja on myös Kock. Edellä kun on jo selville käynyt mitä hän on tarjonnut ja mitä olisi suonut työväen järjestöille, ei hänestä enää maksa tässä kohden mainita.

Kockin ja Nikolaisen toveruudessa ei Mustosen mitenkään voinut saada sen parempia tietoja kuin valheita kirjaseensa vaikkapa niitä ei olisi halunnutkaan. Mutta todellisuudessa hän halusikin valheita ja häntä auttoivat siinä kohden toverinsa.

Mitään muuta merkitystä Mustosen kirjalla ei ole, kun että viranomaiset saivat siitä avaimen jo kauvan aikaa himoitsemaansa tehtävään, saivat siitä tekosyyn millä lähennellä työväen luottamusmiehiä tutkimuksineen. Joka tapauksessa ovat Mustosen hyökkäykset niin ala-arvoisia, ettei niihin kannattaisi ollenkaan kajota, ja jos tahtoo hänen sotkunsä selvittää, voi sen tehdä näin vähällä.

Nykyiset tutkimukset.

Kuten tiedetään, ovat nämä tutkimukset aloitetut prokuraattorin määräyksestä ja Mustosen »*Salat julki*» kirjaseen perusteella. Siis viranomaiset ovat lähteneet juoksemaan Mustosen valheiden perässä, ovat lähteneet sadun lasten tavalla ajamaan takaa kaunisväristä sateenkaarta. Näiden lasten tavalla hekin aikansa eksyksissä harhailtuaan palaavat entiselleen, lopettavat työnsä väsyneinä ja katkeroitunein mielin onnistumattomasta yrityksestä.

Alkulauseessa jo mainitsin näiden tutkimuksien tarkoituksesta, mutta tässä koskettelen niistä lähemmin. Jo se seikka vakuuttaa väitteeni todenperäisyyden, kun useita eri henkilöitä, semmoisia joiden tiedetään jossakin määrin olleen tekemisissä Puoluehallinnon kanssa, on vaivattu tutkimuksilla. Tarkoituksensa ovat viranomaiset kuitenkin suoraan paljastaneet, ryöstämällä puolueen tilit nuuskiakseen. He

kyllä selittävät sen tapahtuneen sillä syyllä, että saisivat niiden avulla virallisesti todistaa Perttilän syyllisyyden vajauksestaan, jota todistusta ilman häntä ei Englannin hallitus luovuta. Tämän vuoksi muka määrättiin miehet tutkimaan tilejä, ja heidän todistuksensa nojalla sitte kai Perttilän luovutus taisi tapahtuakin. Tämä kaikki on sirkkuspeliä, eli oikeammin sanottuna yksinkertainen poliisijuoni. Viranomaiset tahtoivat näillä tileillä todistaa Puoluehallinnon suorittaneen asioitaan *ryöstetyillä rahoilla*. He ovat vieläkin siinä luulossa, että niin todellakin on asian laita. Oikeastaan ei se ole enää luuloa, vaan tahallista uskottelua, ei semmoisenakaan tavallista typerätä, vaan ihan katalinta lajia.

Sivuseikkana on näillä tutkimuksilla yksityisten henkilöjen syyttäminen, mutta tekevähän sen siinä varsinaisen tarkoituksensa ohella. Kuitenkin koko tutkiminen tähtää Puoluehallinnon edellisten vuosien töitä. Minullekin väitettiin, että Puoluehallinto olisi ollut osallinen Viaporin kapinan valmisteluun ja siinä ollut suoranaudessa yhteydessä venäläisten vallankumouksellisten kanssa. Edelleen, kun venäläiset pitivät täällä ennen kapinata kokouksiaan, ottivat Puoluehallinnon miehet edustajina niihin osaa, m. m. duuman miesten kokoukseen. Että Puoluehallinto on johtanut sotilasagitationia.

Viranomaisten tiedossa pitäisi olla hyvin nämät seikat, sillä onhan heidän omien puolueidensa miehiä ollut kumousliikkeen mukana, jopa kokonaan sitä johtamassa. Ja tässäpä juuri ilmeneekin tarkoituksen kataluus, kun he tietävät miltä taholta liikettä Suomessa on johdettu, ja kuitenkin he tahtovat todistella työväen järjestöt syyllisiksi toisten edestä. Asiain suora esittäminen voisi viedä heiltä, perustuslaillis-ruotsalaiselta puolueelta maan virkapaikat, niin todellisuutta peittääksensä tutkivat työväestön syyllisyyttä, voidaksensa näyttää ryssän hallitukselle, että nuo sosialistit-han aina ovat semmoisen kumousliikkeen ja rikoksien alkuunpanijoita. Kun työväestö on menetellyt heitä ihmisellisemmin, ei ole vielä lähtenyt julkisuuteen tuomaan

kaikkea sitä rikosten paljoutta, joihin aktiiviset esimerkiksi ja heidän heimolaisensa ovat syyllisiä, ovat nämä keinottelevat vapaussankarit ruvenneet luulottelemaan, ettei heidän puolueensa töitä muka tunneta. Sen luulon ohjaamina ovat nyt lähteneet »kalkuttelemaan kirvestänsä kiveen».

Työväenjärjestöjen toiminnassa ei ole ollut mitään salaista. Suurlakkokomitea oli äänioikeustaistelun varalta. Kysymyksen selvittyä hajosi komiteakin, eikä siis ollut olemassa minkään kapinan ja sitä kannattavan suurlakon varalta, kuten viranomaiset väittävät. Kysyipä tuomari Söderholm sitäkin, josko minä tiedän *Puoluehallinnon suuresta rahamäärästä luopuneen kannattamasta Viaporin kapinaa!* Siis sen puheen mukaan P:hallinto olisi viimeiseen hetkeen ollut mukana, mutta silloin möi itsensä! Kockin ja Kurikan diplomatiikkaa tämä on, mutta kelpaa se näköjään venäläisen hallituksen imartelijoille sekin. Myös vakuutti tuomari Söderholm, että Kuusinen on ollut välittäjänä Puoluehallinnon ja venäläisten välillä. Hän ei saanut minua sitä uskomaan. — Sitä hän ei kuitenkaan sanonut kuka oli välittäjänä venäläisille aktiivisten puolesta.

Venäläisten kokouksissa on voinut olla joku täkäläinen luottamusmieskin, mutta Puoluehallinnon valtuuttamina eivät ole olleet mukana. Puoluehallinnon suhde Viaporin kapinaan on myös päivän selvä.

Edelleen väitti tutkijani, että Puoluehallinnon tileissä on merkitty vastaanotetuksi pakkoluovutuksella saatuja rahoja. Muun muassa vuonna 1907 siellä on merkitty »Karin saldo 6,000 markkaa», *joka summa on Hakasalmen pankista ryöstettyjä rahoja!* Minä väitin sen valheeksi, mutta hän todisteli tietonsa siten, että muka Atte Kari on asunut niihin aikoihin Perttilän seinän takana ja Atte Karin kautta on Perttilä saanut tuon summan! Minä huomasin silloin miten on asian laita tässä kohden: Olihan Perttilän edellä puolueen rahastonhoitajana — Kari, mutta hänestä kun tekivät »sinatyörin» niin jäi hän pois tehtävistään ja toimen luovuttaessaan Perttilälle luovutti hän luonnollisesti hallussaan olleet rahatkin. Tätä ei virkamiesten järki ollut

havainnut. Sitäpaitsi Kari myöhästyi tilityksessään ja Perttilä on viivytellyt sen tileihin vientiä ja siitä johtuu ristiä ajassa. —

Edellisestä siis selviää Perttilän tuonnin tärkeys.

Tuomari Söderholm tuntui jääneen siihen luuloon, että tileissä on muita posteja jotka eivät ole näin selviä, hän ei kuitenkaan niitä minulle maininnut.

Vielä väitti tuomari Söderholm pakolaisten avustuksen niinikään tapahtuneen venäläisestä pankista ryöstetyillä rahoilla! Todellisuus siinäkin on aivan puhdas. Lahjoituksilla tuli siihen tarkoitukseen kotimaassa jo koko runsaasti, mutta Amerikasta sen lisäksi tuli useilla kerroilla tuhatmääriä, joten siinäkin kohdassa herrat ovat »*erehtyneet*». Nämä erehdykset eivät lopukkaan niin kauvan kun viranomaisten pyrkimykset jatkuvat tähän suuntaan.

* * *

Tässä on sananen myöskin prokuraattorin määräämälle »Mustosjuttujen» tutkijalle tuomari Söderholmille: Minä sanoin Teille, kaiketi muistatte sen, että olen jo kyllin katkeroitunut saamistani kärsimyksistä näiden asiain vuoksi ja kun minua yhä syytetään kaiken maailman asioista, tekipä ne sitte kuka tahansa. Nyt minä olen lupaukseni täyttänyt. Minun asiani ei ole jos Te olette tässäkin erehtynyt ja odottanut minulta itsellenne avustavia paljastuksia ja ilmiäntöjä työmiehiä kohtaan, jotka todellisuudessa ovat vähintään syyllisiä. Te, nähtyänne tutkimusyhtymänne turhaksi minun kohdaltani jo alussa, rupesitte minulle makeilemaan ja imartelemaan vitsailemalla tuomarin tehtäviä minulle. Onnistuin hillitsemään suuttumukseni ja näyttämään tyhmää hämillä oloa. Tulitte sentään vakuutetuksi ettei keinonne onnistunut. Minähän sanoin suoraan, että näistä asioista minä vapaana miehenä puhun vapaan kanssa, pakolla en anna mitään, enkä ole siihen velvollinen millään tavalla. Te olitte tutkivinaanne minua, mutta annoitte minun tutkia itseänne. Nyt näette niin tapahtuneen. Muuten Teidän

tutkimuksenne jäävät isommalta osaltaan arvottomiksi. Te olette saaneet ja vieläkin kai saatte Atte Karin y. m. semmoisten omien vanhojen kätyrilurjuksienne juttuja, joiden mahdottomuus näyttäytyy niiden haparoivassa sotkuisuudessa. Te itse myönsitte asiakirjoihinne tulevan paljon valheita. Se onkin luonnollista, sillä tuommoiset Atte Karin tapaiset luonteet puhuvat aina siihen suuntaan mihin huomaavat olevan tutkijan pyrkimyksen.

Minussa heräsi muutamien seikkojen perusteella epäluulo, että ehkä olettekin itse aktiiviseen ryhmään lukeutunut mies. Epäilyni vahvistui vähä kerrassaan ja sen vuoksi tein pikku kokeiluja ja jokaisessa niissä sain saman tuloksen. Siksi voin olla jo hävitönkin ja kysästä: Saitteko selvän Voima-jutusta? Minusta se oli luonnollista, ettei se selvinnyt täydellisesti. Tutkimistarkoituksessa kerroin myös nuoren Mestertonin tempun, ollen vakuutettu, että ei häntä eikä toverejaan vastaan tulla koskaan syytetä tekemään. Eihän siltä taholta työväenjärjestöjen syyllisyys tule todistetuksi. Nikolain kirkon räjähdysyrityksestä puhuessa minä moneen kertaan vakuutin, että minä en tule yrittäjiä paljastamaan, koska se raukesi jo ennen todellista yritystä ja semmoisena ei ole edes syytteenalainen yritys. Siitä huolimatta Te vaan kiristitte minulta henkilöitä tietoonne. Luulitte kai, että minä sanani peruutan. Ei! Se oli Teidän viimeinen ponnistuksenne minua vastaan ja sielutieteellisesti aivan oikein laskettu; olinhan juuri saamaisillani tietää vapaaksi pääsyt. Sen sijaan, että olisin taipunut, asetin minä Teitä vastaan viimeisen kokeeni, ilmoitin Teille neljä nimeä, kaksi ensimmäistä olivat aktivisteja. Silloinpa heti Te aloitte väittämään, ettei se muka ollut totta. Toiset kaksi eivät olleet aktivisteja, vaan kumpainenkin semmoinen mies, joihinka Teidän luulonne näytti olevan kärkeä tarttumaan, ja näitä vastaan Te ette protesteerannut, vaan uskoitte. Taas tulini vakuutetuksi siitä, että Te tahdotte suojella semmoisia miehiä esiintulemasta, jotka tiedätte tavalla tai toisella olleen aktivistien palveluksessa, siis kuuluvan omaan puolueeseenne. Joka tapauksessa nämä neljä miestä keksin

kokeeseeni ja voitte nyt pyhkiä pois papereistanne. Minä olen tämänkin jutun voittanut. Älkää harmistuko, oma vikanne se on. Olisitte uskonut minun aikaisempaa vakuutustani. Asiasta riittää kyllä julkisuuteen se tieto, että provokaattori Nikolainen oli päämestari.

Voima-jutussa tahdoin urkkia Teitä, saadakseni tietää kuinka syvälle juttuun Te olette halunnut päästä. Siihen liian likeisenä ollen vastasitte minulle enemmän hämillenne tulolla kuin ääntämälläne muutamalla sanalla. Kun en ollut silloin vielä täysin varma kannastanne, en ruvennut siinäkään kohden mitään erikoista kertomaan. Kai huomaaatte minun juttua tuntevan. Olenhan tehnyt »Voima-tutkimuksia» siitä asti kun se herrasvekara rupesi minun Punaista kaartiani kosimaan. Minä sain selvän miltei kaikista osastoista. Tiesin miesmäärän tarkalleen ja myöskin missä työnjohtajat ovat olleet siihen kehoittamassa ja kuka missäkin osastossa oli päällikkönä. Kokolailla tarkkaan tiesin käytännössä olevan asemääränkin. Se oli minulle helppoa, kun liiton jäsenet itse nämä tiedot minulle ilmoittivat. Kahdeksantoista semmoista miestä kävi luonani asiansa kertomassa, jotka ovat olleet aseiden vastaanottajina. Minä sain tietää kuka herrasmies kulloinkin antoi Pietarinkadun N:o 5:stä Crafton-kiväärejä, toisinaan oli heitä useampikin koolla, kaikki tunnen. Tiedän kuka Katajanokalla antoi valtakirjoja varastonhoitajan luo j. n. e.

Teidän täytynee myöntää, että asioita voi tietää ja tuntea hyvinkin tarkkaan, tarvitsematta olla niitä kehittämässä ja niissä mukana. Yleensä voitte huomata tämän kirjan sisällöstä, että omiksi tarpeikseni on vielä jäänyt tietoja koko lailla. Näillä tiedoillani en lähde koskaan ketään vahingoittamaan, sillä ani harva heistä on todellinen rikoksellinen.

Vapaaksi päästyäni hankin ja sain pätevät todistukset siitä, että *Te todellakin olette entisiä aktivisteja*. Näin ollen minun käsitykseni mukaan Te olette jäävi tekemään niin »Mustos-tutkimuksia» kuin myöskin olitte »Voima-tutkimuksia». Tulettehan Te tahtomattannekin nykyisessä tehtäväs-

sänne usein liian likelle omaa itseänne. Vai onko ollut semmoinen tarkoituskin, että aktivistin tehdessä näitä tutkimuksia porvarispuolueet jäisivät syrjään puhtaina ja syyt lankeaisi luonnollisemmin työväestön kumaraisille hartioille. Työväen järjestöjen mustaaminen yksistään tosin onkin kyseessä, mutta en minä olisi uskonut sitä tehtävän niin jesuiittamaisella tavalla, että tunnettu aktivisti pantaisiin ja että hän itse suostuisi tätä mustaamista johtamaan. Kaikki on kuitenkin mahdollista, vieläpä sekin, että »isänmaanrakkaus» ja sen mukainen moraalikin sopivat niin ahtaisiin puitteisiin kuin — »jokapäiväiseen leipään».

Teidän valitsemisenne näiden tutkimusten tekijäksi on muutenkin kerrassaan onnistunut, ottamatta huomioon edellä selvinnyttä puolueasemaanne tehtävässänne. Sen vuoksi ja myöskin vastatakseni samalla mitalla itselleni heittämästänne imartelusta sanoin vapaaksi päästessäni Teille viimeisen onnitteluni ja uusin sen tässä: Toivon Teille kaikesta sydämestäni jo viimeistään 10 vuoden kuluttua prokuraattorin tuolin.

Loppusanat.

Tähän kirjaseeni en saanut sopimaan läheskään kaikkea sitä mitä ensin aijoin. M. m. »Voima»-juttu täytyi kokonaan sivuuttaa ja muutamista muistakin mainita hyvin lyhyeen. Tämän valmistumisaikana on ilmennyt seikkoja, joiden tähden täydyn ottaa puheeksi sanomalehdissä kierrelleet Atte Karin ja Liukkosen tarinat.

On kummallista, miten nämä miehet ovat lähteneet julkeasti valehtelemaan »tiedonannoissaan». Kari kertoo suurlakkoviikolla kahdeksan vuorokautta työväenyhdistyksellä oltuaan saaneensa nykyiset mielipiteet. Aikaisemmin tästä jo mainitsin ja lisäsin lyhyesti, että jo 1902 hän oli liikkeellä. Hän tunnettiin ensin helsinkiläisenä poliisina ja aloitteli aktivistien töissä. Sitten vuosina 1904—1905 hänen tiedetään olleen venäläisen urkkijalaitoksen apulaisena. Muistettane virolaiset Suur ja Reiman, jotka tulivat täydellisesti todistetuksi olevan venäläisiä provokaattoreja ja näiden mukana toimi Karikin. Tässä tehtävässä ollessaan joutui hän pari kertaa kiinikin, mutta pääsi venäläisten viranomaisten suosiollisella avulla vapaaksi. V. 1904 kuului hän jäsenenä raittiusseura Koittoon, jolloin hän antoi ilmi useita piirinsä jäseniä. Hän itse pääsi kuten tavallista pelkällä kuulustelulla, mutta toisia kiusattiin pitemmän aikaa. V. 1905 tuli hän kiini lentolehtien levittämisestä. Eräskin niistä oli tähdätty kenraalikuvernööri Obolenskia vastaan. Viskaali Albrecht syytti häntä raastuvanoikeudessa, mutta kun kenraalikuvernööri ei vaatinut edesvastuuta, raukesi

kanne siltä osalta, mutta jätettiin syyttäjälle oikeus nostaa kanne Majesteettirikoksesta. Siitä pelastui hän siten, kun suurlakkoviikko mullistuksillansa peitti kaiken entisyyden. Karilla oli hallussaan monistuskone, jolla hän painoi mitä erilaisimpia lentolehtiä. Niitä jakoi hän m. m. 1905 työväen mielenosoitusretkellä Mäntymäellä. Raastuvanoikeudessa tunnusti hän muuattakin lappusta painaneensa 2,000 kpl. Tästä käy kyllä selville, että hänellä on ollut täydellisesti Hokkasen harrastukset. Minä olen tämän kaiken tietänyt ja olen varoittanut useita henkilöitä hänen suhteensa olemaan varuillaan. Tuntien hänet näin hyvästi, en tietenkään uskonut hänelle mitään todellista, vaikka hän onkin valhetellen kertonut minun paljonkin puhuneen ja m. m. pyytäneen häntä *salaiseen järjestöön*, jota ei ollut olemassakaan. Sitäpaitsi tiesin ja näin hänen olevan Kockin puuhissa, jonka seikan vuoksi en myöskään olisi hänelle itseäni paljastanut.

Liukkosen tiesin niinikään olleen aktivistien palveluksessa ja Kockin ryhmän puuhissa koko täälläoloaikansa. Hän oli »henkivartijana ja saattelijana» Kockilla viime hetkiin asti. Tunsin miehen, mutta siinä kaikki. Hän, samoin kuin Karikin ja Tapola y. m. Kockin ja Rissasen käskystä tekivät juttujansa maailmalle, heikontaakseen luotoani punakaartilaisissa. — Eivät kuitenkaan ole onnistuneet. He puhuvat minun omanvoiton pyynnistä, mutta eivät voi esittää eli mainita yhtään tapausta, jossa minä olisin heidän osansa syönyt. Hyvällä tahdollaan ovat he saaneet valhetelluksi asian päinvastoin.

Liukkonen on kertonut Vihtori Kososen Tampereella ollessaan lähettäneen hänet »sovintoa» rakentamaan itsensä, Kososen ja minun välillä ja saaneensa matkarahan siihen tarkoitukseen. Kysyin nyt asiata Kososelta, mutta hän sanoi ei tuntevansa koko miestä. Nähtyäni lehdissä Liukkosen kertomana tämänkin tarinan, ei ihmettelyni ollut vähäinen, sillä minun tietääkseni Kososella ja minulla ei ole ollut riitelemistä eikä sopimista, kun emme ole olleet sanottavasti missään tekemisissä keskenämme.

Yksi seikka on vielä huomioon otettava näiden aktivistien kätyrien valheissa. Ihan järjestään jokainen heistä kertoessaan joko Viaporin kapinasta tai muusta hommastaan, väittävät he »aseet tuoduksi työväenyhdistykselle», ja toisissa tapauksissa »aseet tuotiin työväenyhdistyksen huoneustolta». Nämä ovat puhtaita valheita nämäkin, sillä ei siellä ole semmoista tavaraa säilytetty, eikä olisi voinut säilyttääkään. Olihan talon joka soppi yleisön käytettävissä, missä siis siellä olisi semmoisia piiloteltu. Samoin kertovat kokouksiaan pitäneensä siellä. Kaikki tämä on yhdistystä vahingoittavassa tarkoituksessa tehty ja todistaa heidän kuuluneen päinvastaisiin leireihin.

Jos näiden miesten kertomuksia vertailee toisiinsa, huomaa ne heti ristiriitajensa kautta vaan »*sovituiksi jutuiksi*», tarkoituksella kostaa ja eksyttää. Joka tapauksessa ovat nämä miehet päälliköittensä mukana olleet tukemassa porvarillisia järjestysmuotoja. Minun ainoa syntyni on, etten ole alistunut heidän mukansa toimimaan, ja kun tietävät minun yksin kykenevän heidän askeleensa lukemaan, ovat ruvenneet valheilla sitomaan minua mahdollisimman lähelle rikksellista toimintaansa. Minä annan heille anteeksi, vaikka voisin heidän työnsä hyvin tarkkaan luetella; en vieläkään laske itsessäni koston tunnetta vallalle, sillä he ovat tehneet sen, mihinkä heidät on esimiehensä velvoittaneet ja kasvattaneet.

Jos työväen luottamusmiehistä on jotkut salaisesti sekaantuneet aktiivisten puuhiin, on se heille anteeksiantamaton rikos puoluettaan kohtaan. He ovat niitä »*revisionisteja*», joiden toiminta on ollut tavattomasti tuhoa tuottavaa, hämmäntämällä käsityksiä. Tässäkin kohdassa tulisivat siis minun monivuotiset väitteeni näin ollen todistetuksi, ettei minkäänlainen toiminta porvarillisten järjestöjen kanssa tuo työväestölle muuta kuin tappioita ja korvaamattomia iskuja toinen toisensa jälkeen. Porvaristoon kuuluvat johtajat pysyvät kyllä suojassa, mutta virastoissa todistellaan työväenmiehet syyllisiksi.

*

*

*

Te aktivistit, julaiskaa historioita ja antakaa runoilijainne kirjoittaa säihkyviä runoja vapaudelle ja isänmaalle, puhukaa kansanrakkaudesta ja tuottakaa pommeja Ranskasta ja Englannista, kuten ennenkin, ette sittekään saa kansaa uskomaan tekopyhyyttänne. Se tiedetään nyt, että teidän isänmaanrakkautenne ja muut loistolauseenne ovat vaan tukemassa puoluepyyheitänne. Te olette kerskuneet oikeudentunnostanne ja esiintyneet maailman silmissä marttyyreinä, se on petosta, jota ette enää voi jatkaa! — Te astuitte nyt esiin viattomuutta teeskennellen ja aloitte vierittämään kokoomaanne likaa työväestön puolelle ja siksi minä otin hiukan nostaakseni nurkkaa siitä verhosta, jonka takana olette vehkeilleet.

Tämän kirjan kustansi ja jakaa *Kaarlo Luoto*, osote: H:ki Punavuorenk. 16, por. D, yläkerta. — Asiamiehille 20 % alennus vähint. 10 kpl. tilauksesta. Lähetetään postivapaasti. Ellei maksu seuraa tilausta rahassa tai postimerkeissä lähetetään jälkivaatimuksella.

Kaarlo Luodolta

on ennen ilmestynyt:

„Ristikön takana“,

vihkonen runoja, joissa on useita kiitollisia lausuttaviksi, sekä muita useilta aloilta. Painoksen loppu myydään puolella hinnalla: — 75 p. kappale. Runoja lukeville työläisille siis halpa kirja. Joukkotilaukset on paras tehdä osoitteella: *R. Tuomi, Helsinki, Eläintarha N:o 1*. Teos on saatavissa myös useimmista työväen lehtien konttoreista.

Tutkintovankilassa,

kuvaus vankilaelämästä. Kustantanut Työväen Sanomalehti O.-Y. Hinta —: 50 p.

Lausuttavia runoja,

valikoitu lausuja kokemuksella, joukossa on osa koottuja. Hinta —: 20 p. Kustantanut Työväen Sanomalehti O.-Y.

Yhteiskunnan uhreja,

kaksinäytöksinen näytelmä. Ilmestyy piakkoin Tampereen Työväen Sanomalehti O.-Y. kustannuksella.

YÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO

VÄLIMÄÄRÄSTÖ
KIRJASTO

1290639156